

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií, katedra politologie

Diplomová práce

2011

Bc. Martin Reinisch

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií, katedra politologie

Bc. Martin Reinisch

**Nový řád ve východní Asii a Východoasijská
sféra společné prosperity**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Bc. Martin Reinisch**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Bořivoj Hnízdo. Ph.D.**

Oponent:

Datum obhajoby: **2011**

Bibliografický záznam

REINISCH, Martin. *Nový řád ve východní Asii a Východoasijská sféra společné prosperity*. Praha, 2011. 99 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Bořivoj Hnízdo. Ph.D.

Anotace (abstrakt)

Cílem práce je objasnit problematiku Nového řádu ve východní Asii a Východoasijské sféry společné prosperity. Důraz bude kladen na motivy, které vedly Japonsko k vytvoření nového uspořádání ve východní Asii. Ty jsou představovány jednak japonskými strategickými zájmy, mezi které patří získání přístupu ke zdrojům surovin, a snahou o ovládnutí části asijského území za účelem vytvoření nárazníkového prostoru, především vůči Sovětskému svazu. Významný zdroj japonské expanzionistické politiky představuje ideologie panasianismu. Ten se od druhé poloviny 20. let 20. století podílí na utváření japonské zahraniční politiky. Panasianismus se původně soustředil převážně na severovýchodní Asii, ale byl využit i pro legitimizaci obsazení jihovýchodní Asie Japonskem. Práce rovněž věnuje pozornost vytváření japonských loutkových režimů, a to jak na čínském území, tak v jihovýchodní Asii. Důležitou úlohu zde hraje japonská snaha o spolupráci s místními politickými i náboženskými elitami. Japonsko spolupracovalo s již existujícími nacionalistickými skupinami, ale za účelem získání podpory místního obyvatelstva a jeho kontroly také samo iniciovalo vznik mnoha politických organizací. Významný je rovněž japonský vztah s jednotlivými územími, která se ocitla pod jeho kontrolou. Mandžukuo a Reorganizovaná vláda nacionalistické Číny byly formálně nezávislými státy, ke kterým se z propagandistických důvodů přidaly Barma a Filipíny. Ovšem jediným skutečně nezávislým členem Východoasijské sféry společné prosperity bylo Thajsko. V případě ostatních oblastí – jako Indonésie, Vietnam, Laos či Kambodža – bylo udělování nezávislosti důsledkem negativního vývoje války.

Abstract

The goal of this thesis is to clarify the issues related to the New Order in East Asia and the Greater East Asia Co-Prosperty Sphere. Emphasis will be added to motives which lead Japan to the creation of a new arrangement in East Asia. These motives are represented by both Japan's strategic interests, among which was the struggle for obtaining access to natural resources (such as iron ore, coal and oil), as well as the control over a certain part of Asian territory with the intention of creating a buffer zone, mainly because of fearing the Soviet Union. The effort to control the Far East was further strengthened by the Great Depression, which resulted with the creation of enclosed trade blocks. A significant source of Japanese expansionist policy was presented by the ideology of Pan-Asianism, which played a large role in Japan's foreign policy making since the second half of the 1920s. Pan-Asianism had been originally focused mainly on Northeast Asia and only later was it utilized to legitimize the Japanese occupation of Southeast Asia. The thesis also pays much attention to the creation of Japanese puppet regimes, both on occupied Chinese territory and in Southeast Asia. An important role here is played by the Japanese effort to cooperate with local elites, both political and religious. Not only did Japan collaborate with existing nationalist groups, but also initiated the establishment of many political organizations in order to gain the support of and control over indigenous population. Of great significance is also Japan's relationship with individual territories under her control. While Manchukuo and the Reorganized National Government of China were formally independent states, which were for propaganda reasons joined by Burma and the Philippines, the only truly independent member of the Greater East Asia Co-Prosperty Sphere was Thailand. With regard to other territories, such as Indonesia, Vietnam, Laos and Cambodia, the granting of independence was a result of negative war progress on part of the Japanese.

Klíčová slova

**Japonsko, Nový řád ve Východní Asii, Východoasijská sféra společné prosperity,
Čína, jihovýchodní Asie, Mandžusko**

Keywords

**Japan, New Order in East Asia, The Greater East Asia Co-Prosperity Sphere,
China, South East Asia, Manchuria**

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ... 20. 5. 2011

Martin Reinisch

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Doc. PhDr. Bořivoji Hnízdovi Ph.D. za cenné rady při vytváření této diplomové práce.

Obsah

ÚVOD.....	3
1. GEOPOLITICKÉ A GEOSTRATEGICKÉ ASPEKTY NOVÉHO ŘÁDU A VÝCHODOASJSKÉ SFÉRY SPOLEČNÉ PROSPERITY.....	8
2. PAN-ASIANISMUS.....	13
2.1. Úvod.....	13
2.2. Panasinismus před I. světovou válkou	14
2.3. Panasinismus v japonské politice.....	17
2.4. Panasinismus po II. světové válce.....	18
3. KONCEPCE NOVÉHO ŘÁDU VE VÝCHODNÍ ASII A VÝCHODOASJSKÉ SFÉRY SPOLEČNÉ PROSPERITY	20
4. EKONOMICKÉ ASPEKTY VÝCHODOASIJSKÉ SFÉRY SPOLEČNÉ PROSPERITY.....	24
4.1. Hospodářský vývoj Japonského císařství	24
4.1.1. <i>Japonský hospodářský vývoj</i>	24
4.1.2. <i>Korejský hospodářský vývoj</i>	28
4.1.3. <i>Tchaj-wanský hospodářský vývoj</i>	29
4.2. Mandžuské hospodářství	30
4.3. Japonské hospodářské pronikání od jihovýchodní Asie.....	34
4.3.1 <i>Thajsko</i>	34
4.3.2 <i>Indonésie</i>	36
4.3.3 <i>Filipíny</i>	38
4.3.4 <i>Malajsko</i>	39
4.3.5 <i>Francouzská Indočína</i>	40
4.3.6 <i>Barma</i>	41
4.4. Jenový blok.....	42
5. VÝCHODOASIJSKÁ SFÉRA SPOLEČNÉ PROSPERITY V ČÍNĚ A JIHOVÝCHODNÍ ASII.....	43
5.1. Mandžusko.....	43
5.2. Pro-japonské režimy v Číně	44
5.3. Mongolská autonomní federativní vláda	47
5.4. Japonská vojenská správa Indonésie.....	49
5.5. Správa Malajska a Britského Bornea	54
5.6. Vojenská správa Barmy.....	58
5.7. Indočína od kondominia k Vietnamské říši.....	61
5.8. Správa Filipín	64
5.9. Thajsko vazal nebo spojenec?	67
5.10. Svobodná Indie.....	69
ZÁVĚR.....	71

SUMMARY.....	75
POUŽITÁ LTERATURA.....	77
SEZNAM PŘÍLOH	88
PRÍLOHY.....	89

1. Úvod

Japonské císařství se díky svému hospodářskému a vojenskému rozvoji stalo po I. světové válce dominantní mocností na Dálném východě. K tomuto faktu také přispěl relativní úpadek evropských mocností a americký izolacionismus. Toto nové postavení bylo de facto potvrzeno ostatními mocnostmi na Washingtonské konferenci z let 1921 až 1922. V tomto období se Japonsko začalo stále více prosazovat na úkor sousední Číny. V této souvislosti je třeba zmínit tzv. Jednadvacet požadavků předložených Číně v roce 1915 či japonskou intervenci na Šantungském poloostrově z druhé poloviny 20. let 20. století. Na počátku 30. let pak dochází k výrazným změnám v japonské politice a to jak v domácí, tak v zahraniční. Poměrně liberální režim příznačný pro éru Taišó (1912–1926) postupně přechází v autoritativní režim, který však na počátku 40. let vykazuje rysy pretotalitního systému, ve kterém mnohé klíčové pozice zastávají stoupenci panasianismu. V zahraniční politice pak dochází k otevřené agresí vůči Číně vedoucí k vytvoření loutkového Mandžuského státu. To se mělo podle japonských představ stát surovinovou základnou, čímž by Japonsko snížilo svou závislost na okolním světě. Území Mandžuska mělo také představovat nárazníkový prostor pro případ války se Sovětským svazem. Poté, co v roce 1937 naplno vypukla válka v Číně, byl v důsledku počátečních úspěchů premiérem Fumimaro Koneom 22. prosince 1938 vyhlášen Nový řád ve východní Asii, který měl zahrnovat Japonské císařství, Mandžusko a Čínu v rámci, kterého mělo nastat výraznější ekonomická provázání v důsledku vytvoření jenového bloku.

Na Nový řád ve východní Asii následně navazovala Východoasijská sféra společné prosperity, která zahrnovala nově i oblast jihovýchodní Asie, která se pro Japonsko stávala čím dál tím důležitějším hospodářským partnerem. Zvýšený japonský zájem o tuto oblast nastal v také v důsledku vypuknutí II. světové války, která vedla k narušení tradičních ekonomických a politických vazeb. Jihovýchodní Asie měla poskytnout Japonsku dostatek surovin nezbytných pro ukončení války v Číně. Tento krok však znamenal válku s Velkou Británií a Spojenými státy americkými, ve které

mohlo Japonsko jen obtížně zvítězit. Válka však byla příčinou neefektivního využívání zdrojů jihovýchodní Asie. Východoasijská sféra společné prosperity zahrnující Japonské císařství, Mandžusko, Čínu, Francouzsku Indočínu, Thajsko, Barmu, Malajsko, Indonésii a Filipíny nebyla pouze hospodářským, ale také politickým projektem.

V návaznosti na panasianismus se mělo Japonsko postavit do čela asijských národů v jejich boji proti západnímu imperialismu. To se projevilo tím, že v oblastech dobytých Japonskem byly vytvářeny japonské satelity s větší či menší mírou autonomie. Jedinou výjimku zde představovalo Thajsko, které bylo schopné si uchovat svou nezávislost a neplnilo jen roli japonského vazala. Jako prvním státu byla udělena nezávislost Barmě, která se v předválečném období těšila značné autonomii. Tento krok byl následovaný udělením nezávislosti Filipínám, které však měly od Spojených států amerických příslibem úplnou samostatnost již ve 30. letech 20. století. V případě ostatních území, kterým byla udělena nezávislost, se z japonské strany jednalo o zoufalý krok učiněný v posledních měsících války.

V konečném důsledku se japonské snahy o trvalou dominanci ve východní Asii ukázaly jako příliš ambiciózní. Nejenže vedly k válečné porážce Japonska a ztrátě všech území získaných po roce 1895, většiny Kurilských ostrovů a Okinawy, ale znamenaly také trvalý konec japonské dominance na Dálném východě. Od roku 1945 až doposud plnily úlohu dominantní mocnosti Spojené státy americké. V dlouhodobé perspektivě pak pravděpodobně připadne tato pozice Číně, která se navrací na výsluní světové politiky. Z toho je patrné, že Japonsko v důsledku své příliš agresivní politiky z 30. a 40. let 20. století promarnilo svou možnost nahradit sino-centrický systém a být tak dlouhodobě klíčovou mocností v regionu.

Cílem této práce je zkoumání problematiky Nového řádu ve východní Asii a Východoasijské sféry společné prosperity, která v sobě zahrnuje analýzu japonské jak zahraniční, tak částečně i domácí politiky, vývoje japonského hospodářství a obchodních vztahů ve východní Asii a japonské politiky vůči obsazeným územím. Tedy fenoménů, které považuji za jedinečné a neopakovatelné – rozhodl jsem se proto využít při vytváření této diplomové práce metodologie jedinečné případové studie, protože cílem tohoto přístupu je hluboké porozumění konkrétního případu bez ambicí vyvození teoretických závěrů [Kořan 2008: 33]. Při vytváření této práce se budu řídit zásadami deskriptivní metody. S ohledem na skutečnost, že se v této práci bude objevovat množství jmen a názvů převzatých z asijských jazyků, přičemž práce s nimi bývá

mnohdy komplikovaná, neboť jednotliví autoři často používají odlišné formy transkripce, byl jsem nucen tyto transkripce sjednotit. V případě čínských jmen a názvů jsem zvolil pinyinovou transkripci s výjimkou v češtině běžně užívaných slov. Japonská, indonéska, malajská, vietnamská a filipínská jména a názvy budou uváděny v jejich anglické podobě za předpokladu, že se nejedná o termíny běžně užívané v českém jazyce. Termíny převzaté z barmštiny pak budou prezentovány v české transkripci.

Práce bude rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole hodlám představit geopolitické a geostrategické aspekty Východoasijské sféry společné prosperity a Nového řádu ve východní Asii. Zaměřím se především na japonskou bezpečnostní politiku, japonské zájmy na kontinentě a jejich návaznost na různé geopolitické koncepce. V této kapitole bude rovněž analyzováno japonské úsilí o dosažení autarkie a plány na získání strategických surovin. Druhá kapitola bude věnována problematice panasianismu, přičemž bych čtenáři rád přiblížil jednotlivé fáze tohoto pan-hnutí a jeho kořeny. Dále pak hodlám klást důraz na jeho postavení v rámci japonské politiky a jeho napojení na japonské politické špičky. Rovněž tak budou představeny nové trendy tohoto pan-hnutí po II. světové válce. Ve třetí kapitole se hodlám zabývat koncepcí Nového řádu ve východní Asii a Východoasijské sféry společné prosperity. Rád bych zasadil obě zmíněné koncepce nového regionálního uspořádání do širšího kontextu japonské politiky. Čtvrtá kapitola bude věnována hospodářským aspektům Východoasijské sféry společné prosperity. V této kapitole se budu zabývat hospodářským vývojem Japonského císařství. Primárně se zde hodlám soustředit na problematiku japonské industrializace a proměně jeho hospodářské struktury v souvislosti se zahájením války v Číně a vývoji jeho obchodních vztahů a přípravám na válku se Spojenými státy americkými a možnostmi, jak v tomto konfliktu obstát. Rovněž tak se hodlám věnovat hospodářskému vývoji japonských kolonií. V další části této kapitoly bude věnována pozornost Mandžusku, respektive roli, jakou mělo plnit při japonské snaze o dosažení autarkie a jeho zapojení do japonského válečného úsilí. Nemíním opomenout ani jihovýchodní Asii. Zde se zaměřím na utváření hospodářských vazeb a vývoj vzájemného obchodu. Dále bude představeno ekonomické zapojení různých oblastí do Východoasijské sféry společné prosperity a úspěšnost realizace japonských plánů. Poslední podkapitola pak bude věnována problematice jenového bloku a jeho dopadu na obchod v rámci Japonci ovládaných oblastí. V poslední kapitole se budu zabývat Japonci vytvořenými režimy v Číně a jihovýchodní Asii, kde se hodlám

zabývat dynamikou japonsko-thajských vztahů. Dále se zde zaměřím na vývoj vztahů mezi Japonskem a místními politickými elitami. V první části této kapitoly představím problematiku Mandžuska a to zejména ohledem na soupeření jednotlivých japonských složek. Také zde představím jednotlivé pro-japonské režimy. Největší pozornost bude věnována Reformované vládě nacionalistické Číny. V podkapitole o jihovýchodní Asii hodlám klást důraz na problematiku spojenou s vojenskou správou tohoto regionu, vytváření pro-japonských organizací a v neposlední řadě také procesu udělování nezávislosti.

Za pomoci této práce se pokusím prokázat platnost hypotézy, že představy o vytvoření Nového řádu ve východní Asii a Východoasijské sféry společné prosperity byly nerealistické. Dle mého názoru tyto koncepce trpěly dvěma zásadními nedostatky. První nedostatek spatřuji ve skutečnosti, že Japonské císařství nemělo dostatek prostředků k tomu, aby zajistilo dlouhodobou existenci Východoasijské sféry společné prosperity. Navzdory tomu, že Japonsko bylo nejvyspělejším státem v Asii, jeho průmyslová kapacita a struktura hospodářství nebyly schopny plně nahradit již existující obchodní vazby mezi východní Asií a evropskými mocnostmi a vytvořit tak uzavřený obchodní blok. Dalším faktorem je skutečnost, že Japonsko disponovalo nedostatkem surovin, které muselo v důsledku války dovážet výhradně z východní Asie, což znamenalo, že vše muselo dopravovat prostřednictvím vlastního obchodního loďstva. V důsledku války bylo třeba importu strategických surovin v takovém množství, které japonské obchodní loďstvo nebylo schopno zajistit, protože nedisponovalo dostatečnou tonáží pro bezproblémové fungování vnitroasijského obchodu. Navíc se v důsledku války jeho kapacita výrazně zmenšila. Druhým nedostatkem byla japonská představa založená na ideologii panasianismu, že ostatní asijské národy přijmou japonskou vůdčí roli ve východní Asii a podpoří japonské válečné úsilí.

Při vytváření této diplomové práce jsem vycházel výhradně z prací anglicky píšících autorů, protože v českém prostředí je problematice Východoasijské sféry vzájemné prosperity a Nového řádu věnována jen minimální pozornost. Při studiu japonských záměrů na asijském kontinentě jsem vycházel zejména z práce Michaela Bernharta (*Prepares for Total War: The Search for Economic Security*) a Williama Beasleye (*Japanese Imperialism 1894–1945*). Významný zdroj informací zde rovněž představoval sborník editovaný Ramonem Myersem a Markem Peattiem (*The Japanese Colonial Empire, 1895–1945*). Při analýze japonského hospodářství jsem vycházel zejména z knihy Williama Locwooda (*The economic development of Japan: Growth*

and structure change) a knihy George Allena (*A Short Economic History of Modern Japan: 1967–1937*). Pro vytvoření kapitoly o panasianismu měly klíčový význam monografie Yukie Yoshikawa (*Japan's Asianism, 1868–1945: Dilemmas of Japanese Modernization*) a sborník (*Pan-Asianism in modern Japan History*), jehož editory jsou Sven Saler a Victor Koschmann. V rámci studia problematiky japonsko-čínských vztahů jsem vycházel především z děl Johna Boylela (*China and Japan at war, 1937–1945: the politics of collaboration*) a Parkse Cobleho (*Facing Japan: Chinese politics and Japanese Imperialism, 1931–1937*). Při studiu samotné Východoasijské sféry společné prosperity jsem čerpal ze sborníku, jehož autory jsou Peter Duss, Ramon Myers a Mark Peattie (*The Japanese Wartime Empire 1931–1945*), kolekce oficiálních dokumentů a prací věnovaných uspořádání na Dálném Východě publikované Joycem Lebrou (*Japan's Greater East Asia Co-Prosperity Sphere in World War II: Selected Readings and Documents*). Neocenitelnými zdroji při vytvoření podkapitoly o správě jihovýchodní Asie byly monografie Jana Pluviera (*South-East Asia from colonialism to independence*), Joyce Lebri (*Japanese-trained armies in Southeast Asia*) a Kenichiho Gota (*Tensions of Empires: Japan Southeast Asia in colonial and postcolonial World*). Při analýze problematiky jednotlivých států v jihovýchodní Asii jsem vycházel především z knih Jana Bečky (*The national liberation movement in Burma during the Japanese occupation period*), Harryho Bandy (*The crescent and the rising sun: Indonesian Islam under the Japanese occupation 1942–1945*), Cheaha Khenga (*Red Star over Malaya: resistance and social conflict during and after the Japanese occupation of Malaya, 1941–1946*) Paula Kratosky (*The Japanese Occupation of Malaya: A Social and Economic History*) a Judith Stowové (*Siam becomes Thailand: A Story of Intrigue*). Dále jsem při vytváření své diplomové práce čerpal z článků v odborných periodikách, které se vztahovaly k danému tématu.

1. Geopolitické a geostrategické aspekty Nové řádu ve východní Asii východoasijské sféry společné prosperity

Přestože je Japonské císařství ostrovním státem, dlouhodobě považovalo za základ své bezpečnosti Korejský poloostrov, respektive jeho primárním cílem byla snaha, aby poloostrov nebyl ovládán žádnou nepřátelskou mocností. Tento fakt velmi dobře vystihuje výrok pruského vojského poradce japonské armády majora Meckela, který prohlásil, že „Korea je dosti nebezpečná jako čínský satelit, pokud však bude v držení Ruska, může to mít pro Japonsko fatální následky“ [Peattie 1984: 15]. V této souvislosti pak jistý paradox představuje skutečnost, že k významnějšímu angažování se v korejských záležitostech ze strany Ruska dochází v důsledku Japonskem zosnovaného atentátu na korejskou královnu v roce 1884 [Roberts cit. In Snyder 1991: 31]. Obava z případného konfliktu s Ruskem, respektive Sovětským svazem, dlouhodobě představovala klíčový faktor při formování japonské bezpečnostní politiky.

Rusko-japonské soupeření o nadvládu v severovýchodní Asii má své hlubší geopolitické kořeny, které jsou prezentovány v práci Halforda Mackindera jako konflikt mezi velmocí či velmocemi ovládající pivotní oblast s mocnostmi vnějšího půlměsíce o nadvládu ve vnitřním půlměsíci. Mackinder favorizoval kontinentální mocnosti, které díky železnici získaly výhodu nad námořními mocnostmi. Rovněž tak poukazuje na fakt, že případná ruská kontrola nad severovýchodní Asií by mu umožnila využít místní surovinové zdroje k budování rozsáhlého námořnictva [Mackinder 2004: 313]. Náhlý japonský útok na Rusko tak představoval riskantní, ale životně důležitý krok nezbytný k zabránění ruskému ovládnutí Mandžuska, Koreje a severní Číny.

Tohoto faktu si byl rovněž vědom Nicholas Spykman, který našel paralelu mezi britskou politikou vůči Belgii a Nizozemí a japonskou politikou ohledně severní Číny a Mandžuska. Kromě toho si rovněž všiml důležitosti těchto oblastí z hospodářského hlediska, respektive významu místních zásob rud a uhlí [Spykman 1938: 216,222]. Skutečnost, že Japonsko postrádalo významné zásoby koksovatelného uhlí a železných rud, představovala důležitý a významný faktor. Z toho důvodu usilovalo o získání území v kontinentální Asii či alespoň politickou kontrolu nad Mandžuskem a severní Čínou, aby dosáhlo soběstačnosti v obou zmíněných strategických surovinách a vyhnulo se tak jednostranné závislosti na ostatních mocnostech. Bezpečnost ostrovního státu, tedy potenciální námořní mocnosti, tak měla být zajištěna prostřednictvím kontroly

severovýchodní Asie, což nutně vedlo k nárůstu pozemních sil a tím i jejich vlivu na utváření politiky země, zatímco v případě Velké Británie, též ostrovního státu, bylo vždy nejdůležitější námořnictvo [Snyder 1991: 21–22].

Snahy o dosažení autarkie jsou pro japonské elity dlouhodobě příznačné. Po skončení I. světové války studovala Sekce pro vojenské záležitosti při japonském ministerstvu války pod vedením plukovníka Koisa Kaniakiho německé úsilí o dosažení autarkie. Výsledkem jeho analýz bylo zjištění, že i při využití veškerých Japonsku dostupných zdrojů, které zahrnovaly Japonské ostrovy, Tchaj-wan, Koreu a Jižní Sachalin, by Japonsko nebylo schopno obstát v ozbrojeném konfliktu s jinou velmocí. Dokument rovněž považuje za jediné možné řešení získání potřebných surovin prostřednictvím ovládnutí Číny [Bernhart 1987: 23]. To mělo za následek to, že Japonsko bude do budoucna usilovat o získání surovin nezbytných pro vedení moderní války, kdykoliv k tomu bude mít příležitost, přičemž je tu patrný vliv německé geopolitické školy, podle které je pro zajištění přirozeného růstu pro silné státy ospravedlnitelné, že se tomu tak děje na úkor jejich slabých sousedů [Whitlesley cit. In O'Loughlin, Wusten 1990: 2]. To se projevilo při Sibiřské intervenci, kdy se Japonsko vojensky angažovalo na Ruském Dálném východě, když si pohrávalo s možností vytvořit zde vazalský stát bílých Rusů, prostřednictvím kterého by mohlo využít místní nerostné bohatství.

V případě Číny se Japonsko pokoušelo dosáhnout obdobného cíle prostřednictvím souboru tzv. Jedenadvaceti požadavků předložených již v roce 1915, které muselo Japonsko stáhnout na nátlak západních mocností. Japonským snahám rovněž nahrávala situace v Číně, protože ta byla od doby revoluce v roce 1911 ve stavu blízkém občanské válce. Navíc se Japonsko cíleně vměšovalo do čínských záležitostí za účelem tento stav udržet či vnitrostátní konflikt dále prohloubit. To bylo z velké části umožněno neprozíravou politikou s názvem „Nejdřív vnitřní pacifikace, poté vnější agrese“, dle které mělo nejdříve dojít k politickému sjednocení Číny pod vedením Kuomintangu a poté se měla Čína postavit vnějším agresorům, přičemž ve 30. letech se tento pojem vztahoval hlavně na Japonsko [Coble 1991]. Avšak po tzv. Xťanském incidentu z ledna 1936, jehož důsledkem bylo obnovení spolupráce mezi Kuomintangem a Čínskou komunistickou stranou, nastal faktický konec dosavadní politiky. Tento nový stav však představoval ohrožení japonských zájmů na kontinentě, což mělo za následek, že incident na mostě Marca Pola vyústil ve vysoce intenzivní válečný konflikt. Případná čínská jednota a z toho plynoucí asertivnější politika vůči

Japonsku znamenala primární ohrožení japonských zájmů v severní Číně a Mandžusku, které představovaly japonský „životní prostor“ a možnost, jak dosáhnout soběstačnosti v případě strategických surovin.

Důvody japonského rozhodnutí pro obsazení jihovýchodní Asie lze nalézt v neuspokojivém vývoji války v Číně. K definitivní porážce Kuomintangu mělo dojít tehdy, pokud by byla přerušena tzv. Barmská cesta poskytující Čankajškovi válečný materiál, který mu umožňoval pokračovat ve válce. Z tohoto důvodu usilovala japonská armáda o získání leteckých základen v severní Indočíně, ze kterých by bylo možné podnikat letecké útoky na Barmskou cestu v přilehlé provincii Yúnnán. Nicméně jak se později ukázalo, letecké útoky nedokázaly zcela omezit dodávky válečného materiálu. To znamenalo, že jedinou možností, jak účinně zamezit dodávkám válečného materiálu, je přerušení této cesty přímo na barmském území, což by mělo za následek válku s Velkou Británií [Pluvier 1974: 111, 121]. Tuto variantu podporovala skutečnost, že Velká Británie byla paralyzována válkou v Evropě.

Dalším argumentem pro obsazení jihovýchodní Asie byla skutečnost, že se Japonsku nedostávalo dostatečného množství strategických surovin nutných pro zahájení rozsáhlé ofenzivy v Číně, která by vedla ke zničení Kuomintangu, respektive závislost na dodávkách železného šrotu a paliv z USA by mohla být v případě zahájení ofenzivy osudná, protože by Američané zastavili dodávky [Bernhart 1987: 198–199]. Plán na obstarání strategických surovin v jihovýchodní Asii dlouhodobě podporovaný námořnictvem získal po napadení Sovětského svazu ze strany nacistického Německa podporu z armádních kruhů. Záměrem plánu na obsazení jihovýchodní Asie bylo umožnit japonské armádě získat potřebné zdroje pro zintenzivnění bojové činnosti v Číně. Přesměrování části japonských zdrojů ve prospěch námořnictva v rámci příprav na stále pravděpodobnější válečný střet se Spojenými státy americkými měl za následek nedostatek válečného materiálu na čínských bojištích a faktické pozastavení japonského postupu. To se mimo jiné projevilo tím, že špatně vycvičené a vyzbrojené čínské ozbrojené síly začaly dočasně zaznamenávat vítězství nad japonskou armádou [Bernhart 1987: 201].

Japonské plány na dosažení autarkie tak de facto vedly k situaci, kdy řešení jednoho problému mělo za následek vytvoření daleko závažnějšího problému, než byl ten předchozí. Jak se později ukázalo, Japonsko nebylo schopno nahradit dodávky pohonných hmot a železného šrotu z USA z oblastí, které získalo pod svou kontrolu. Nicméně na základě analýz vývoje vzájemného obchodu mezi Japonským císařstvím

a Spojenými státy americkými z druhé poloviny 30. let 20. století je možné dojít k závěru, že dříve, či později by Japonsko přišlo o tyto zdroje, neboť by nebylo schopné za tyto dodávky dále platit [Allen 1946; Beasley 1991; Lookwood 1954]. Kromě nedostatku finančních prostředků nezbytných pro získání těchto komodit se muselo Japonsko potýkat se sankcemi ze strany USA a částečně i ze strany Holandské východní Indie, respektive Nizozemí [Pluvier 1974: 150]. Japonsko tak bylo postaveno před dilema, zda má usilovat o zdárné ukončení války v Číně, což by vedlo k nutnosti vést konflikt s evropskými koloniálními mocnostmi a USA, nebo přistoupit na možnost, že konflikt v Číně nebude ukončen japonským vítězstvím.

Japonský zájem o jihovýchodní Asii však nesouvisí pouze se snahami o využití zdejších zdrojů pro válečné účely. Tato oblast také dlouhodobě představovala zónu japonských hospodářských zájmů, což dokazuje vývoj vzájemného obchodu mezi Japonskem a zeměmi této oblasti, který ve 30. letech výrazně narůstal, a to navzdory dozvukům hospodářské krize a celním bariérám. Poté však obchod v důsledku čínsko-japonské války výrazně poklesl, viz tabulka 1. To dávalo Japonsku možnost vybudovat zde po obsazení silný uzavřený obchodní blok.

Tabulka 1

Japonský podíl na celkovém importu ve vybraných zemích jihovýchodní Asie (v procentech)					
Rok	Thajsko	Filipíny	Francouzská Indočína	Holandská východní Indie	Barma
1923	neuvedeno	9,2	0,6	7,6	5,0
1924	neuvedeno	7,9	1,4	9,6	6,7
1925	neuvedeno	9,1	2,7	10,4	7,9
1926	neuvedeno	9,7	2,9	8,9	6,7
1927	neuvedeno	9,6	2,4	9,7	6,4
1928	2,8	9,6	2,1	9,1	6,5
1929	8,1	8,1	1,8	10,4	8,4
1930	11,2	10,5	1,1	10,9	8,9
1931	8,4	11,1	1,6	15,2	8,9
1932	14,4	7,8	1,1	19,1	11,6
1933	19,2	8,4	2,2	29,8	9,4
1934	25,3	12,4	2,2	31,9	9,3
1935	29,1	14,2	3,3	29,5	10,9
1936	28,3	13,3	3,1	26,2	10,6
1937	21,5	14,8	3,2	24,2	8,3
1938	15,6	9,6	3,1	14,5	6,6
1939	9,6	6,2	1,7	16,1	7,1

Zdroj: Booth: 2003

Geopolitika jako zdroj legitimacy při realizaci japonských imperiálních záměrů byla až do počátku 30. let 20. století opomíjena, neboť byla v japonském prostředí dlouho kritizována jako příliš deterministická. Nicméně výrazné podpory se jí dostalo s japonským ovládnutím Mandžuska, protože na základě geopolitických konceptů vypůjčených od německé geopolitické školy bylo japonské počínání považováno za přirozené, ba dokonce nutné [Takeuchi 2000: 72–73]. Japonská geopolitika byla v té době rozdělena do dvou hlavních proudů – na Kjótskou školu, která vycházela z japonských kulturních a duchovních tradic odmítajících evropskou geopolitiku, a Tokijskou školu, která přejala a dále rozvíjela německé geopolitické koncepce [Takeuchi cit. In Nirangoa 2004: 47]. Nejvýznamnější vliv na Tokijskou školu měly práce Karla Haushofera, zejména pak jeho práce věnované Asii a Tichému oceánu [Takeuchi 2000: 75].

Pro japonské prostředí je rovněž podstatné, že důležitý prvek pro vznik a fungování pan-regionů, který de facto měla představovat i Východoasijská sféra společné prosperity, viděl v existenci pan-hnutí, tedy v japonském případě panasianismu [Haushofer cit. In O'Loughlin, Wusten 1990: 4]. Obdobný význam pro japonskou expanzi měla tzv. lidová geopolitika, respektive způsob, jakým bylo prezentováno japonské postavení ve světové politice a zejména v Asii. Dělo se tak prostřednictvím v té době se rozvíjejících masových medií a vzdělávacího systému [Nirangoa 2004: 48]. Jen tak lze vysvětlit, proč měla japonská expanze takovou podporu mezi agrárním venkovským obyvatelstvem, protože zámořská expanze byla přímým ohrožením jejich ekonomických zájmů, neboť znamenala propad cen zemědělských komodit [Kimura 1995: 571]

2. Panasianismus¹

2.1 Úvod

Panasianismus stejně jako velká část proti-západních ideologií našel inspiraci v některých západních myšlenkových proudech, protože je zde vidět patrný vliv evropských pan-hnutí [Beasley 2001: 211; Saaler 2002: 9; Yoshikawa 2009: 5]. V evropském prostředí je možné se setkat s třemi základními typy pan-hnutí, jejichž prvky jsou patrné v jednotlivých etapách a proudech dosti nekonsistentního panasianismu:

- Iredentistické pan-hnutí (Panhelenismus, Srbský panslavismus), jehož cílem je dosažení nezávislosti národa, který je ovládán etnicky odlišným národem, nebo anexe vnímaná jako osvobození území, které je převážně obývané příslušníky stejného národa jako většina obyvatel státu, který jej anektuje.
- Regionální pan-hnutí (Český panslavismus), které hlásá existenci regionální identity prostřednictvím společných rysů jakými jsou jazyk, rasa a náboženství. Požaduje vytvoření národního státu v rámci regionálního uspřádání.
- Hegemonistické pan-hnutí (Pangermanismus, Ruský panslavismus) pohrdající všemi svými protiklady, sloužících k legitimizaci své regionální hegemonie, či ospravedlnění svých koloniálních aktivit [Arendt cit. In Saaler 2002: 9]

Kromě pan-hnutí existujících v Evropě tu nalezneme i anti-koloniální prvky vyskytující se u panamerikanismu, panarabismu, panislamismu a pan-afrikanismu, které v sobě rovněž kombinují všechny tři typy pan-hnutí známých z evropského prostředí. Japonský panasianismus se v mnohém podobá panhnutím v zemích, které nově získaly nezávislost, či prošly nedávnou změnou režimu. Jedná se zejména o pan-amerikanismus ve Spojených státech amerických, pan-arabismus v případě Egypta, Iráku a Sýrie, iránský panislamismus, libyjský pan-arabismus a panislamismus, respektive ghanský a nigerijský panafrikanismus [Saaler 2002: 10]. Japonský panasianismus však na rozdíl

¹ U některých autorů je možné se setkat s termínem arianismus, který je obsahově shodný s panasianismem.

od ostatních mimoevropských pan-hnutí trpěl po dlouhá léta obdobným stigmatem jako geopolitika v evropském prostředí [Yoshikawa 2009: 5]

2.2 Panasianismus před II. světovou válkou

Kořeny tohoto myšlenkového proudu lze v Japonsku vystopovat až do počátku 70. let 19. století. V této době nejen v Japonsku, ale i v ostatních východoasijských státech rostla obava ze západního imperialismu označovaného jako „bílé nebezpečí“, která vedla k volání po asijské jednotě. První snahu o tuto spolupráci představovala Čínsko-japonská smlouva o vzájemném přátelství z roku 1871, která však zůstala pouze v deklaratorní rovině. Významné je, že hovořila o Japonsku a Číně jako o rovnocenných partnerech, což znamená výrazný posun oproti dřívějšímu, kdy většina států sousedících s Čínou byla vůči ní v podřízené pozici. Stejně tak se v roce 1884 při francouzsko-čínském konfliktu o nadvládu nad Vietnamem objevila volání po společné obraně asijských zemí [Kimitada 2007: 23–24]. Významný mezník pro celé myšlenkové hnutí představoval rok 1905. Od tohoto roku bylo na Japonsko nahlíženo jako na vůdce východní Asie, který je schopný ji osvobodit od západního útlaku [Yōko 2007: 65]. Rok 1905 znamená rovněž přelom mezi jednotlivými fázemi tohoto panasianismu.

V první fázi byla primárním cílem obrana asijských národů proti západnímu imperialismu, přičemž se asijské státy měly spojit k obraně proti společnému nepříteli. Pro toto období je typické, že Japonsko není vnímáno jako přirozený vůdce Asie, neboť jeho představitelé nenahlízejí na Japonsko jako na velmoc a to ani regionálního významu. Rovněž tak byli ovlivněni tradicí sino-centrického systému, ve kterém hrála Čína primární úlohu. Postavení Japonska na stejnou úroveň s Čínou tak představuje výrazný posun v jeho prospěch. Mezi nejvýznamnější představitelé tohoto proudu patří Tarui Tōkichi (1850–1922), který se ve své práci s názvem „Argument pro vytvoření Unie velkého východu“ zasazuje o spojení Japonska a Koreje, a u kterého je vůbec poprvé možno se setkat s myšlenkou vytvoření Východoasijské federace, která byla prezentována v časopise *Nihonjin* (Japonec) v roce 1907. Obdobné postoje zastával rovněž Okakura Tenchin (1862–1913), jenž ve své knize „Ideály Východu“ propagoval myšlenku jedné Asie založenou na čínských a indických ideálech a japonském osudu [Saaler 2002: 5; Saaler 2007a: 6–8; Saaler 2007b 1263; Yōko 2007: 65]. O regionální spolupráci se kromě japonských intelektuálů zasazovali také Sunjatsen a *Liáng Qǐchāo*, podle kterých měla Čína a Japonsko stanout v čele asijských národů, které spojovalo

duchovní bratrství a dědictví konfucianismu, a měli se společně postavit západnímu imperialismu [Calder, Ye 2010: 108–109]. Sunjatsen se ve své knize „Čína a Japonsko: přirození přátelé a nepřirození nepřátelé“ zasazuje o rovnocenné sjednocení Japonska, Mandžuska a Číny, které by vytvořilo základ pro trvalý mír na Dálném východě. Zároveň pokládá panasianismus za jediný prostředek, jak navrátit Asii na výsluní kam přirozeně patří [He 2004: 110].

Pro druhou fázi, kterou lze přibližně vymezit obdobím po Rusko–japonské válce a počátkem 20. let 20. století, je příznačné volání po integraci ve východní Asii pod japonským vedením. Do této skupiny patří zejména Kenkichi Kadera (1877–1949), dlouholetý člen dolní komory japonského parlamentu, který dlouhá léta patřil mezi nejhlasitější zastánce panasianismu v japonské politice. Jeho nejvýznamnější prací byl „Traktát o velkém arianismu“ z roku 1916, přičemž hlavní myšlenkou celé práce je spolupráce mezi Japonskem, které představuje hlavní asijskou námořní mocnost, a Čínou, která je nejdůležitější kontinuální mocností v Asii. Tato spolupráce se měla odehrávat pod japonským vedením, neboť Japonsko zde bylo prezentováno jako průmyslově rozvinutá země, které má Čína sloužit jako surovinová a potravinová základna [Saaler 2007b: 1264, 1274].

Třetí fáze panasianismu je pevně spojena se snahami o legitimizaci japonských ambicí na kontinentě [Ryūhei 2007: 230]. Pro toto období bylo příznačné volání po asijské jednotě pod japonským vedením, které mělo sehrát úlohu vůdce východní Asie a mělo morální povinnost osvobodit asijské národy. Dalšími faktory, které vedly ke změně v rétorice hnutí, byl nárůst japonského sebevědomí, což šlo ruku v ruce s relativním úpadkem evropských mocností. Panasianistické myšlenky se rovněž začaly prosazovat v japonské politice [Saaler 2007a: 6]. Výrazně se také rozšířil okruh jeho sympatizantů, který nastal na počátku 20. let, nicméně hnutí nikdy nedisponovalo tak velkou základnou jako například pangermanismus. Hnutí se však stalo velmi rozšířeným mezi japonskými elitami [Saaler 2007a: 14–15]. V této vývojové fázi se opět objevuje myšlenka vytvoření Východoasijské federace pod japonským vedením, kterou ve své knize z roku 1936 „Teorie Východoasijské federace“ představil Masayoshi Miyazaki. Východoasijská federace, v rámci které mělo být dosaženo harmonie mezi Japonskem, Mandžuskem a Čínou, měla být vytvořena na společných hodnotách, které představovalo dědictví konfucianismu [Lebra 1975a: 1–5]. V případě Miyazakiho je patrný jeho příklon k japonské dominanci, neboť ještě na sklonku I. světové války považoval za vůdčí sílu Asie Čínu, protože dle jeho názoru bylo Japonsko

příliš slabé, aby mohlo sehrát tuto úlohu [Saaler 2007a: 8]. S podobnou koncepcí je také možno se setkat u Kametara Matsukawi (1888–1936), který ve svých dílech podporoval možnost vzniku Spojených států asijských. Významný vliv na jeho práce, ale i díla ostatních stoupenců pan-asianismu, měla kniha německého filosofa Oswalda Spenglera (1880–1936) „Zánik západu“ a také francouzský geograf Albert Demangeon (1872–1940) a francouzský mystik Paul Richard (1876–1967), kteří prorokovali brzký úpadek západní civilizace [Szpilman 2007: 92–93]. Naopak Kōshin Marobuse ve své práci „Jižní cesta“ kritizoval japonské imperialistické počínání v Číně, se kterou Japonsko mělo spolupracovat. Primárním cílem zde nemělo být osvobození obyvatel jihovýchodní Asie, ale pouhá změna jejich metropole, které dle jeho názoru mělo být dosaženo prostřednictvím války s evropskými mocnostmi a USA. Marobuse v této souvislosti výrazně podceňuje sílu těchto mocností a jejich porážku považuje za zcela zřejmou. Jeho knize se následně dostalo široké pozornosti japonského námořnictva [Peattie 1996: 208–209; Yoshikawa 2009: 60–61].

Za nejvýznamnějšího představitele této fáze japonského panasianismu lze považovat Masamischiho Rōyamu (1895–1980), který vypracoval koncepci „Východoasijské komunity se společným osudem“, která je ovlivněna dvěma významnými ideovými směry jeho doby, marxismem a kooperativismem [Stegewens 2007: 113]. Hlavním zdrojem, ze kterého vycházel, představuje tehdy v politické vědě populární koncepce národního společenství, kterou však neaplikoval na stát, ale na region, což jej přirozeně vedlo k závěru, že Japonsko sdílí osud se zbytkem Asie [Koschmann 2007: 193]. Rōyama pokládal svou koncepci za výhodnou pro Japonsko a Čínu, neboť v sobě obsahovala ideu regionální rozvoje, který by Číně pomohl se zařadit do skupiny průmyslových zemí. Nicméně autor Východoasijské komunity byl nakonec nucen uznat, že jeho představa je nerealizovatelná pro odpor čínské populace, která podle jeho názoru nebyla schopna zžít reálný stav věcí [Jung-Sun 2005: 503–504]. V roce 1941 pak Rōyamu prezentoval novou verzi své původní vize v knize „Východní Asie a svět“, ve které se zasazoval o politické řešení „čínského incidentu“, v rámci kterého mělo dojít k uzavření míru mezi Japonskem a vládou kuomintangu za přispění Wāng Jīngwèijovi reorganizované nacionalistické vlády. Uzavřením míru mělo dojít k usmíření mezi Čínou a Japonskem a k vytvoření regionální organizace Východoasijské ligy, která by zahrnovala Japonsko, Mandžusko a Čínu, a jež se měla výrazně odlišovat od Společnosti národů. Východoasijská liga měla následně iniciovat jednání s USA a Velkou Británií, které by byly nuceny uznat novou realitu, v rámci

které by byla zrušena Smlouva devíti mocností uzavřená na Washingtonské konferenci a obě anglosaské mocnosti by se následně zdržely jakéhokoliv zasahování do Východoasijských záležitostí [Lebra 1975a: 20–24].

2.3 Pan-asianismus v japonské politice

Jak již bylo zmíněno výše, panasianismus byl až do počátku 20. let 20. století v opozici vůči oficiální politice. Počinání nejrůznějších pan-asianistických spolků bylo v příkrém rozporu s oficiální politikou Tokia a hrozilo přerůst v konflikt se západními mocnostmi, a to zejména v důsledku jejich podpory pro nejrůznější asijské nacionalisty [Saaler 2007b: 1263]. To se mimo jiné projevovalo tím, že panasianistická skupina „Společnost temného oceánu“, mezi jejíž přední členy patřil i Mitsuro Toyoma (1885–1944), který se stal v roce 1931 premiérem, napomáhala filipínským povstalcům v čele s Emiliem Alguinaldem a stejně tak hostila indického revolucionáře Rashe Behari Bose, který se účastnil atentátu na indického vícekrále Charlese Hardinga [Hotta 2006; Yoshikawa 2009: 26]. Japonská zahraniční politika byla stoupenci panasianismu kritizována jako příliš prozápadní a imperialistická. Namísto toho se dle jejich názoru měla soustředit na podporu boje ostatních asijských národů za nezávislost. Příčinu tohoto zvráceného stavu spatřovali v příliš velkém vlivu *zaibatsu* – rozsáhlých průmyslových, obchodních a finančních skupin, které měly velký vliv na Seiyūkai (Přátelé konstituční vlády), Kenseikai (Konstituční strana) a Minseitō (Konstituční demokratická strana) [Yoshikawa 2009: 56]. Protože značná část zisků *zaibatsu* byla závislá na obchodování se západními mocnostmi a jejich koloniemi, ovlivňovaly japonskou politiku tak, aby nenastalo zhoršení vztahů se Západem. Právě tato skutečnost představuje jednu z hlavních z příčin odporu pozdějších panasianistů ke kapitalismu. V průběhu 30. let se pan-asianismus dostává do nejvyšších pater japonské politiky. Významná část jeho stoupenců se nalézala v řadách japonských ozbrojených sil, zejména pak v Kwantungské armádě, což potvrzuje osoba Hikediho Tódža, generála a vrchního velitele Kwantungské armády a pozdějšího ministerského předsedy [Beasley 2001: 216]. Rovněž tak princ Fumimaro Konoe, který zastával post japonského premiéra před Tajem, byl obklopen skupinou panasianistů, mezi něž patřil i Masamischiho Rōyama, který mu poskytoval intelektuální zázemí [Jung-Sun 2005: 482; Lebra 1975a: 20]. Tato podpora pak měla největší vliv na utváření Konoem představený Nový řád ve východní Asii. Stejná skupina rovněž ovlivnila ministra

zahraničí Yosuke Matsuoka při formulování koncepce Východoasijské sféry společné prosperity, znamenající rozšíření Nového řádu ve východní Asii o jihovýchodní Asii [Lebra 1975a: 71].

2.4 Panasianismus po II. světové válce

Japonská bezpodmínečná kapitulace ze srpna 1945 neznamenaala konec panasianismu jako myšlenkového proudu majícího vliv na formování politiky a už vůbec na jako jedné z mnoha proti-západních ideologií. V raně poválečném Japonsku představoval výrazně menšinový proud a nalezl většinu podpory převážně na levé části politického spektra. Jistým překvapením je skutečnost, že získal jen nepatrnou podporu v řadách japonských komunistů. Značný stimul pro tento proud představoval čínsko-sovětský konflikt a americko-čínské sblížení v roce 1973, což mělo za následek posílení hlasů volajících po normalizaci vztahu s asijskými komunistickými státy. To bylo dále posíleno čínským odklonem od maoismu a příklonem k rané fázi panasianismu založené na spolupráci [Kochsmann 1997: 104]. Tento příklon pramení ze snahy Čínské komunistické strany využít jako zdroj své legitimacy konfucianismus, který představuje jeden ze základních pilířů panasianismu [Berger 2003: 212]. Panasianismus si rovněž získal mnoho stoupců v zemích jihovýchodní Asie, kam byl úspěšně exportován za existence Východoasijské sféry společné prosperity. Významný moment v této souvislosti představuje Bandungská konference konaná v roce 1955, které se zúčastnil japonský ministr zahraničí Momoro Shigemitsu s cílem obnovit japonskou hospodářskou pozici v Asii. Japonští levicovní intelektuálové volali po vzkríšení mezi-asijské solidarity [Dennehy 2007: 220]. Jistým paradoxem je skutečnost, že Japonsko bylo a stále je mnohými představiteli pan-asianismu v jihovýchodní Asii velmi pozitivně vnímáno, a to navzdory skutečnosti, že zde během války docházelo k perzekuci místního obyvatelstva a strádání. To lze částečně vysvětlit tím, že japonští stoupců panasianismu z řad konzervativních skupin prezentovali Japonsko jako oběť amerických jaderných zbraní s cílem získat sympatie anti-americky naladěného Třetího světa a zastříit tak skutečnost, že Japonsko je skutečným původcem války [Dennehy 2007: 223]. Není rovněž žádným překvapením, že v japonských nacionalistických kruzích je období existence Východoasijské sféry společné prosperity vnímáno jako zlatá éra japonských dějin [Goto 2003:58–59].

Panasianismus nebyl výrazně oslaben v důsledku dekolonizace, která vedla k naplnění jednoho z jeho základních požadavků na nezávislost pro asijské státy. Podle jeho představitelů stále přetrvává západní (americký) „kulturní imperialismus“, který je v protikladu s tzv. asijskými hodnotami či neo-konfucianismem, a „finanční imperialismus“, což je příznačné pro novou vlnu panasianismu z 80. a 90. let 20. století. Kritika „finančního imperialismu“, který je představován Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem, byla značně posílena v důsledku hospodářské krize z roku 1997 [Berger 2004: 187–189; Stubbs 2002: 451]. Nejznámějším představitelem tohoto proudu je bývalý malajský ministerský předseda Datuk Seri Mahathir bin Mahamad, hlasitý kritik americké hegemonie v Asii. Sám sebe považuje za bojovníka proti imperialismu a rasismu, což je patrné z jeho knih „Nový úděl pro Asii“, „Malajské dilema“ a mnoha dalších. Rovněž tak je zastáncem vytvoření ekonomického bloku asijských států pod japonským vedením. To se mimo jiné projevilo i při jeho setkání s japonským premiérem v roce 1994, kterému doporučil, aby se Japonsko nadále neomlouvalo za své chování během II. světové války a raději se soustředilo na budoucnost [Berger 2004: 186]. Mahathir se rovněž zasazoval o vytvoření Východoasijského ekonomického výboru – EAEC, který má představovat alternativu vůči APEC – Asijsko-pacifické hospodářské společenství, které slouží jako nástroj americké hegemonie [He 2004: 111–112]. V japonském prostředí získal Mahathir významného spojence v osobě Shintara Ishihara, bývalého poslance dolní komory japonského parlamentu reprezentujícího Liberálně demokratickou stranu – LPD a současného starosty Tokia, podle kterého by se japonská zahraniční politika neměla orientovat pouze na USA, ale měla by usilovat o sblížení s ostatními asijskými zeměmi [Saaler 2007a: 16]. Ishihara spolu s Mahathirem jsou autory knihy „Asie, která může říci ne: politika boje s Evropou a Amerikou“, které se v japonské společnosti v polovině 90. let 20. století dostalo široké pozornosti [Berger 2003: 209; Berger 2004: 184].

Přestože současný panasianismus, někdy též označovaný jako nový arianismus, nemá v současnosti výrazný vliv na japonskou politiku, v politice většiny východoasijských zemí jeho vliv v posledním desetiletí výrazně narostl, a to zejména v důsledku úpadku moci Spojených států amerických a jejich vojenskému angažmá v Iráku a Afghánistánu. Do budoucna lze očekávat, že vliv panasianismu bude nadále sílit.

3. Koncepce Nového řádu ve východní Asii a Východoasijské sféry společné prosperity

Nový řád ve východní Asii, který byl oficiálně vyhlášen 3. listopadu 1938, představoval jednostranné japonské ukončení stávajícího smluvního systému na Dálném východě. Podle Konoeho slov měl vyústit ve vzájemnou harmonii mezi Japonskem, Mandžuskem a Čínou a také zajistit trvalý mír a opravdovou spravedlnost [Michael, Taylor 1964: 567]. Tento akt jasně odkazuje na panasianismus. Prohlášení o Novém řádu ve východní Asii je třeba vnímat jako japonskou reakci na dobytí Nankingu, od kterého japonská vláda očekávala brzké zahájení mírových jednání s Kuomintangem. Z toho důvodu byla japonská strana ochotná vzdát se přímé kontroly nad severní Čínou, kde byly zřízeny japonské loutkové režimy, a území se mělo navrátit pod čínskou suverenitu. Na oplátku měla Čína uznat nezávislé Mandžusko a transformovat se na federaci. Přestože se Japonsku nepodařilo zahájit jednání s oficiálním vedením Kuomintangu, zahájilo jednání s pro-japonsky orientovanou částí tohoto hnutí pod vedením Wāng Jīngwèije, která probíhala až do roku 1940 [Beasley 1991: 205]. Proklamace Nového řádu ve východní Asii v roce 1938 tak představuje poněkud unáhlený krok. Cíle, kterých má být dle Nového řádu dosaženo, však nelze označit jako nové v japonské politice, ale spíše se jedná o rozšíření tzv. Základních principů národní politiky přijatých v roce 1936. Jejich cílem je dosažení vzájemné spolupráce a vzájemné prosperity mezi Japonskem, Mandžuskem a Čínou, což mělo primárně umožnit japonské hospodářské pronikání do Číny a zajistit mu co největší využití místných zdrojů za účelem přípravy na možný válečný střet se Sovětským svazem či Spojenými státy americkými.

Základní principy národní politiky rovněž věnují značnou pozornost jihovýchodní Asii, kde se primárně zaměřují na možnost využití zdejšího nerostného bohatství [Barnhart 1987: 44–45; Crowley 1966: 296–299]. Základní principy národní politiky navazují na tzv. Amōvu doktrínu z dubna 1934, která byla západním tiskem označována jako asijská Monroeova doktrína. Ta se stavěla proti hospodářskému působení evropských mocností a USA v Číně, v které podkopávaly japonské úsilí o co největší kontrolu nad čínskou ekonomikou. Vyhlášením této doktríny Japonsko apelovalo na Čínu, aby tuto spolupráci ukončila [Coble 1991: 153–154].

Východoasijská sféra společné prosperity, kterou lze chápat jako rozšíření Nového řádu ve východní Asii o jihovýchodní Asii, byla vyhlášena 1. srpna 1940 ministrem zahraničí Yosukem Matsuokou jen několik dní poté, co byla jmenována druhá Konoeho vláda. Primárním důvodem pro vytvoření Východoasijské sféry společné prosperity byla snaha posílit japonskou hospodářskou soběstačnost. Současně se zde odrážela slibně se vyvíjející jednání s Francií o budoucnosti Francouzské Indočíny. V této době byl také Japonci vytvořen Wāng Jīngwèijūv režim v Číně, od kterého si japonské vedení slibovalo možnost politického řešení „čínského incidentu“. V této rané fázi byly do sféry společné prosperity, která měla představovat „japonský životní prostor“, zahrnuty Francouzská Indočína, Thajsko, Borneo, Malajsie, Indie, Austrálie a Nový Zéland. Skutečnost, že jsou zde opomenuty Filipíny, není náhodná, neboť v této době dávala japonská vláda přednost diplomatickému řešení sporů se Spojenými státy americkými a případné veřejné prohlášení Filipín za součást Východoasijské sféry společné prosperity by těmto snahám nijak neprospělo [Beasley 1991: 226–227]. Důvod, proč do této původní verze byly zahrnuty Austrálie a Nový Zéland, lze spatřit v naivitě či v úmyslném ignorování závažných faktů jejich tvůrců. To v tehdejších japonských plánech nebylo neobvyklým jevem. V případě Indie je odpověď na tuto otázku výrazně obtížnější. Skutečnost, že se zde hovoří o Indii, lze v této fázi považovat za propagandistický tah, který měl za cíl posílit indický nacionalismus a získat sympatie indického lidu. Z rozboru japonských vojenských plánů také vyplývá, že Japonsko nemělo nikdy v úmyslu podniknout invazi do Indie. Přesto však Japonsko po celou dobu války pokračovalo v této rétorice. Rovněž tak byla vytvořena v roce 1943 prozatímní vláda svobodné Indie. Nicméně primární důvod, proč ji Japonsko podporovalo, představovala snaha prezentovat Japonsko jako bojovníka proti evropskému imperialismu. Částečně šlo také o získání sympatií Indů usazených v jihovýchodní Asii [Lebra 2008: 63–64; Lebra 1977: 22–23]. Avšak záhy po veřejné proklamaci Východoasijské sféry společné prosperity byla pozměněna původní Matsukova verze a v nové již nebyla zmínka o Austrálii, Novém Zélandu a Indii, ale naopak zde figurovaly Filipíny [Beasley 1991: 228].

Ve své rané fázi byla Východoasijská sféra společné prosperity koncipována primárně jako ekonomický koncept, přičemž jihovýchodní Asie tvořící vnější část Východoasijské sféry společné prosperity měla představovat zdroj surovin a trh pro vnitřní průmyslovou část tvořenou Japonskem, Mandžuskem a severní Čínou. To znamenalo, že evropské kolonie mohly hypoteticky zůstat v rukou evropských

mocností, pokud by byla Japonsku poskytnuta rozsáhlá hospodářská privilegia. Japonsku se však nepodařilo prosadit své požadavky diplomatickou cestou, a tak přistoupilo na druhou možnost, jak realizovat své hospodářské záměry. Tou byla forma vojenského dobytí zmíněných oblastí, respektive jejich „osvobození od evropského imperialismu“. Toto řešení bylo prosazováno zejména představiteli armády a námořnictva, kteří poukazovali na příznivý vývoj v Evropě [Beasley 2000: 200–202; Tarling 2001: 134]. Kontrola jihovýchodní Asie by rovněž poskytla Japonsku možnost, jak ukončit vojenský konflikt v Číně. Japonci totiž předpokládali, že pokud by se japonské armádě podařilo přerušit tzv. Barmskou cestu, byl by Čankajšek nucen přistoupit na mír s Japonskem, v rámci kterého by bylo uznáno Mandžusko jako plně nezávislý stát [Beasley 2000: 190]. Nicméně tato podmínka ve 30. letech představovalo důvod krachu většiny mírových jednání [Crowley 1966: 352, 357]. Čína by se pak pod japonským vedením zapojila do Války za osvobození Velké východní Asie. Přestože v případě jihovýchodní Asie šlo Japonsku primárně o možnost využít zdejší bohaté přírodní zdroje jako prostředek legitimizace japonských plánů, byla užitá rétorika panasianismu [Peattie 1996: 211]. Skutečnost, že zde Japonské císařství prezentovalo své imperiální zájmy jako boj za osvobození asijských národů od západního útlaku, mu umožnila spolupráci s místními nacionalistickými skupinami a to nejen při dobývání jihovýchodní Asie, ale také při její správě [Duus 1996: xxv].

Za účelem ideologického upevnění Východoasijské sféry společné prosperity byla v listopadu 1943 uspořádána konference Východoasijské sféry společné prosperity v Tokiu. Konference proběhla za účasti zástupců šesti nezávislých států: Japonska, Thajska, Mandžuska, Číny, Barmy a Filipín. Jejich zástupci měli statut delegátů. Konference se rovněž v roli pozorovatele zúčastnil Subháš Čándra Bose jako zástupce prozatímní vlády svobodné Indie. Na konferenci se všichni účastníci shodli na nutnosti vzájemné podpory při snaze o uchování nezávislosti, prohloubení hospodářské spolupráce a boji proti rasovému útlaku. Na tuto akci je třeba nahlížet jako na ryze propagandistický akt, jenž se negativně vymezoval vůči Atlantické chartě [Lu 1997: 418; Goto 2003: 58].

Nový řád ve východní Asii a Východoasijská sféra společné prosperity představují přelom v uspořádání Dálného východu, neboť reprezentují definitivní konec sino-centrického systému. Říše středu tak byla symbolicky sesazena z pozice vládce Asie Říší vycházejícího slunce [Saaler 2007a: 12]. Nicméně nově utvořený nippono-centrický systém si v sobě nesl dědictví sino-centrického uspořádání. Ve svém

vrcholném období, tedy v období dynastie Čching, byly státní útvary podřízené Číně rozděleny do šesti skupin či kategorií:

- 1) jihovýchodní barbaři: Korea, Japonsko, Loochoo (souostroví Rjúkjú), Annam, Kambodža, Siam, Čampa (jižní a střední Vietnam), Jáva a dalších osm států
- 2) jižní barbaři: Sulu (Filipíny), Malacha, Šrí Lanka a dalších čtyřicet čtyři státních útvarů
- 3) severní barbaři: Dátán (v současnosti součást Číny) a osm dalších obdobných entit
- 4) severovýchodní barbaři představující Mín Zhì
- 5) první kategorie západních barbarů tvořená padesáti osmi skupinami obývající území západně od města Lánzhōu v provincii Gānsù
- 6) druhá kategorie západních barbarů tvořená čtrnácti skupinami ze severovýchodního Sin-ťiangu [Hui-Tien cit. In Hamashita 1997: 119]

Také oblasti a státy, které se nacházely vně Východoasijské sféry společné prosperity, byly rozděleny na základě dokumentu O Východoasijské sféře společné prosperity z roku 1942, který vypracovaly zpravodajské odbory ministerstev války a námořnictva, a to do čtyř kategorií podle jejich vztahu k Japonskému císařství:

- 1) nezávislé státy: Mandžusko, Nacionalistická Čína (Wāng Jīngwèijǔv režim) a Thajsko
- 2) nezávislé protektoráty: Barma, Filipíny a Jáva
- 3) území pod přímou japonskou správou, která jsou klíčová pro obranu Velké východní Asie
- 4) kolonie, které patří mocnostem mimo sféru: Francouzská Indočína a Východní Timor [Koschman 1997: 102]

4. Ekonomické aspekty východoasijské sféry společné prosperity

4.1 Hospodářský vývoj japonského císařství

4.1.1 Japonský hospodářský vývoj

V počáteční fázi japonské industrializace, ke které dochází v 80. letech 19. století, japonskému průmyslu zcela dominovala textilní výroba. Důvod, proč zde k industrializaci dochází relativně pozdě v porovnání s evropskými zeměmi, představuje skutečnost, že japonské přístavy se plně otevřely mezinárodnímu obchodu až v 50. letech 19. století. Primárním motorem této industrializace byla snaha o navýšení obchodu s Čínou. To mělo za následek, že Japonsko bylo nuceno zaměřit se na komodity, se kterými mohlo úspěšně konkurovat evropským výrobcům, tedy zejména ve výrobě textilu [Hamshita 1997: 129]. Nejvýznamnější komodity tehdejšího japonského exportu představovaly bavlněné výrobky vyvážené především do ostatních částí Asie, a surové hedvábí, které našlo odbyt zejména na americkém trhu. K dalším vývozním komoditám patřilo uhlí a měď. V období od roku 1880 do roku 1913 rostla japonská ekonomika v průměru o 7,5 % ročně, což je dvakrát více než růst britského hospodářství v 19. století [Lockwood 1954: 312].

Japonský ekonomický rozvoj byl primárně založen na levné pracovní síle, díky které mohl japonský textil cenově konkurovat britské produkci. I přes skutečnost, že japonský hospodářský úspěch byl založen na této pracovní síle, nastal růst japonské poptávky po průmyslových výrobcích, který představoval stimul pro další průmyslová odvětví převážně v oblasti lehkého průmyslu. Pro nově se industrializující se ekonomiku však představoval růst mezd ohrožení zisků z průmyslové výroby a pokles investic. Tento problém z velké části Japonsko vyřešilo tím, že snížilo životní náklady dělníků prostřednictvím poklesu cen potravin, který byl zajištěn dovozem levnější rýže a dalších zemědělských komodit z Tchaj-wanu a Koreje. Vedlejším efektem tohoto kroku byl nárůst poptávky v koloniích po japonských průmyslových výrobcích, což dále stimulovalo domácí průmysl [Ho 1984: 349–350]

Za budováním japonského těžkého průmyslu stojí především *zaibatsu*, které v tomto počátečním období představovaly obchodní a současně bankovní skupiny a

posléze se transformovaly na průmyslové konglomeráty. Nejvýznamnější skupinu *zaibatsu* představovala tzv. velká čtyřka zahrnující Mitsui, Mitsubishi, Sumitomo a Yasuda. O významu této skupiny svědčí skutečnost, že navzdory existenci mnoha desítek společností zabývajících se těžbou uhlí byla velká čtyřka vlastníkem více než poloviny kapitálu v tomto oboru [Lookwood 1954: 352]. Pouze *zaibatsu* a stát měly dostatek finančních prostředků, aby mohly budovat kapitálově náročný těžký průmysl. Růst některých průmyslových odvětví byl také podpořen vládními subvencemi a protekcionistickými opatřeními. To platí zejména pro výstavbu lodí [Allen 1946: 84; Bratter 1931: 383].

Mezi lety 1930 až 1936 dramaticky vzrostla produkce ve strojírenství a chemickém průmyslu, které byly nejen schopny pokrýt domácí poptávku, ale uspokojit část poptávky z oblastí, které byly součástí jenového bloku. Výrazně také vzrostl podíl obou odvětví na podílu japonské průmyslové produkce z 22 % na 31 % v období mezi lety 1929 až 1936. Zároveň s tím klesl podíl textilního průmyslu ze 40 % na 28 %. K nárůstu výrazně přispěla japonská expanzionistická politika, díky níž se domácímu průmyslu dostávalo potřebné množství surovin, které byly dodávány za lepších finančních podmínek než doposud [Rosen 1953: 447–448]. Pro toto období není typický jen nárůst objemu průmyslové výroby, ale i celkový nárůst efektivity japonského hospodářství. V důsledku zavádění nových technologií výrazně klesla spotřeba uhlí při výrobě surového železa a elektrické energie.

Významný předěl pro japonské hospodářství představovala I. světová válka, která vedla k výraznému nárůstu japonského průmyslu. Válka měla také za následek to, že Japonsko splatilo většinu svých mezinárodních závazků, které vznikly v důsledku rusko-japonské války, a znárodněním železniční sítě v roce 1907. Od tohoto období se stalo věřitelskou zemí [Flath 2006: 44]. Po ukončení I. světové války začalo Japonsko mnohem více investovat ve svých koloniích. Skutečnost, že ve 20. letech se prudce zvýšily japonské investice na Tchaj-wanu a v Koreji, rovněž souvisí s dřívějšími obavami o bezpečnost možných investic v důsledku politické nestability a četných povstání zejména v Koreji. Japonská ekonomika nebyla v první dekádě 20. století o mnoho vyspělejší než hospodářství kolonií, a tak byly investice učiněné v Japonsku zhruba stejně výnosné jako na Tchaj-wanu či v Koreji s tím rozdílem, že zde byla menší rizika [Toshiyuki, Yūzō 1984]. Rozvoj koloniálního průmyslu pak vedl k větší ekonomické integraci Japonské říše, zároveň s tím vzrostl význam lodní dopravy a bezpečnost námořních cest, což se pro fungování japonské ekonomiky po roce 1942

ukázalo jako osudné. Ve 30. letech pak Korea a Mandžusko nebyly pouze dodavateli surovin, ale na jejich exportu do Japonska se výrazně podílely polotovary, zejména pak surové železo, které bylo dále zpracováno v japonských ocelárnách.

Struktura japonského obchodu prošla v důsledku hospodářské krize z konce 20. let významnou proměnou. Krize paradoxně nakrátko zvýšila poptávku po levnějším japonském zboží. Velký problém však představovalo zhroucení globálního obchodního systému založeného na nízkých clech. Dosavadní zastánci volného obchodu Velká Británie a Spojené státy americké přistoupily k vytváření uzavřených obchodních bloků. Velká Británie vytvořila tento systém na Ottavské konferenci v roce 1933 a současně s tím USA usilovaly o vytvoření Pan-amerického obchodního bloku. Obdobným bariérám čelilo Japonsko i ze strany ostatních koloniálních mocností. Tato politika pak vedla japonské politické představitele k záměru vytvořit vlastní soběstačný ekonomický blok ve východní Asii, prostřednictvím kterého by se Japonsko vymanilo ze závislosti na okolním světě [Duus 1996: xiv–xvii].

Prvními japonskými kroky na cestě k dosažení autarkie bylo přetvoření Mandžuska v japonskou surovinovou základnu. Další na řadě byla Čína, která měla představovat odběratele japonských průmyslových výrobků. Ta pod japonským tlakem revidovala v roce 1933 svou dosavadní celní politiku a tím výrazně snížila cla uvalená na japonské zboží a zároveň výrazně navýšila cla na dovoz z USA. Příliv japonského zboží do Číny byl navíc podpořen pašováním přes Japonci ovládané území v severní Číně [Coble 1991: 163]. Ekonomickou dimenzi lze rovněž spatřovat i v důvodech vedoucích Japonsko k válce s Čínou, ke které došlo v roce 1937. Podle japonských představ měla být Čína surovinovou základnou pro japonský průmysl a zároveň zaručovat odbyt pro japonské výrobky. Problém však představoval růst čínské průmyslové výroby, který činil mezi lety 1912 a 1936 v průměru 9,2 % ročně. Podíl průmyslové výroby na čínském národním příjmu se však v roce 1934 rovnal pouhým 11 %. S přihlédnutím ke skutečnosti, že se Čína od roku 1912 téměř permanentně nacházela ve stavu občanské války, působí čísla o čínském průmyslovém růstu imponantně [Chang 1967: 68]. Japonsko tak bylo postaveno před možností, že v budoucnu bude Čína v některých průmyslových odvětvích soběstačná, ale navíc může díky srovnatelně nižším výrobním nákladům vytlačovat japonské zboží z ostatních asijských trhů.

Po vypuknutí války v Číně byla část japonského lehkého průmyslu přeorientována na zbrojní produkci, což spolu s růstem importu železného šrotu

a pohonných hmot vedlo k prohloubení japonského obchodního deficitu [Nakamura 1996: 178]. Ten však nepředstavoval primární hrozbu pro japonské hospodářství. Tou bylo eventuální zastavení dodávek strategických surovin ze strany USA. Možným způsobem, jak eliminovat tuto hrozbu, bylo získat jihovýchodní Asii pod svou politickou a fyzickou kontrolu, neboť ta kromě zásob železné rudy a ropy disponovala dalšími surovinami nezbytnými pro vedení moderní války a to zejména kaučukem a bauxitem. V důsledku možného přerušení dodávek těchto strategických surovin bylo Japonsko nuceno budovat strategické rezervy. V roce 1939 tak dosahovaly japonské ropné zásobníky kapacity jednapadesáti miliónů barelů ropy, přičemž 7. prosince 1941 bylo v těchto zásobnících třiačtyřicet miliónů barelů ropy, což dávalo Japonku možnost pokrýt na několik měsíců veškerou potřebu ropy jen z těchto zdrojů. Obdobná situace panovala i v zásobách, železa a bauxitu [Cohen 1946: 362].

Japonsko na počátku 40. let investovalo nemalé úsilí do zvýšení průmyslové produkce. Tyto nově budované kapacity se ukázaly jako zcela zbytečné, neboť se Japonsku průběhu roku 1943 přestalo dostávat základních surovin v důsledku spojenecké ponorkové války. Jak se ukázalo, klíčovým problémem pro fungování japonského válečného hospodářství bylo obchodní loďstvo. Impozantní byl růst tonáže obchodního loďstva, která v roce 1936 představovala necelých pět miliónů tun a těsně před vypuknutím války s Velkou Británií a USA dosahoval výtlak loďstva téměř šesti miliónu tun. Zároveň bylo japonské obchodní loďstvo třetím největším na světě. Nicméně většina této flotily sloužila k přepravě zboží mezi hlavními japonskými ostrovy [Lockwood 1954: 348]. V prvních dvou letech války však obchodní loďstvo ztratilo téměř 3 milióny tun své tonáže, které byly částečně kompenzovány 2 milióny tun lodního výtlaku, když byly lodě nově postaveny nebo ukořistěny během válečného tažení. O přibližně stejné množství pak přišlo loďstvo v průběhu roku 1944 [Pluvier 1974: 275]. Na skutečnost, že japonské obchodní loďstvo nedisponuje dostatečnou tonáží, upozornil na počátku roku 1942 viceprezident japonské rejdářské společnosti Nippon Yusen Kaisha. Dle jeho názoru k tomu, aby mohlo Japonsko plně využít ekonomický potenciál nově dobytých území, by muselo disponovat obchodním loďstvem s výtlakem nejméně 17 miliónů tun [Fisher 1950: 188]. Japonský problém s nedostatkem tonáže však během II. světové války nebyl nic neobvyklého. Ze stejného důvodu rovněž ztroskotal tzv. Mandelův plán z počátku roku 1940, který měl prohloubit hospodářské zapojení francouzských kolonií do obrany jejich metropole [Thompson 1941: 117].

I přes značný ekonomický a průmyslový rozvoj je dosti obtížné řadit Japonsko mezi tehdejší nejvyspělejší hospodářství. Za předpokladu, že lze pro I. polovinu 20. století za nejdůležitější hospodářský ukazatel pokládat produkci oceli, nejsou v tomto ohledu statistiky pro Japonsko příliš přívětivé a to navzdory skutečnosti, že růst japonské produkce byl dvacetkrát větší než celosvětový průměr. Teprve v roce 1937 předstihlo Japonsko Belgie v produkci oceli a s objemem 6,3 miliónů tun se stalo pátým největším producentem. Ve srovnání s USA však japonská výroba oceli představovala pouhou jednu dvanáctinu té americké [Parrish 1956: 336–337]. Za předpokladu, že by k japonské produkci byla přičtena i výroba oceli v Mandžusku, která činila v letech 1936 a 1937 v průměru 385 500 tun ročně, se poměr mezi americkou a japonskou produkcí výrazně nemění [Wright 1984: tabulka 14]. Tato čísla dokládají, že japonské ambice na ovládnutí východní a jihovýchodní Asie neodpovídaly jeho reálným možnostem. Jak dokazuje výzkum K. Bennetta, který se zabýval ekonomickou vyspělostí jednatřiceti států, které dohromady představovaly okolo 85 % celosvětové populace v období v letech 1934 až 1938, přičemž sledovaným ukazatelem jeho výzkumu byla spotřeba na obyvatele, Japonsko nepatřilo mezi hlavní průmyslové mocnosti [Bennett 1951: 634–635].

4.1.2 Korejský hospodářský vývoj

Důvody japonské anexe Koreje můžeme spatřovat v geostrategické situaci. V případě Koreje jen obtížně obstojí klasická teze, že důvodem pro získání kolonií je snaha zabezpečit odbyt pro průmyslové výrobky, neboť japonský export na poloostrov dosahoval v období předcházející anexi pouze 1 až 3 procent celkové japonské produkce průmyslové výroby [Kimura 1995: 556]. Rovněž tak neexistují žádné zmínky o tom, že by se velké japonské podniky pokoušely ovlivnit vládní rozhodování o budoucím osudu Koreje [Duus 1984: 129]. Je však třeba poukázat na fakt, že k silnému vměšování do korejských záležitostí dochází na přelomu 19. a 20. století, tedy v době, kdy Japonsko ztrácí svou potravinovou soběstačnost. Korea tedy měla představovat jakousi potravinovou základnu pro svou metropoli. Za tímto účelem byla v roce 1908 zřízena Oriental Development Company, která měla za cíl podporovat usazování japonských farmářů v Koreji a která byla současně největším vlastníkem půdy v zemi [Beasley 1991: 150]. Produkce potravin v Koreji se dramaticky zvýšila a země v polovině 30. let vyvážela okolo 60 procent potravin, což představovalo 8 procent japonského importu. Zároveň s tím klesla domácí spotřeba rýže na obyvatele o více než

polovinu a byly dováženy méně kvalitní obiloviny z Mandžuska, což se projevilo na poklesu životní úrovně [Fischer 1954: 290].

Přestože Korea disponuje nezanedbatelným nerostným bohatstvím, tento fakt nehrál na počátku japonské kolonizace zásadní roli, neboť většina významných ložisek nerostných surovin byla zmapována až po roce 1910. Důležitá je rovněž kvalita surovin. Přestože se na poloostrově nacházely značné zásoby černého uhlí, jeho využití bylo velice problematické, protože kvůli jeho nižší kvalitě nemohlo být využito při výrobě železa. O něco důležitější byla těžba železných rud, které byly přednostně vyváženy do Japonska [Brudnoy 1970: 183]. K významnější industrializaci zde došlo až na počátku 20. let, protože japonské úřady z počátku kladly překážky rozvoji průmyslových odvětví, jež by mohla konkurovat japonskému průmyslu [Exkret 1996: 5]. Prudká industrializace v Koreji nastala až po Mandžuském incidentu, kdy byla na řece Yalu zbudována soustava hydroelektráren, které měly zásobovat mandžuský průmyslový komplex elektrickou energií [Fischer 1954: 288]. V této době také dochází k dramatickému nárůstu vzájemného obchodu mezi Korejí a Mandžuskem, který se mezi lety 1929 až 1939 téměř zosminásobil z 35 milionů jenů na 269 milionů jenů [Exkret 1996: 8]. Průmyslové odvětví, které se dynamicky rozvíjelo, byl zbrojní průmysl, který zaznamenal dramatický nárůst po zahájení války s Čínou v roce 1937. Tomu odpovídá i nárůst průmyslové výroby, který ve 30. letech činil v průměru 10 procent ročně. Je však třeba připomenout, že tento impozantní nárůst je zčásti zapříčiněn nízkým počátečním základem [Ho 1984: 367].

Rovněž je třeba zmínit korejskou ekonomickou migraci do Japonska čítající okolo jednoho milionu osob. Korejci zastávali především hůře placené dělnické profese, nicméně jejich přítomnost byla velmi významná, zejména po zahájení války s Čínou, protože tak byl částečně kompenzován úbytek pracovních sil v důsledku mobilizace [Cole 1943: 409; Kimura 1995: 564].

4.1.3 Tchaj-wanský hospodářský vývoj

Brzy poté, co se Tchaj-wan dostal pod japonskou kontrolu, byl ostrov začleněn do japonského celního systému. To mělo za následek pokles obchodu s Velkou Británií, Francií a USA. Dále byly vytvořeny administrativní překážky znemožňující cizincům a do jisté míry i samotným Tchajwancům podnikat [Grajdanzev 1942: 313–314]. Celní systém měl rovněž stimulovat obchod mezi kolonií a Japonskem a také měl přispět ke snížení japonského obchodního deficitu tím, že Japonsko bude přednostně dovážet

tchajwanský cukr [Ho 1984: 348]. Tato opatření pomohla k růstu místního hospodářství a umožnila japonské koloniální správě alokovat více finančních zdrojů, které pocházely především z cukrovarnického průmyslu, čímž se výrazně snížila závislost na dotacích poskytovaných metropolí. Dosažení finanční nezávislosti ostrova mělo za následek oslabení kritiky ze strany japonské společnosti poukazující na Tchaj-wan jako na zbytečný luxus a volání po jeho prodeji některé ze západních mocností [Ka 1998: 57]. Cenou za stabilizaci tchajwanských financí a dosažení japonské soběstačnosti v produkci cukru byl nárůst ceny této komodity, neboť tchajwanský cukr mohl konkurovat dovozu z Jávý jen za cenu vysokých cel uvalených na cizí produkci [Ho 1975: 428–429]. Tchaj-wan rovněž představoval i důležitý zdroj rýže pro japonskou populaci a stejně jako v případě cukru pomohl k dosažení téměř absolutní nezávislosti na dovozech mimo impérium.

Po celou dobu japonské vlády tvořilo zemědělství dominantní složku tchajwanského hospodářství. K významnější vlně industrializace zde začalo docházet až ve 30. letech v důsledku japonského přechodu na válečnou ekonomiku [Ho 1975: 423–424]. V tomto období byla většina japonských investic do průmyslu realizována prostřednictvím státních či polostátních podniků na rozdíl od předchozích období, kdy tu byl investován především soukromý kapitál. K dalšímu nárůstu průmyslu došlo v důsledku války, kdy se na Tchaj-wanu zpracovávaly suroviny pocházející z jihovýchodní Asie. Nicméně tento nárůst následně zaznamenal strmý propad v důsledku nepříznivého vývoje války pro Japonsko.

4.2 Mandžuské hospodářství

Mandžusko dlouhodobě představovalo důležitou oblast pro japonské ekonomické a strategické zájmy. Klíčový okamžik pro japonské cíle představovala rusko-japonská válka, díky níž Japonsko získává Jihomandžuskou dráhu, která byla klíčová pro kontrolu mandžuské ekonomiky. Prostřednictvím železnice se Japoncům podařilo omezit ekonomické pronikání ostatních průmyslových mocností na místní trh, neboť železniční společnost požadovala za přepravu cizího zboží výrazně vyšší ceny. Jihomandžuská dráha však byla mnohem víc než jen železniční společnost. Vlastnila a provozovala doly a mnohé průmyslové podniky [Matsusaka 1996: 98–99; Eckstein, Chao, Chang 1976: 242]. V období po roce 1933 nastal prudký rozvoj japonských aktivit v Mandžusku v důsledku odstranění souboru právních překážek, které byly

zavedeny režimy Čang Cuo-liana a Čang Süe-lianga za účelem omezení japonského hospodářského pronikání do Mandžuska [Young 1996: 79].

Po vytvoření japonského loutkového státu v Mandžusku zde měla zásadní vliv Kwantungská armáda, která v očekávání vojenské konfrontace se Sovětským svazem usilovala o to, aby Japonsko dosáhlo autarkie [Snyder 1991: 116]. Tyto představy lze však považovat za příliš ambiciózní a do jisté míry i neproveditelné. Podle japonského plánu přijatého v roce 1937 mělo Mandžusko vyřešit japonský problém nedostatku pohonných hmot tím, že tu bude vybudováno několik zařízení na výrobu syntetických paliv z uhlí. Díky tomu mělo být Japonsko do sedmi let schopno pokrýt 62 procent spotřeby benzínu a 45 procent mazutu z vlastních zdrojů. Tento program se však nerealizoval, protože tato zařízení měla být dovezena z Německa, což bylo v důsledku vypuknutí války v Evropě v roce 1939 nerealizovatelné [Dinmore 2006: 81–82]. V roce 1941, tedy v posledním roce než Japonsko obsadilo Indonésii, bylo schopno pokrýt pouze jednu šestinu spotřeby pohonných hmot ze zdrojů, které byly pod jeho přímou kontrolou [Cohen 1946: 368].

V plánech na budování těžkého průmyslu bylo Japonsko mnohem úspěšnější, ale přesto se to neobešlo bez komplikací. Podle původních představ Kwantungské armády měly být investice do průmyslu hrazeny z příjmů z exportu zemědělských komodit. Avšak potenciální odběratelé uvalili na mandžuské a japonské komodity vysoká cla, která měla plnit roli sankcí. Proto byli Japonci nuceni investovat do mandžuského průmyslu a to 5,86 miliard jenů, z čehož necelých 10 procent představovaly investice soukromých subjektů. Snaha o dosažení autarkie prostřednictvím industrializace a využití nerostného bohatství Mandžuska paradoxně vedla k větší závislosti na USA a evropských státech, protože budování mandžuského průmyslového komplexu mělo za následek výrazný nárůst dovozu strojírenských výrobků a oceli [Young 1999: 211–217]. Na nárůstu importu oceli se výrazně podílel i rozvoj železniční sítě. Zatímco v roce 1930 existovalo v Mandžusku 5600 kilometrů železnic, do konce roku 1943 činila celková délka železnice 15 000 kilometrů. [Grajdanzev 1946: 13].

Mandžuské hospodářství plně podřízené Kwantungské armádě se záhy začalo ubírat směrem k řízené ekonomice. Tato oblast oplývající značnými zásobami koksovateľného uhlí, železných rud a vápence, tedy surovin nezbytných při výrobě železa, měla být přeměněna na průmyslovou základnu, s jejíž pomocí mělo být dosaženo vytvoření nového řádu ve východní Asii. Jak je patrné z tabulky 2,

Mandžusko představovalo nejvýznamnější zdroj železné rudy v rámci celé Východoasijské sféry společné prosperity.

Tabulka 2

Využitelné zásoby železa na Japonci ovládaném území (v tunách)		
	Množství rud	Množství čistého železa
Japonsko	415 000 000	157 000 000
Korea	1 100 000 000	360 000 000
Tchaj-wan	10 000 000	5 000 000
Mandžusko	3 100 000 000	1 290 000 000
severní Čína	225 000 000	127 000 000
střední Čína	100 000 000	50 000 000
jižní Čína a Hainan	15 000 000	8 000 000
Indočína	68 000 000	35 000 000
Malajsko a Thajsko	50 000 000	30 000 000
Britské Borneo	25 000 000	14 000 000
Indonésie	1 050 000 000	521 000 000
Filipíny	1 010 000 000	476 000 000
Celkem	7 168 000 000	3 093 000 000

Zdroj: Erselcuk: 1947

Prvním krokem byl Plán hospodářské výstavby z roku 1932, který předpokládal industrializaci Mandžuska, přičemž primárně měla být rozvíjena ta průmyslová odvětví, která jsou nezbytná pro vedení války. Návrh předpokládal, že nově budované podniky budou výlučně státním majetkem, protože vojenské kruhy opovrhovaly japonskými konglomeráty zaibatsu napojené na politické strany, neboť se obávaly politického vměšování do mandžuských záležitostí. Avšak z praktických důvodů Kwantunská armáda od této praxe ustoupila v roce 1936. Zároveň mandžuská vláda garantovala jistý výnos soukromých investic. Přes snahu, aby se na investicích podílely tzv. nové zaibatsu, jakým byla společnost Nippon sangō (dnes známá pod jménem Nissan), většina soukromých investic byla realizována tzv. velkou čtyřkou [Young 1999: 201–204; Flath 2005: 62].

V roce 1937 byl vyhlášen První pětiletý plán, v rámci kterého mělo dojít k dalšímu rozvoji těžebního průmyslu, protože v důsledku II. světové války nemohlo Japonsko nadále počítat s přísunem zahraničních surovin. Současně japonský průmysl, který se v této době v důsledku vypuknutí války s Čínou soustředil na zbrojní produkci, nebyl schopen dodávat strojírenské výrobky nutné pro další industrializaci Mandžuska.

Zároveň s tím nemohly být využity nové továrny na výrobu automobilů a letadel. Druhý pětiletý plán pro roky 1942 až 1946 předpokládal nárůst produkce mandžuského průmyslu a zároveň konstatoval, že Japonsko již není schopno dodávat kapitál a strojní zařízení nutné pro další průmyslový rozvoj Mandžuska a severní Číny [Myers 1996: 151–158]. Jak je patrné z tabulky 3, hrubý domácí produkt Mandžuska se mezi lety 1924 a 1941 díky rozsáhlé industrializaci téměř zdvojnásobil na 4 733 milionů Juanů, avšak HDP per capita stoupl o necelou třetinu.

Tabulka 3

Mandžuský vývoj HDP, 1924-41 (hodnota v juanech)			
	Populace	HDP (v miliónech)	HDP per capita
1924	31 030 000	2 348	75,7
1926	32 477 000	2 639	81,3
1929	35 759 000	2 986	83,5
1934	38 668 000	2 677	69,2
1936	39 984 000	3 289	82,3
1939	43 035 000	4 174	97,0
1941	45 755 000	4 733	103,4

Zdroj: Eckstein, Chao, Chang: 1974

Přestože Mandžusko mělo představovat primárně průmyslovou základnu japonského impéria, japonská vláda zahájila v roce 1937 ambiciózní plán na přestěhování 1 000 000 japonských rodin, které se zde měly věnovat zemědělství. Tento plán se však absolutně minul účinkem a to i přes množství stimulů, mezi něž patřilo bezplatné přidělení půdy a finanční subvence ze strany Jihomandžuské dráhy [Stevart 1939]. V důsledku prudké industrializace nastala masová čínská migrace, ta však nepřispěla k výraznému nárůstu obyvatelstva. Mezi lety 1931 a 1937 přišlo do Mandžuska 3 118 000 přistěhovalců převážně ze severní Číny, avšak ve stejné období odtud odešlo 2 761 000 Číňanů. V důsledku migrace se tak zvýšila čínská populace pouze o 357 000 osob. Většina nově příchozích na rozdíl od předchozích imigračních vln nenašla uplatnění v zemědělství, ale v průmyslu [Grajdanzev 1946: 5–6]. Vlna rolnické emigrace z Mandžuska pak měla za následek propad místní zemědělské produkce, která dosáhla svého vrcholu v roce 1940 [Eckstein, Chao, Chang 1976: 251].

Kwantungské pronajaté území, které se pod japonskou správou dostalo již v roce 1905, představovalo japonskou bránu do Mandžuska a bylo silně ekonomicky

provázané s Mandžuskem. Většina japonského obchodu byla tehdy realizována prostřednictvím přístavu Darian [Beasley 1991:150]. Tento fakt do jisté míry komplikuje snahy o zkoumání skutečného stavu tehdejšího kwantungského hospodářství, protože zde dochází k obdobnému jevu, jaký v současnosti představuje tzv. Rotterdamský efekt. Rovněž tak ve většině statistik jsou hodnoty pro Kwantungské pronajaté území a Mandžusko uváděny společně. Kwantungská ekonomika byla také neodmyslitelně spjata s Jihomandžuskou dráhou, která zde budovala průmyslové podniky. Významná část místního hospodářství byla založena na zpracovávání mandžuských zemědělských produktů, převážně se jednalo o výrobu rostlinných olejů. Přestože tu také docházelo k intenzifikaci zemědělství, místní produkce z pohledu uspokojování japonských potřeb byla zanedbatelná [Ho 1984: 350].

4.3 Japonské hospodářské pronikání do jihovýchodní Asie

4.3.1 Thajsko

Japonsku při jeho pronikání na trhy jihovýchodní Asie, ke kterému v masovém měřítku docházelo ve 30. letech 20. století, pomohla skutečnost, že mělo nižší výrobní ceny v porovnání s Evropou a USA, menší náklady na dopravu japonského zboží a skutečnost, že japonská vláda devalvovala jen, což mělo za následek, že japonské průmyslové výrobky byly výrazně levnější než produkty západních konkurentů [Peattie 1996: 197]. V případě Thajska byl tento faktor dále umocněn vojenským pučem uskutečněným 24. června 1932, po němž se k moci dostala nová nacionalisticky orientovaná elita, která usilovala o vymanění Thajska z vlivu Francie a Velké Británie a zároveň hospodářské oslabení finančně velmi silné čínské komunity. Svou roli sehrála také skutečnost, že Thajsko uplatňovalo nízká cla na průmyslové výrobky [Booth 2003: 443]. Problém pro posílení thajsko-japonské ekonomické spolupráce představovala skutečnost, že ve 30. letech thajské hospodářství trpící nedostatkem deviz mohlo jen obtížně platit za japonské zboží. Rovněž tak byl problematický i barterový obchod, neboť v této době nemělo Japonsko takový zájem o rudy jako v pozdější době. Spíše ze strategických než z ekonomických důvodů proto Japonci přistoupili na možnost thajského vývozu rýže a to navzdory skutečnosti, že Japonsko bylo v této komoditě soběstačné a kritice japonských zemědělců. To Thajsku umožnilo získání kreditu na

nákup japonských výrobků. Japonsko-thajská hospodářská spolupráce se však týkala i budování thajské infrastruktury a dodání výzbroje pro thajskou armádu a námořnictvo [Christian, Ike 1942: 205–211].

Kvůli silné ekonomické provázanosti s Japonskem thajská ekonomika na rozdíl od ostatních částí regionu nepocítila tolik dopady hospodářské krize, která na jihovýchodní Asii dopadla se zpožděním ve 30. letech [Booth 2003: 456]. Hospodářské problémy se však Thajsku nevyhnuly v průběhu války, a to v důsledku války samotné, která měla za následek spojenecké nálety na místní průmysl a infrastrukturu. Absence zahraničního obchodu, z kterého vybírala thajská vláda cla a který tvořil hlavní položku příjmů státního rozpočtu, měla za následek stav, kdy bylo tamní hospodářství na pokraji kolapsu [Stowe 1991: 233].

Thajsko spolu s Francouzskou Indočínou měly dle závěrů tzv. Styčné konference, jejímž předmětem bylo kromě jiného ekonomické uspořádání jihovýchodní Asie, představovat „oblast B“, tedy měly primárně poskytovat suroviny nezbytné pro japonské válečné úsilí. Zatímco „oblast A“ se skládala z Holandské východní Indie, Malajska, Britského Bornea a Filipín, v jejich případě šlo o to, aby zdejší zdroje nemohly využít japonští protivníci [Lebra 1975: 116–117]. Thajsko spolu s Francouzskou Indočínou tvořily obilnici Východoasijské sféry společné prosperity. Přestože nebyli největšími producenty rýže, jejich zemědělství vyprodukovalo výrazně více rýže než byla domácí spotřeba a mohly tak pokrývat nedostatek této základní potraviny ve zbytku východní Asie, viz tabulka 4. Do této kategorie spadá částečně i Barma, která v předválečném období rovněž generovala výrazné přebytky rýže, v důsledku války však tamější produkce strmě poklesla a také byla ztížena její přeprava. Japonský plán počítající s využitím Thajska jako jedné z hlavních surovinových základů však zůstal spíše jen na papíře a to zejména v důsledku nedostatečné tonáže obchodního loďstva [Stowe 1991: 239].

Tabulka 4

Průměrné roční nároky na rýži v zemích Východoasijské sféry společné prosperity (v tunách)				
Země	Produkce	Spotřeba	(+) přebytek (-) deficit	Období (průměr mezi lety)
Japonsko*	14 140 214	14 088 383	(+) 51 831	1937–38; 38–39;39–40
Mandžusko	769 666	826 291	(-) 56 625	neupřesněno
Čína	45 069 933	45 618 486	(-) 532 553	1934–35; 35–36;36–37
Francouzská Indočína	6 386 033	5 116 469	(+) 1 419 564	1936–37; 37–38;37–39
Thajsko	4 720 033	3 304 410	(+) 1 415 623	1938–39; 39–40
Malajsko	502 633	1 216 877	(-) 714 244	1936–37; 37–38;39–40
Filipíny	2 171 200	2 228 580	(-) 57 380	1935–36; 36–37;38–39
Britské Borneo	168 166	226 717	(-) 57 551	1936–37; 37–38;38–39
Holandská východní Indie	6 103 600	6 370 183	(-) 266 583	1936–37; 37–38;37–39
Barma	7 416 333	4 379 604	(+) 3 036 729	1936–37; 38–39;39–40
Celkem	87 643 811	83 506 000	(+) 4 137 811	

Zdroj: Dűng: 1995

* Japonsko včetně Tchaj-wanu a Koreje

4.3.2 Indonésie

K výraznému nárůstu obchodní výměny mezi Holandskou východní Indií a Japonskem došlo v důsledku I. světové války. V tomto období totiž byly nizozemské textilní výrobky exportovány přednostně na britský a indický trh, což se projevilo nedostatkem tohoto zboží v tehdejší Holandské východní Indií. Nicméně na počátku 30. let přistoupila koloniální správa na navýšení cel, která doposud primárně sloužila k zajištění vládních příjmů, avšak v tomto období byla koncipována tak, aby podporovala nizozemský průmysl [Kerkhof 2005: 183].

V druhé polovině 30. let ekonomickému vývoji Indonésie dominují dva faktory. První z nich představuje nizozemská snaha dosáhnout co největší soběstačnosti Holandské východní Indie. Za tímto účelem zde byly budovány nové průmyslové podniky, tyto projekty se však ukázaly nepřilíš úspěšnými, neboť po obsazení Nizozemí nebylo možné zajistit potřebný kapitál a technické vybavení. Druhý faktor představoval růst ekonomické závislosti na Japonsku, které zároveň představovalo největšího dovozního a vývozního partnera pro Holandskou východní Indií. Přestože koloniální vláda sledovala tento vývoj se značnou nelibostí, byla si zároveň vědoma, že případné snahy o omezení hospodářské provázanosti s Japonskem by se výrazně projevíly na

propadu jejích příjmů, které byly generovány obchodováním s Japonci [Sato 2006: 231–232]. Tato skutečnost se rovněž promítla do japonské politiky vůči vládě Holandské východní Indie, když na počátku roku 1941 předložila japonská strana návrh, podle kterého mělo Japonsko získat kontrolu nad hospodářským životem země. Konkrétně se mělo jednat o japonskou kontrolu přístavní správy, podmořských kabelů, letecké přepravy, vnitrozemských komunikací, dále o licenci pro japonské společnosti na těžbu, práva na výstavbu vodních elektráren, zrušení právních bariér pro japonskou imigraci či povolení rybolovu v pobřežních vodách [Pluvier 1974: 137]. Japonskem předložené návrhy se svým obsahem velmi podobají souboru Jednadvaceti požadavků předložených Číně v roce 1915 [Beasley 1991: 229; Fischer 1950: 189].

Z japonských návrhů je patrné, jak důležitá byla Indonésie pro japonské hospodářství po vypuknutí války s Čínou a při úsilí o dosažení autarkie. Nejvýznamnější místní zdroj představovala ropa, které se zde v roce 1940 vytěžilo 59 miliónů barelů, představující 3 % celosvětové produkce, avšak více než 80 % asijské těžby ropy na západ od Indického subkontinentu [Fischer 1967: 163]. Právě z Indonésie pocházela v roce 1935 jedna čtvrtina dovozu ropy a další jedna osmina z Britského Bornea [Pluvier 1974: 99]. Dále pak Indonésie představovala druhého největšího producenta kaučuku. Rovněž tak by neměl být opomenut fakt, že se zde nacházely suroviny nezbytné pro výrobu chininu, který byl důležitý pro vedení války v tropických oblastech [Sato 2006: 229].

Záhy poté, co japonské ozbrojené síly obsadily Holandskou východní Indii, se však ukázalo, že ekonomický přínos souostroví nebude takový, jak předpokládaly plány japonské armády, neboť ustupující Nizozemské královské východoindické armádě se podařilo poškodit, či dokonce zničit velkou část průmyslu, zejména zařízení na těžbu ropy, doly a dopravní infrastrukturu. Při japonské obnově poničeného průmyslu byla opravována jen ta zařízení, která sloužila saturování potřeb japonské válečné mašinerie. Část místních cukrovarů byla přeměněna na lihovary, jejichž produkce lihu nahrazovala benzín pro civilní využití, protože veškeré místní ropné produkty měly být přednostně dodávány japonským ozbrojeným silám. Značná část ostatních továren byla rozebrána a odeslána do Japonska, kde měla být následně roztavena [Pluvier 1974: 275]. Japonská okupace měla rovněž devastující dopad na vnitřní indonéský obchod a zásobování obyvatelstva potravinami, protože zde nebylo dostatečně velké obchodní loďstvo, které by zajišťovalo dopravu zboží mezi jednotlivými ostrovy. Většina tonáže byla buď

potopena Holanďany, nebo byla využívána k dopravě surovin do Japonska [Sato 2006: 245].

4.3.3 Filipíny

Japonské hospodářské pronikání na Filipíny nebylo tak silné, jak tomu bylo v případě kolonií evropských mocností. V období mezi lety 1929 a 1933 zde činil import zboží z USA 63,81 % z celkového dovozu, japonský podíl představoval méně než 10 % [Booth 2003: Tabulka 8]. Většinu exportu do USA tvořily zemědělské produkty, zejména cukr, tropické ovoce a kobra. Filipínský vývoz do Japonska tvořily zejména základní suroviny. Místní těžební průmysl zaznamenal rovněž prudký vzestup v souvislosti s budováním těžkého průmyslu v Mandžusku a nárůstem výroby válečného materiálu v Japonsku. V tomto odvětví před válkou rovněž působilo množství japonských společností. Po japonském obsazení Filipín nastala významná změna ve složení místní ekonomiky. Úpadek se týkal zejména cukrovarnictví, které bylo silně orientované na export do USA a v důsledku války tedy přišlo o odbyt a v podstatě soběstačné Japonsko neprojevovala o tuto komoditu zájem. Většina místních cukrovarů tak stejně jako v případě Indonésie přešla na produkci ethanolu jako paliva pro civilní využití [Fischer 1950: 188]. V návaznosti na stav cukrovarnického průmyslu bylo 40 % plochy třtinových plantáží přeměněno na bavlníková pole, která měla alespoň částečně kompenzovat japonský nedostatek bavlny [Sicat 2004: 11–13].

Značné úsilí věnovaly japonské úřady obnově nepříliš významnému ropnému průmyslu a těžbě železných rud, mědi, manganu a chromu a to do té míry, že zcela rezignovaly na využití dolů na zlato, jejichž vybavení a dělníci byli přednostně využíváni při těžbě nerostů důležitých pro japonskou schopnost nadále pokračovat ve válce [Sicat 2004: 16–17]. Po celé období mezi lety 1942 až 1945 probíhal hluboký pokles životní úrovně místního obyvatelstva, o čemž svědčí fakt, že od počátku války do ledna 1945 stouply životní náklady zhruba o 650 % a nedostávalo se základních potravin, což je v jasném protikladu s předválečným stavem, kdy Filipíny měly největší životní úroveň v celé jihovýchodní Asii [Pluvier 1974: 277–278].

4.3.4 Malajsko

Stejně jako v případě ostatních evropských kolonií rostla v průběhu 30. let ekonomická provázanost mezi Malajskem a Japonskem. Vzájemný obchod se netýkal jen dovozu japonského textilu, ale i jiných průmyslových výrobků. Rovněž tak rostl i malajský export, který tvořily převážně základní materiály, jakými byla železná ruda, bauxit a rudy hořčíku a zejména kaučuk [Pluvier 1974: 99; Bridges 1986: 23]. Ke konci 30. let byla vzájemná obchodní výměna natolik významná, že Japonsko soupeřilo s Velkou Británií o post malajského druhého největšího obchodního partnera, přičemž první příčka patřila Spojeným státům americkým, které se na celkovém exportu Malajska podílely 53 % [Mako 2008: 113].

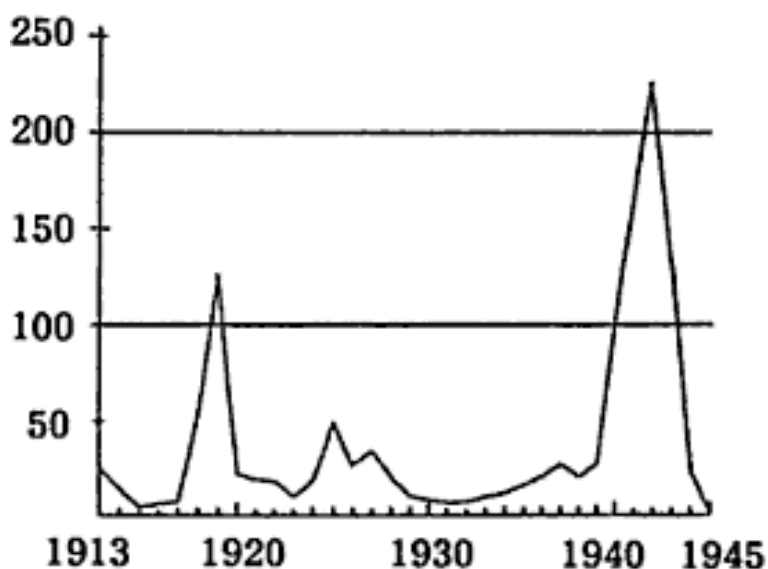
Po obsazení Japonskem na počátku roku 1942 byl stejně jako ve většině Japonci okupovaných územích přijat pětiletý ekonomický plán, který předpokládal, že Malajsko, do té doby z velké míry závislé na importu, dosáhne soběstačnosti v mnoha průmyslových odvětvích. Plán konkrétně počítal s rozvojem metalurgického průmyslu, díky kterému by se Malajsko stalo nejvýznamnějším producentem surového železa v rámci Východoasijské sféry společné prosperity jižně od Tchaj-wanu. Problém však představovala skutečnost, že zásoby uhlí nacházející se v Malajsku byly zcela nevhodné pro použití při výrobě železa. Proto japonská vojenská správa nařídila, aby pro výrobu železa bylo používáno místní dřevěné uhlí. Úspěch tohoto projektu je však velmi diskutabilní a spíše se podobal čínské politice Velkého skoku [Kratoska 1998: 173].

Přestože mezi primární důvody pro obsazení Malajska patřila snaha získat kontrolu nad strategickými zdroji kaučuku, Japonsko bylo schopné využít jen zlomek místní produkce. Před vypuknutím II. světové války představovala produkce kaučuku v jihovýchodní Asii zhruba 1,3 miliónu tun ročně, což odpovídalo 85 % celosvětové produkce této komodity. Samotné Malajsko pak vyprodukovalo 547 000 tun ročně. Japonský průmysl však využíval pouze 70 000 až 80 000 tun malajského kaučuku ročně a v důsledku války nebylo možné kaučuk exportovat. Drobnou výjimkou bylo nacistické Německo, které prostřednictvím ponorek dovezlo v průběhu války 40 000 tun malajského kaučuku. Tato situace se tedy pak musela promítnout do hospodářského propadu Malajska [Kratoska 1998: 224–225].

4.3.5 Francouzská Indočína

Na rozdíl od ostatních držav západních mocností v jihovýchodní Asii bylo japonské hospodářské pronikání do Francouzské Indočíny až do počátku 40. let prakticky bezvýznamné, tedy až na období I. světové války, kdy v důsledku přeorientování francouzského průmyslu na válečnou výrobu byla velká část zde užívaných průmyslových výrobků dovážena z Japonska. Důvodem, proč Japonsko pronikalo na místní trh jen s velkými obtížemi, byly vysoké celní bariéry, které měly chránit francouzské hospodářské zájmy [Booth 2003: 439]. Na této skutečnosti se příliš mnoho nezměnilo ani v roce 1932, kdy se Japonsku podařilo dosáhnout dočasné obchodní dohody o Francouzské Indočíně, v důsledku které Japonsko dočasně nahradilo Francii na pozici předního odběratele Tonkinského uhlí viz.graf 1.

Graf 1. Indočínský export do Japonska v letech 1913 až 1945
(v milionech jenů)

Zdroj: Tabuchi: 1992

V období 30. let byly rovněž časté neúspěšné japonské požadavky na odstranění celních bariér. Zásadní změna však nastala po vypuknutí II. světové války v Evropě, jejímž nepřímým důsledkem pak bylo podepsání francouzsko-japonské smlouvy z 30. srpna 1940, ve které se Japonsko zavazovalo uznat francouzskou suverenitu a teritoriální integritu výměnou za uznání japonské zvláštní pozice ve východní Asii

[Pluvier 1974: 112]. Po uzavření této smlouvy byla následně zrušena většina omezení bránících Japonsku v přístupu na indonéský trh, navíc se Francouzská Indočína stala de facto součástí Jenového bloku, což znamenalo, že Japonsko se snažilo přednostně získat nejrůznější komodity právě odsud [Tabuchi 1992: 117]. V důsledku toho nahradilo Japonsko Francii jako hlavního odběratele místní produkce uhlí, železné rudy, zinku, kaučuku a rýže, přičemž většina průmyslových výrobků již byla importována z Japonska [Marr 1997: 30; Thompson 1941: 117]. Kontrola Francouzské Indočíny stejně jako v případě severní Číny umožnila pašování japonského zboží do přiléhajících čínských provincií. S faktickým ovládnutím Indočíny Japonci de facto zdědili francouzskou sféru vlivu v jižní Číně.

4.3.6 Barma

V případě Barmy je do roku 1937 poněkud obtížnější zkoumat její obchod s Japonskem, protože do tohoto data byla administrativní součástí Britské Indie a data týkající se vzájemné obchodní výměny jsou z valné většiny více, či méně přesné odhady. Nicméně celkový trend je zde totožný jako v případě zbytku jihovýchodní Asie. Mezi lety 1931 až 1937 se objem japonského exportu, který tvořil převážně textil, téměř ztrojnásobil, a to navzdory vysokým celním bariérám zavedeným v roce 1933. V případě samotné Barmy se pak v období mezi lety 1933 až 1936 podílel dovoz z Japonska přibližně 11 % na celkovém dovozu [Booth 2003: 439].

Barma disponovala značným nerostným bohatstvím, patřila mezi největší producenty wolframu na světě a byla zde také významná naleziště niklu a olova. Strategický význam měla rovněž i místní těžba ropy. Z japonského hlediska bylo taktéž důležité místní zemědělství, především bavlněné plantáže, které však mohly uspokojit jen zlomek japonské poptávky po této komoditě. Rovněž tak mohla být do Japonska dodávána místní rýže, které bylo doposud více než jeden milión tun dodáváno do Indie [Hendershot 1942]. Japonsko nemohlo tento potenciál plně využít, neboť zásadní problém představovala doprava těchto komodit do Japonska, protože japonská lodní doprava mezi Rangúnem a Singapurem byla vystavena častým útokům ze strany spojeneckých ponorek hlídkujících v Malackém průlivu. Tento problém byl částečně vyřešen dokončením thajsko-barmské železnice na počátku roku 1943 [Kratoska 1997: 165]. Problematická námořní doprava mezi Rangúnem a malajskými přístavy taktéž způsobila problém se zásobováním malajské populace rýží, neboť potravinově

nesoběstačné Malajsko dováželo většinu importu rýže, který činil necelých 40 % spotřeby, právě z Barmy [Yoji 2008: 54].

4.4 Jenový blok

Primárním úkolem jenového bloku bylo podpořit japonské úsilí o co největší hospodářské provázání mezi Japonskem a Mandžuskem. Posléze byl blok rozšířen o pro-japonský režim Prince Teh ve Vnitřním Mongolsku a *Wáng Kèminův* režim v severní Číně [Nakamura 1996: 178; Young 1996: 232]. K vytvoření jenového bloku nedošlo ihned po vytvoření mandžuského státu, ale až po roce 1934. Mandžusko jako „nezávislý“ stát disponovalo svou vlastní měnou mandžuským jüanem, jehož hodnota byla vázána na stříbro. V roce 1934 v souvislosti s nově přijatým zákonem ve Spojených státech amerických Silver Purchase Act, který vedl k vládním nákupům stříbra, nastal výrazný nárůst kurzu mandžuského jüanu vůči yenu, což podrávalo japonské snahy o využití Mandžuska jako zdroje levných surovin. Proto byl 4. listopadu 1935 formálně vytvořen jenový blok, v rámci kterého byl pevně stanoven kurz yenu vůči jüanu v poměru 1:1. Výsledkem tohoto kroku bylo výrazné snížení transakčních nákladů, což následně vedlo k tomu, že japonské společnosti dovážely co nejvíce zboží právě z jenového bloku [Hunsberger 1938: 252–253].

Jenový blok se dále rozšířil poté, co Japonsko získalo kontrolu nad Francouzskou Indočínou. Součástí bloku de facto byla i Holandská východní Indie, která se stala na počátku 40. let vývozcem rýže do Japonska. Na konci roku 1940 byla uzavřena dohoda mezi Yokohama Specie Bank a Bank of Java, která řešila otázky vzájemných plateb mezi oběma stranami. Důvodem, proč Japonsko nechtělo přistoupit na platbu v dolarech či librách, byl zájem utrácet tyto rezervy pouze za nákup strategických surovin [Nakamura 1996: 185].

V roce 1940 zavedlo Japonsko systém tzv. speciálního jenu, který měl sloužit pro obchod s Itálií a Německem, které však dohodu o speciálním jenu podepsalo až v roce 1943. Finanční transakce měly být kromě Yokohama Specie Bank realizovány také prostřednictvím Bank of Japan. V tomto směru se zvláštní výsady dostalo Thajsku, které si po dlouhých jednáních vymohlo, aby vzájemné platby nebyly realizovány prostřednictvím speciálních jenů, ale ve zlatě [Swan 1989: 334–335]. Dalším thajským úspěchem bylo pevné stanovení kurzu bathu vůči jenu na 1:1, což znamenalo jeho posílení zhruba o jednu třetinu [Reynolds 1996: 257; Stowe 1991: 233].

5. Východoasijská sféra společné prosperity v Číně a Jihovýchodní Asii

5.1 Mandžusko

Přestože byl japonský loutkový stát v Mandžusku vytvořen v důsledku tzv. Mukdenského incidentu, nepředstavovala myšlenka vytvoření „nezávislého“ Mandžuského státu převratnou změnu ve stávající japonské politice. Jižní Mandžusko bylo pod japonskou sférou vlivu již od roku 1905, navíc Mandžusko ovládané režimem Čang Cuo-lianem a Čang Süe-liangem bylo v podstatě samostatným státem, který formálně tvořil politickou unii s Čínou. Plány na vytvoření „nezávislého“ Mandžuska, v jehož čele by stanul příslušník dynastie Čching, které vznikly již krátce po čínské revoluci v prostředí japonské armády, je třeba vnímat jako snahu o nastolení zcela pro-japonského režimu [Beasley 1991: 194]. Eventuální vytvoření Mandžuského státu bylo rovněž legitimizováno ideologií panasianismu, jehož stoupenci nepovažovali periferní oblasti Číny, jakými byly Sin-ťang, Tibet, Vnitřní Mongolsko a Mandžusko, za její integrální součást. To bylo rovněž umocněno Sunjatsenovým prohlášením, že pokud by Mandžusko nebylo v japonské sféře vlivu a bylo by plně navraceno do rukou Číny, potkal by jej stejný osud jako Sin-ťang, Tibet a Vnější Mongolsko, které se dostaly pod nadvládu evropských mocností [Yoshikawa 2009: 42]. Nově vzniklý stát byl těmito kruhy označován za ráj na zemi. Na pan-asianistickou rétoriku navazovala organizace *Xié Hé Huì* (Konkordátní společnost), jejímž oficiálním cílem mělo být vymýcení rasových předsudků, vytvoření jednoty mezi Mandžuskem a Japonskem, mobilizace mandžuských zdrojů pro japonské impérium a jeho expanzi [Wu 1992: 66].

Za účelem legitimace Mandžuského státu byl do jeho čela dosazen *Püyi*, který zastával post císaře, což mělo budít zdání rovnosti mezi Japonskem a jeho satelitem. Všechna důležitá rozhodnutí nově vytvořené mandžuské vlády byla pod kontrolou japonských poradců, z nichž většina pocházela z prostřední Kwantungské armády. Ta rovněž ve snaze legalizovat a legitimizovat japonskou okupaci země iniciovala vznik spojenecké smlouvy mezi Mandžuskem a Japonským císařstvím, které se zavazovalo k obraně Mandžuska, které sice disponovalo vlastní armádou složenou z bývalých vojáků Čang Süe-liangovi armády, ta však v důsledku japonských obav nebyla vyzbrojena těžkými zbraněmi a vykonávala spíše policejní činnost [Beasley 1991: 195].

Skutečnost, že Mandžusko bylo Japonskem uznáno jako nezávislý stát, zpočátku komplikovalo po formální stránce činnost Kwantungské armády, která zde neměla takovou pravomoc, jako kdyby působila na Japonskem dobytém území pod vojenskou správou, protože zde působily hned dvě další japonské mocenské složky. Kromě ministerstva války, které bylo zastupováno Kwantungskou armádou, tu rovněž působilo ministerstvo pro koloniální záležitosti, protože Zóna Mandžuské železnice byla spravována v jurisdikci úřadu pro správu Kwantungského pronajatého území, který se zodpovídal právě tomuto ministerstvu. Také tu působilo ministerstvo zahraničních věcí, které bylo zastupováno velvyslancem, jenž byl zodpovědný za japonské civilní poradce, dohled nad politickým vývojem země a měl zodpovědnost za mandžuskou zahraniční politiku. Tato situace často vedla k nejasnostem v kompetencích jednotlivých japonských složek, které spolu soupeřily o moc jak v Mandžusku, tak v Japonsku samotném. Celý spor byl nakonec vyřešen ve prospěch složky, jejíž moc v rámci japonské politiky neustále narůstala, tedy armády. To mělo za následek, že velitel Kwantungské armády z titulu své funkce taktéž zastával pozici japonského velvyslance v Mandžusku a guvernéra Kwantungského pronajatého území [Matsusaka 1996: 117–119].

5.2 Pro-japonské režimy v Číně

V období mezi tzv. Mandžuským incidentem a tzv. incidentem na mostě Marca Pola probíhala mezi Japonskem a Čínou nevyhlášená válka, v rámci které se Kwantungské armádě podařilo dobýt rozsáhlá území v severní Číně, která měla sloužit jako nárazníkové pásmo mezi Čínou a Mandžuskem a zároveň od sebe měla oddělit Čínu a Sovětský Svaz. Z praktických, ale i propagandistických důvodů tady Kwantungská armáda usilovala o vytvoření pro-japonských režimů, které měly oslabit pozici nacionalistické vlády v Nankingu. Za tímto účelem využívala spory mezi jednotlivými místními vojenskými vládci, kteří bojovali nejen mezi sebou, ale i s centrální vládou v Nankingu [Kahn 1978: 181]. Mezi lety 1912 až 1928 se ve sto třiceti čínských provinciích vyskytovalo okolo 1 300 jednotlivých místních vojenských vládců, což dávalo japonské armádě možnost téměř vždy najít velitele ochotné ke spolupráci, neboť i přes četné výzvy ke společnému odporu všech Číňanů proti japonské agresi a boji za uchování územní integrity Číny se většina z nich řídila svými osobními zájmy [Ch'en 1968: 563,589]. Tito vojenští vládci pak často stanuli v čele japonských

loutkových režimů v severní Číně. V roce 1937 tak byl Kwantungskou armádou vytvořen Hopeijsko-Chaharský politický výbor a Východohopeiský autonomní výbor ustavený na základě iniciativy japonské Severočínské oblastní armády, který se rozkládal na území demilitarizované zóny vytvořené na základě *Tángxkého* příměří z roku 1933 [Crowley 1966: 320; Kahn 1978: 184]. Oba režimy však byly v roce 1937 nahrazeny Provizorní vládou Čínské republiky sídlící v Pekingu pod vedením Wáng Kèmiņa, která měla pod svou správou pět čínských provincií – Héběi, Šantung, Cháhā'ěr, Shānxī a Suiyvan [Boyle 1970: 271; Coble 1991: 268].

Obdobný přístup zvolila i japonská Středočínská armáda, která po obsazení Nankingu iniciovala vytvoření Reformované vlády Čínské republiky formálně ustavené 28. března 1938, v jejímž čele stanul *Liáng Hóngzhì* zastávající post předsedy exekutivního Yuanu. Existence dvou čínských Japonci vytvořených vlád byla důsledkem rivality mezi jednotlivými složkami japonské armády. Velení armády v Tokiu a japonská vláda se snažily o dosažení modu vivendi mezi oběma režimy, neboť zde panovaly neshody, která z těchto japonských loutkových vlád bude formálně podřízena té druhé. Ani jednomu ze dvou režimů se však nedostalo žádnému mezinárodnímu uznání [Boyle 1972: 111–113; Brook 2001: 80–87]. Vedle těchto režimů byl také vytvořen samostatný režim, který byl zodpovědný za správu Šanghaje a jejího nejbližšího okolí [Boyle 1970: 273]. Nepřekonatelný problém pro všechny Japonci vytvořené loutkové režimy v Číně představovala skutečnost, že se potýkaly s odporem místního obyvatelstva a rovněž tak byly velmi neefektivní [Boyle 1978: 247]. Existence těchto režimů byla umožněna pouze díky finanční a vojenské pomoci od Imperiální armády [Boyle 1972: 83]

Možné řešení alespoň části těchto problémů představovala možnost nahrazení obou režimů novou centrální vládou. Jistý problém zde představovala nutnost autonomie případného režimu, která by mu v očích Číňanů umožnila získat alespoň minimální legitimitu. Tuto možnost poskytla skupina představitelů Kuomintangu okolo Wāng Jīngwèije. Podmínky, které byly předloženy Wāngem při vzájemných jednáních, dokazují, že v žádném případě nehodlal zaujmout pozici prostého vykonavatele japonské vůle, tak jak tomu bylo v případě ostatních Japonci vytvořených režimů v Číně. Po japonském císařství požadoval splnění těchto podmínek:

- 1) Nový režim bude užívat stávající vlajku Nacionalistické Číny.

- 2) Ideologie nové vlády bude založena na Sunjatsenově třech principech lidu².
- 3) Bude ustanoven harmonogram stahování japonských jednotek z čínského území.
- 4) Bude navrácen Japonci zabavený majetek na obsazených územích.

Nicméně finální dohoda obsahující pět základních bodů byla poněkud odlišná:

- 1) Nový režim bude užívat stávající vlajku Nacionalistické Číny s jasně patrným přidaným symbolem.
- 2) Ideologie nové vlády bude založena na Sunjatsenově třech principech lidu.
- 3) Nová vláda bude zastávat proti-komunistickou politiku.
- 4) Nový režim oficiálně uzná Mandžusko.
- 5) Stahování japonských jednotek bude zahájeno poté, co bude na čínském území nastolen mír [Yagami 2006: 76].

Jak je z výsledku jednání patrné, v dohodě jsou rovněž obsaženy tzv. tři Konoeho principy, podle kterých mají Japonsko a Čína sdílet společné ideály a cíle a být si navzájem dobrými sousedy, společně se bránit proti komunismu a hospodářsky spolupracovat [Boyle 1972: 21]. Příčinou nesplnění čtvrtého Wāngova požadavku byl fakt, že výnosy z Japonci konfiskovaného majetku byly využívány k hrazení výdajů spjatých s japonskou bojovou činností a okupací země.

Nový režim vystupující pod názvem Reorganizovaná národní vláda Číny zahrnoval území Reformované vlády Čínské republiky, Provizorní vlády Čínské republiky a Mongolské autonomní federativní vlády. Wāng Jīngwèiovi se však nepodařilo získat kontrolu nad ostrovem Hainan, který byl obsazen v roce 1939 a který byl pod správou námořnictva. Příčinou, proč japonské námořnictvo nebylo ochotné vzdát se kontroly nad ostrovem, byl jeho strategický význam, neboť mohl být využit jako základna pro případnou invazi do jihovýchodní Asie. Tento problém byl nakonec vyřešen tajnou dohodou mezi Reorganizovanou národní vládou Číny a námořnictvem, podle které měl ostrov přejít pod formální kontrolu Wangova režimu, avšak všechna důležitá rozhodnutí měla být i nadále vykonávána japonským námořnictvem [Philips 1980: 99].

² V některých zdrojích je možné setkat se s termínem tři principy demokracie.

Obdobná situace panovala v Hongkongu, který byl po japonském obsazení spravován jako integrální součást impéria [Han 1982: 7]. Prvotním cílem nové vlády bylo získání podpory od místních vojenských vládců, kteří dlouhodobě vystupovali proti Čankaišekovi či Kuomintangu. Přestože tyto snahy byly úspěšné jen z části, vytvořily základ pro zformování vlastních ozbrojených sil nového režimu. Dle Wāngových prohlášení disponovala Reorganizovaná národní vláda Číny armádou o velikosti 600 000 mužů. Problém však představovala loajalita těchto ozbrojených sil a to jak jejich velitelů, kteří se v minulosti přiklíněli na stranu, od které očekávali větší profit, tak také řadových vojáků, u kterých hrozila přinejmenším dezerce, ale mnohem častěji přechod do rudé či kuomintangské armády [Jiu-Jung 2001: 124–125].

Za účelem získání masové podpory pro režimy vytvořené japonskými armádami v severní a střední Číně a následně k legitimizaci Reorganizované národní vlády Číny byla vytvořena organizace *Xīn Mǐn Huì* (Společnost nového lidu), která měla svůj předobraz v organizaci *Xié Hé Huì* (Konkordátní společnost) působící v Mandžusku. *Xīn Mǐn Huì* zde v podstatě plnila funkci státostrany, neboť měla své vlastní vzdělávací instituce, jejichž absolvování bylo podmínkou pro možnost ucházet se o veřejný úřad, vytvořila mládežnickou organizaci, tisk, rozhlasovou stanici a dokonce vlastnila i síť čajoven [Boyle 1972: 93]. Nicméně tato organizace byla mnohem méně úspěšná než obdobné instituce vytvořené v jihovýchodní Asii, protože jako čistě kolaborantská organizace nebyla schopna oslovit široké masy Číňanů. Další aspekt představuje skutečnost, že většina představitelů Japonci vytvořených režimů nepatřila v předešlém období mezi příliš úspěšné politiky a spolupráce s Japonci pro ně představovala možnost jak akcelarovat svou politickou kariéru. Tento případ se rovněž týká Wāng Jīngwèijie, *Liángā Hóngzhìho*, *Wáng Kèmiǎn* a mnohých dalších představitelů zastávajících významné pozice. Nicméně primární příčinou neúspěchu části představitelů těchto režimů byla skutečnost, že v rámci Kuomintangu patřili k pro-japonským frakcím [Jiu-Jung 2001: 123–124].

5.3 Mongolská autonomní federativní vláda

Při své snaze o vytvoření pro-japonského režimu ve Vnitřním Mongolsku využila Kwantungská armáda mongolský nacionalismus, respektive napětí mezi Mongoly a Hany. To nastalo v důsledku příchodu čínských rolníků do oblasti dnešního Vnitřního Mongolska v průběhu 19. století a tento trend pak byl výrazně umocněn

výstavbou železnice spojující tuto oblast s pobřežními oblastmi [Boyle 1972 123; Lattimore 1937 420]. Celý konflikt získal novou dimenzi se vznikem Čínské republiky roce 1911, neboť do té doby bylo území obývané mongolskými kmeny pod čínskou suzerenitou, což znamenalo, že odpovědnost za místní záležitosti byla v rukou mongolské šlechty, avšak nový režim hodlal spravovat Vnitřní Mongolsko jako integrální součást Číny, což by znamenalo konec výsad zdejší aristokracie [Lattimore 1937 425; Narangoa 2004: 62]. To přirozeně vyústilo v mongolský separatismus, který záhy našel spojence v Japonském císařství, které považovalo Vnitřní Mongolsko za sféru svých zájmů stejně jako sousední Mandžusko [Narangoa 2004: 49–50; Tatsou 2003: 92–93].

Výrazný stimul pro spolupráci představovalo vytvoření Mandžuska, v rámci kterého vznikla mongolská provincie *Xīng'ān shěng*, protože cílem mandžuského císaře *Pūyí* bylo podpořit myšlenku vzniku nového státu, který by zahrnoval všechna území obývané mongolským obyvatelstvem, a na jehož trůn by byl dosazen právě on. Tato myšlenka byla podložena faktem, že mongolská šlechta byla loajální mandžuské dynastii a byla také ochotná podpořit případnou restauraci čínské monarchie. Tato možnost však nebyla nikdy realizována, neboť Kwantungská armáda zde měla své vlastní záměry. V roce 1936 vypracovala Kwantungská armáda plán na ustavení pro-japonské mongolské vlády [Boyle 1972: 124–127]. Nový režim vyhlášený v říjnu 1937 vystupoval pod názvem Mongolská autonomní federativní vláda, přičemž na jí ovládaném územím převažovalo čínské etnikum [Boyle 1970: 270]. Pro tento útvar stejně jako pro většinu ostatních režimů bylo příznačné, že všechna významná rozhodnutí musela být schválena japonskými poradci, či Kwantungskou armádou, což vedlo k následné deziluzi mongolské šlechty, která se projevila rezignací hlavy mongolského státu prince Teh v dubnu 1939, který následně navázal kontakty s Kuomintangem. Vážným problémem Mongolské autonomní federativní vlády byl nedostatek financí, který unikl bankrotu jen tím, že se zapojil do obchodování s opiem v severní Číně [Boyle 1972: 132–133].

5.4 Japonská vojenská správa Indonésie

Po obsazení japonskými ozbrojenými silami nebyla Holandská východní Indie spravována jako jedna administrativní jednotka, ale byla rozdělena do několika částí. K tomuto rozdělení došlo na základě dohody, kterou uzavřela armáda a námořnictvo dne 26. listopadu 1941 a podle které měly být Sumatra a Jáva pod kontrolou armády a námořnictvu mělo připadnout Borneo s výjimkou britských držav, Celebes, Moluky, Malé Sundy a Nová Guinea. [Bastin, Benda 1968: 126; Peatie 1996: 239; Tarling 2001: 130; Yoji 1982: 61]. Jáva a Sumatra netvořily jeden administrativní celek, nýbrž byly spravovány zvlášť, respektive Sumatra tvořila jednu administrativní jednotku společně s Malajskem [Bastin, Benda 1968: 126; Pluvier 1974: 214]. Na Jávě, která byla pod kontrolou 16. armády, usilovali Japonci o získání podpory místního obyvatelstva, již chtěli dosáhnout prostřednictvím spolupráce s množstvím nacionalistických a islámských skupin, jejichž sympatie si japonské impérium získalo již před vypuknutím války. Od počátku 30. let se Japonsko systematicky začalo stavět do role ochránce islámu na Dálném východě a šířilo zde protizápadní propagandu. Není proto překvapením, že zde japonská rétorika hlásající vzájemnou pospolitost východoasijských národů a volání po ukončení koloniální nadvlády padla na úrodnou půdu [Benda 1958: 103–106]. Za tímto účelem bylo 8. dubna 1942 z popudu japonského odporu k propagandě založeno *Gerakan Tiga A* (Hnutí tří), v jehož čele stanul Samsuddin, bývalý vůdce největší předválečné nacionalistické strany *Parindra*. Hnutí se dle japonských záměrů mělo stát masovým, přičemž jeho členy měly být jak jednotlivci, zejména místní aristokracie a úředníci *pangreh praja*, tak i organizace, a to především ty muslimské. Od zapojení organizací si Japonci slibovali, že nad nimi získají dohled, a také možnost, že se tyto skupiny v *Gerakan Tiga A* rozpustí. Hnutí však nesplnilo japonská očekávání a bylo nahrazeno organizací jménem *Pusat Tenaga Rakjat* (Centrum lidové moci), více známou pod akronymem *Putera*, která zahájila svou činnost 9. března 1943. Nicméně ani této organizaci se nepodařilo naplnit cíle, kvůli kterým byla vytvořena [Beasley 2001: 219; Lebra 1977: 94].

S příchodem Japonců odešla část nacionalistických a islámských politických stran z ilegality. Jedná se zejména o strany *Partai Sarekat Islam Indonesia* a *Partai Islam Indonesia*. Dále zde ještě z předválečné éry existovala *Madjilsul Islamil A'laa Indonesia* M.I.A.I. představující federaci několika muslimských skupin, která zahrnovala dvě nejvýznamnější islámské skupiny v Indonésii *Mahummadyah*

a *Nahdatul Ulama*³. Zatímco tyto dvě organizace lze označit za ryze náboženské instituce, jejich zastřešující organizaci *M. I. A. I.* lze považovat za primárně politickou instituci [Pluvier 1974: 217–221]. Zatímco od spolupráce s nacionalistickými stranami očekávala japonská vojenská správa získání podpory od převážně městského obyvatelstva, islámské strany a skupiny měly zajistit Japoncům podporu na venkově. Zpočátku se však Japonci orientovali na spolupráci s nacionalistickými skupinami, o čemž svědčí zapojení dvou předních nacionalistických vůdců Sukarna a Mohammeda Hatty do Japonci zřízených poradních orgánů [Kenichi 1996b: 539]. V pozdější fázi okupace pak dávali přednost islámským skupinám, které se primárně neprofilovaly politicky, tedy zejména *Mahummadiyah* a *Nahdatul Ulama* [Pluvier 1974: 217–221]. O významu těchto dvou organizací svědčí i skutečnost, že vůdce *Muhammadiyah* Ki Bagus Hadikusamo patřil spolu se Sukarnem a Hattou mezi tři přední indonéské činitele, kterým se při návštěvě Tokia v listopadu 1943 dostalo cti osobního setkání s císařem [Benda 1958: 138; Kenichi 2003: 72–73]. M.I.A.I. byla však na konci roku 1943 rozpuštěna a nahrazena organizací *Madjlis sjuro muslimin indonesia* známou též pod jménem *Masjumi* (Indonéský muslimský poradní výbor), která se zformovala za pomoci japonské vojenské správy, a tudíž byla mnohem více nakloněna japonským představám. Narozdíl od M.I.A.I měl *Masjumi* výraznější vliv na islámské duchovní ve venkovských oblastech [Benda 1958: 150–152; Pluvier 1974: 252–253]. Důvodem, proč Japonci upřednostňovali muslimské skupiny před nacionalisty, byly taktéž nenaplněné ambice a zklamání nacionalistických skupin toužících po nezávislosti Indonésie, které vystoupily na povrch poté, co Japonsko přislíbilo nezávislost Filipínám a Barmě.

Dle původních japonských představ se měla po válce část Indonésie pod správou námořnictva stát součástí Japonska, stejně tak jako Tchaj-wan nebo Korea. Budoucnost Jávy však byla méně jasná. V průběhu války měla být součástí japonského území označovaného jako „Imperiální území“ s širší mírou autonomie s tím, že ve vzdálené budoucnosti měla získat nezávislost [Kenichi 1996a: 277]. Případná nezávislost Jávy našla zastání v osobě prvního velitele 16. armády generála Hitoshi Imamuri, z jehož popudu byl vypracován dokument s názvem „Návrhy o budoucím statusu Jávy“, který jednoznačně doporučoval udělení samosprávy pro tento ostrov na základě těchto argumentů:

³ *Mahummadiyah* a *Nahdatul Ulama* představují dodnes existující organizace a každá má několik desítek miliónů stoupenců.

- 1) Indonésané jsou přátelští a vstřícní vůči Japonsku.
- 2) Existuje nebezpečí, že případná nespokojenost místního obyvatelstva v důsledku materiálního strádání bude dávana za vinu Japonsku.
- 3) Za účelem co největšího využití místních zdrojů je nezbytné získat si přízeň místních obyvatel.
- 4) Populace obsazené jihovýchodní Asie dosahuje téměř dvojnásobku japonské populace, z tohoto důvodu nemohou být přání Indonésanů ignorována.
- 5) Japonsko by se nemělo dopustit stejné chyby jako Nizozemí, které Indonésany podle jejich mínění ignorovalo.
- 6) Nezávislost Jávy by měla být udělena co nejdříve, neboť po případném zahájení spojenecké protiútoku by mohlo být na tuto akci pozdě [Benda – Irikura – Kishi cit. In Lebra 1977: 82].

Problém představovala skutečnost, že každá ze zainteresovaných japonských institucí a skupin měla odlišnou představu o budoucnosti Indonésie. Proti jakékoliv případné nezávislosti vehementně vystupovalo námořnictvo, zatímco ministerstvo zahraničí bylo jejím silným zastáncem. Neshody se rovněž objevily v armádě, a to jak na horizontální, tak vertikální úrovni. Velení 16. armády jednoznačně podporovalo případnou nezávislost, avšak naráželo na odpor 25. armády, která okupovala Sumatru, a také na nesouhlas vrchního velení Jižní armády v Saigonu. Případné nezávislosti se však dostalo podpory ze strany Nejvyšší válečné rady [Lebra 1977: 87–88; Yoji 1982: 62].

Přestože se struktura japonské vojenské správy značně odlišovala od orgánu holandské koloniální vlády, převzala většinu jejího úřednického sboru na nižších pozicích nazývaného *pangreh praja* [Shigeru 1996: 64]. Většina úředníků od středních pozic výše se pak rekrutovala z řad japonských občanů trvale žijících v Indonésii, japonských odborníků na problematiku Indonésie či islámu a Indonésanů, kteří studovali v Japonsku [Lebra 1977: 76]. Vojenská správa rovněž zřídila tzv. Ústřední poradní výbor, který v podstatě nahradil Nizozemci vytvořený Volksraad. Ústřední poradní výbor se skládal ze 43 členů, přičemž 23 členů bylo jmenováno japonskou

vojenskou správou, 17 bylo voleno jednotlivými provinčními výbory, další 3 osoby pak zastupovaly Batávský místní výbor a zdejší knížectví. Ze 43 členů výboru bylo 41 Indonésanů, což ho odlišovalo od Volksraadu, který byl složen z 61 členů a v kterém bylo pouze 30 Indonésanů [Pluvier 1974: 250]. Nicméně je třeba zmínit skutečnost, že členové Volksraadu z řad místního obyvatelstva byli voleni jednotlivými místními zastupitelskými sbory, zatímco členové Ústředního poradního výboru jmenovaní Japonci byli vybíráni z řad „politicky spolehlivých“ osob [Benda 1966].

Poměrně problematická byla japonská spolupráce se Sukarnem, který přijal post předsedy Ústředního poradního výboru, ale jeho vztah k Japonsku byl do jisté míry ambivalentní – na jednu stranu byl Sukarno stoupencem sunjatsenova panasianismu a japonské modernizace, na druhé straně byl silným antifašistou [Kenichi 1996a: 281]. Jeho postoje k Japonsku, stejně tak jako u většiny politiků v Japonci obsazených zemích, lze tak spíše označit jako programatický, neboť stejně jako oni se i Sukarno obrátil k Japoncům zády, když byla definitivní japonská porážka jen otázkou času. Sukarnovi a dalším nacionalistům se dostalo zadostiučinění v posledních měsících války, kdy již byli Japonci odhodláni udělit Indonésii nezávislost. Otázkou ale zůstávalo, která území má nový stát zahrnovat. Za tímto účelem byl 28. května 1945 vytvořen *Bedan Penjelidik Usaha Persiapan Kemerdekaan Indonesia* (Přípravný výbor pro indonéskou nezávislost), který měl jednat o budoucích hranicích Indonésie.

Projednávány byly tři základní varianty:

- 1) Nový stát se bude rozkládat pouze na území Nizozemské východní Indie.
- 2) Nový stát bude zahrnovat Nizozemsku východní Indii, Malajsko, Novou Guineu, Britské severní Borneo, a Východní Timor.
- 3) Nový stát vznikne na území Holandské východní Indie, s výjimkou Nové Guineje.

Z těchto variant získal největší podporu návrh na vytvoření Velké Indonésie, který podporovali nejen indonéští nacionalisté, ale také Malajská nacionalistická skupina mládeže *Kesatuan Melayu Muda* – KMM, zejména pak její vůdce Ibrahima Yaacoba. Úvahy o možném spojení Britského Malajska a Holandské východní Indie však nebyly ničím novým, neboť v průběhu 30. let 20. století se část tamních intelektuálů vyslovila

pro vytvoření Unie mezi Malajskem a Indonésií. Konkrétní detaily nezávislosti Indonésie byly následně vyjednány při audienci indonéské delegace pod vedením Sukarna a Hatty u vrchního velitele Jižní armády polního maršála Terauchiho v Saigonu 8. srpna. Indonéská nezávislost pak byla následně vyhlášena na slavnostním ceremoniálu v Djakartě, kterého se mimo jiné zúčastnili i předáci KMM, mezi nimiž byli i někteří malajští sultáni [Kheng 1979: 112–115].

Problematický byl i vztah japonské okupační správy k místním menšinám. Stejně jako v případě zbytku jihovýchodní Asie i na Jávě docházelo k perzekuci čínské komunity. Nicméně v druhé polovině roku 1943 již byla tolerována existence čínských organizací, byl zrušen zákaz výuky na čínských školách a dokonce došlo k jmenování dvou čínských zástupců do Ústředního poradního výboru. Ve stejném období byly rovněž zmírněny represe vůči Evropanům [Pluvier 1974: 254]. Mezi hlavní důvody nepřátelské politiky vůči menšinám patřila japonská snaha o vytlačení ostatních jazyků kromě japonštiny a indonéštiny (Bahasa Indonesia), které představovaly úřední jazyky. Používání ostatních jazyků na veřejnosti bylo zakázáno [Kenichi 1996b: 545]. Nejviditelnějším důkazem tohoto přístupu bylo nahrazení holandské Batávie názvem Djakarta. Kvůli lpění na veřejném užívání oficiálních jazyků se vojenská správa dostala do konfliktu s místní arabskou menšinou, když požadovala, aby místní arabské školy začaly vyučovat pouze v indonéštině nebo japonštině. Japonská jazyková politika však mohla přerůst ve spor s celou muslimskou komunitou, protože většina islámských textů byla publikována v arabštině. Z pragmatických důvodů bylo tedy veřejné užívání arabštiny tolerováno, v roce 1944 pak byla formálně zrovnoprávněna s indonéštinou [Benda 1958:128–130].

S postupujícím válečným konfliktem byla velká část 16. armády přesunuta na tichomořské bojiště a na Jávě tak zůstala japonská armáda o síle pouze 10 000 mužů, což bylo pro obranu ostrova shledáno jako nedostatečné [Lebra 1977: 101]. Proto byly z japonské iniciativy zřízeny pomocné dobrovolnické sbory, z nichž nejvýznamnější představovala Peta – *Tentara Pambela Tanah Air* (Armáda pro obranu vlasti), která byla vytvořena v listopadu 1943 a čítala přibližně 60 000 až 120 000 příslušníků. Vedle Peta paralelně existovala další vojenská, respektive para-vojenská, uskupení, z nichž nejvýznamnější byl *Hizbullah* (Aláhova armáda), který byl cvičen jako guerillová skupina [Kenichi 1996b: 540]. Dále zde také existoval *Keibōdan* neboli Občanské obrané síly, sebevražedné oddíly *Jibakutai* a studentské jednotky *Gakutai* [Lebra 1977: 97]. Odhodlání těchto ozbrojených sil složených převážně z muslimů bylo posíleno

vyhlášením svaté války proti západnímu imperialismu ze strany Japonci kontrolovaných islámských organizací [Benda 1958:141]. Stejně jako ve zbytku jihovýchodní Asie také na Jávě byly organizovány takzvané pomocné prapory *heito*, které měly jen minimální vojenský výcvik a většinou nebyly ozbrojeny. Jejich hlavní činností bylo budování infrastruktury na Japonci dobytých územích. Za celý průběh války bylo do *heito* na Jávě naverbováno 25 000 mužů, což je poměrně malé číslo v porovnání s početním stavem *heito* v Barmě, kde měly prapory okolo 800 000 příslušníků [Lebra 1975: 223].

5.5 Správa Malajska a Britského Bornea

Malajsko spolu se Sumatrou představovalo tzv. Zvláštní obrannou oblast, která byla spravována jako integrální součást Japonska, a proto se na její správě nepodílelo Ministerstvo pro velkou východní Asii. Vojenská správa této oblasti připadla 25. armádě, jejíž vojáci kromě Japonska pocházeli také z Tchaj-wanu, Koreje a Šantungského poloostrova. V důsledku reorganizace Jižní armády, která nastala v dubnu 1943, bylo její velitelství přesunuto ze Saigonu do Singapuru a správou Malajska byla pověřena kancelář generálního inspektora Jižní armády, zatímco správa Sumatry nadále zůstala v působnosti 25. armády. V lednu byla nově vytvořena 29. armáda, která převzala kontrolu nad Malajskem a Sumatrou [Kratoska 1997: 53–54]. Skutečnost, že 25. armáda přišla o správu Malajska, nesouvisí pouze s obtížemi způsobenými správou dvou území s odlišnou koloniální minulostí, ale má také mnohem prozaičtější důvod. Nově jmenovaný vrchní velitel Jižní armády generál Kuroda Shigenori byl nespokojen se svou saigonskou rezidencí, a proto přesunul armádní velitelství do Singapuru, od čehož očekával získání dostatečně reprezentativní rezidence [Yoji 1982: 69]. Japonské okupační úřady záhy našli spojení v malajském nacionalismu, protože do jednoho celku začlenily Malajsko a Sumatru, jež byla z převážné části obývána Malajci či skupinami, které s nimi byli etnicky spřízněné [Pluvier 1974: 115]. Vlna přízně malajského nacionalismu však částečně opadla v roce 1943 poté, co Japonsko podstoupilo čtyři severní malajské státy Thajsku. Tento krok rovněž způsobil, že Malajci přestali být nejpočetnějším etnikem v Malajsku, viz tabulka 5 [Kheng 2003: 26]. Sarawak, Brunej a Britské severní Borneo byli pod správou 37. armády, jejíž velitelství se nacházelo Kunchingu [Oii 1999: 40].

Tabulka 5

Složení populace v Malajsku včetně Singapuru v roce 1936 (odhad)

Malajci	2 095 217	44,6 %
Číňané	1 821 750	38,8 %
Indové a ostatní etnika	779 299	16,6 %

Složení populace v Malajsku včetně Singapuru v 1945 bez čtyř severních států podstoupených Thajsku (odhad)

Malajci	1 210 718	34,3 %
Číňané	1 699 594	47,7 %
Indové a ostatní etnika	651 948	18,0 %

Zdroj: Kheng: 2003

Správa Malajska a Sumatry byla pro armádu mnohem obtížnější než v případě Jávy, protože se musela dělit o moc s Ministerstvem pro domácí záležitosti, které mělo na starosti civilní záležitosti ve Zvláštní obranné zóně. Zájmy ministerstva zde byly zastupovány markýzem Tokugawou. V důsledku jeho návrhů však nastal rozkol mezi vojenskými civilními úřady. Dle jeho představ měl být radikálně transformován místní politický systém. Místní sultanáty měly být de facto zrušeny a nahrazeny Malajským královstvím, v jehož čele měl stanout konstituční panovník, jenž měl být shodný s japonským císařem. Tento plán však narazil nejen na odpor armády, ale byl také razantně odmítnut ministerským předsedou Tódžém. Tokugawa pak následně přišel s dalším rozporuplným návrhem, aby místní sultáni byli uznáni jako členové japonské císařské rodiny [Yoji 2008: 43]. Vojenská správa pak musela čelit odvetě civilních orgánů, které jí kladly překážky při zavádění jí připravené hospodářské politiky [Yoji 1982: 70]. Vojenské správě se však podařilo prosadit politiku nevměšování se do místních záležitostí, respektive ponechala sultánům většinu jejich pravomocí, a to zejména v náboženských záležitostech [Ahmed 2002: 107]. Činnost sultánů však podléhala japonskému dohledu, zároveň se stali „poradci“ japonských guvernérů v jednotlivých sultanátech. Významnou změnu oproti předchozímu stavu představovalo jen rozpuštění Federace malajských států Selangor, Pelak, Negeri, Sembilan a Pahang [Kratoska 1997: 67–68]. Důležitým nástrojem pro zajištění loajality místních sultánů bylo vyplácení rent, které Japonci přejali z předchozích období britské vlády. Tato politika cukru a biče pak překvapivě vedla k situaci, kdy Pelakskému sultánovi nepřátelsky naladěnému vůči japonské okupaci byla vyplácena vyšší renta než ostatním.

Zároveň však Japonci kontrolovaný tisk požadoval, aby sultáni přispěli částí svého bohatství na poválečnou rekonstrukci země [Yoji 2008: 45]. Významná část místních vládců však byla nakloněna Japonsku, což se projevovalo tím, že mezi lety 1934 až 1938 mnoho z nich navštívilo Japonsko, přičemž nejvíce pro-japonský byl sultán Ibrahim Johorský, který se těšil přízni markýze Tokugawi [Kheng 1979: 98]. Mezi pro-japonské sultány patřil rovněž i první ministerský předseda Malajsie Abdul Rahman. V průběhu okupace se Japoncům podařilo zvýšit počet loajálních sultánů tím, že v rámci jednotlivých vládnoucích rodin prosazovali jako nástupce na trůně ty členy, kteří zastávaly projaponské postoje [Kheng 2003: 44]. Politiku nevměšování se do místních záležitostí taktéž sledovala i 37. armáda v Britském Borneu. Prakticky zde pokračoval systém zavedený Brity s tím rozdílem, že ze státní správy byli vyloučeni všichni Evropané a Číňané, uvolněná místa pak byla přidělena místním Ibanům a Malajcům. Tímto krokem vyřešila 37. armáda dva problémy. Prvním byl ten, že nedisponovala dostatkem vlastního personálu, který by byl plně obeznámen s místní problematikou. Za druhé se jí tímto krokem podařilo naklonit si místní elity [Oii 1999: 47].

Přestože Malajsko tvořilo spolu se Sumatrou Zvláštní obrannou oblast, která byla součástí Japonska, Ministerstvo zahraničí se vážně zabývalo otázkou udělení nezávislosti Malajsku. V únoru 1945 byly Úřadem pro politické záležitosti vypracovány tři základní varianty případné nezávislosti Malajska:

- 1) Podstoupit sultanáty Kelantan, Trengganu, Kedah a Peril Thajsku a zbytek přenechat Číně.
- 2) Udělit Malajsku rozsáhlou autonomii s tím, že na správě země se bude široce podílet čínská komunita, respektive na správě země se budou rovnoměrně podílet jak Malajci, tak i Číňané.
- 3) Malajsko se stane jedním státem federativní Indonésie [Kheng 2003: 50].

Japonské úvahy o možném udělení nezávislosti Malajsku a dalším zemím jihovýchodní Asie v žádném případě nepředstavují altruistickou podporu práva místních národů na sebeurčení, ale snahu najít v nově vytvořených státech bojujících za svou existenci přirozeného spojence Japonského císařství.

Po obsazení Malajska a Sumatry zahájily japonské úřady rozsáhlé represe proti čínské komunitě, přičemž nejvážnějším případem tohoto počínání byl masakr Číňanů po dobytí Singapuru. Ze státních služeb museli odejít všichni čínští úředníci. Navíc

japonská okupační správa požadovala po čínských spolcích „výpalné“ ve výši 50 miliónu jenů jako způsob, jak odčinit čínské zločiny proti Japonskému impériu [Yoji 1982: 53; Yoji 2008: 43; Kheng 2003: 23–24]. Místní Číňané byli rovněž podezírání z členství v kuomintangu a komunistické straně Číny, což kromě jiného vyústilo v zákaz cestování do Číny. Japonské represe pak měly za následek jejich nadproporční zastoupení mezi příslušníky Malajské lidové proti-japonské armády. [Kratoska 1997: 100]. Jak již bylo zmíněno výše, japonská okupační správa úzce spolupracovala s Malajci, jejichž podpora Japonsku a jeho považování za vzor sahá hlouběji do minulosti. Vhodným příkladem je snaha Acehského sultána o získání japonské podpory při proti-holandském povstání v roce 1907. Malajci rovněž asistovali japonským vojskům při invazi. Na Sumatře se na provádění některých operací podílelo hnutí PUSA – *Persatuan Ulama Seluhur Aceh* (Celoacehská unie islámských učitelů), *Kesatuan Melayu Muda* – KMM sehrála neocenitelnou úlohu při sabotážích a výzvědné činnosti [Reid 1997: 52–54]. Přesto však byla KMM rozpuštěna japonskými úřady pět měsíců po obsazení Malajska, její členové nebyli z japonské strany nikterak perzekuováni, naopak zastávali klíčové posty v místní Japonci kontrolované exekutivě [Kheng 2003: 44]. Stejně jako v případě Jávy i v Malajsku usilovala japonská okupační správa o získání podpory z muslimských kruhů. Za tímto účelem byla v dubnu 1943 úřady svolána islámská konference, které se účastnilo šedesát šest náboženských vůdců z Malajska, Singapuru a Sumatry. Přestavitele japonské okupační správy zde prezentovali Japonsko jako ochránce islámu a zároveň označovali Válku za osvobození východní Asie jako islámskou svatou válku za osvobození muslimů [Ahmed 2002: 110–114]. Nicméně snahy o získání přízně z muslimské populace nebyly zdaleka tak úspěšné jako v Indonésii. V roce 1943 pak stejně jako v Indonésii přistoupila japonská vojenská správa ke zmírnění své proti-čínské politiky, byly zrušeny zákazy čínských spolků a posílání peněz do Číny. Nově byli také jmenováni čínští zástupci do Japonci vytvořených poradních orgánů [Pluvier 1974: 255]. Ve stejném roce bylo rovněž v omezené míře povoleno znovuotevření čínských škol, zatímco malajské a tamilské školy mohly být otevřeny již v dubnu 1942. Příčinou znovuotevření škol, které vyučovaly v místních jazycích, byl japonský neúspěch o nahrazení angličtiny japonštinou coby hlavního dorozumívacího jazyka, což rovněž vedlo k tolerování anglicky psaného tisku [Kheng 2003: 39; Yoji 1982: 61].

Japonské úřady rovněž iniciovaly vznik Malajské dobrovolnické armády *Giyū gun* známou též pod názvem *Pambela Tanah Ayer*, jejímž velitelem byl Ibrahim

Yaacob, a rovněž byl utvořen tzv. dobrovolnický sbor. Oba subjekty měli za úkol případnou obranu Malajska při případné spojenecké invazi. Tato uskupení byla převážně složena z Malajců. Dále zde byly rovněž utvořeny pomocné prapory *heito*, které měly za úkol doprovázet japonskou armádu a věnovat se činností, jakými byla stavba železnic a mostů [Kheng 1979: 112–115]. V této souvislosti je poměrně zajímavé, že *Pambela Tanah Ayer* uzavřela s komunisty ovládanou Malajskou protijaponskou lidovou armádou dohodu o vzájemném neútočení [Kheng 2003: 71–72]. Obdobně existovala na Sumatře *Lajskar Rakjat* (Lidová armáda), jejíž příslušníci pocházeli převážně z řad místních muslimských mládežnických organizací [Pluvier 1974: 255]. Jak 25. respektive 29. armáda v Malajsku a na Sumatře, tak 35. armáda v Britském Borneu usilovaly o získání kontroly nad civilním obyvatelstvem prostřednictvím mírně upraveného systému uplatňování kolektivní viny *Pao-Chia* používaného japonskou koloniální správou na Tchaj-wanu, který však byl na ostrově používán již za dob čínské vlády [Chen 1975; Oii 1999: 40].

5.6 Vojenská správa Barmy

Na rozdíl od ostatních územích dobytých Japonci v roce 1942 byla v Barmě formálně obnovena předválečná barmská vláda, protože japonským cílem bylo prezentovat sebe sama jako osvoboditele Barmy od britského imperialismu a nikoliv jako nového koloniálního vládce. S administrativním vyčleněním Barmy z Britské Indie zde byla vytvořena nová barmská vláda odpovědná parlamentu, jejímiž vrcholnými představiteli byly barmské politické elity v čele s Bha Movem a později U Sovem. Přestože míra barmské autonomie nebyla srovnatelná s autonomií britských dominií, poslední slovo měl vždy britský guvernér, který mohl vetovat jakékoliv rozhodnutí. Vývoj barmského politického systému směřoval touto cestou, avšak v důsledku vypuknutí druhé světové války byla místní autonomie značně omezena [Allen 1970: 102–103; Goto 2003: 64; Pluvier 1974: 124; Seekins 2008: 12]. Přesto však část místních politických elit v čele s Bha Movem byla nespokojena s politickou situací, neboť nebylo dosaženo jejich cíle, kterým byla úplná nezávislost Barmy. Nejhlasitějšího zastávce barmské nezávislosti představovalo hnutí *Thankchin* (Liga barmské mládeže) vystupující taktéž pod jménem *Domana Asiayone* (My Barmánská Asociace), která měla velmi nekonsistentní ideologii obsahující prvky politického buddhismu, fašismu, marxismu či fabiánský socialismus, inspiraci nalezla rovněž v irské Sin Fain

a v sunjatsenově učení [Seekins 2008: 6]. Není rovněž žádným překvapením, že strana *Thanskchin* hodlala dosáhnout svého cíle prostřednictvím spojení s Japonskem. Právě z řad *Thanskhinu* pocházelo „třicet velitelů“ naverbovaných plukovníkem Keijim Suzukim, kteří podstoupili vojenský a „politický“ výcvik na ostrovech Tchaj-wan a Hainan. Z této skupiny pak pocházeli nejen vrcholní představitelé Japonci vytvořeného státu a velitelé Barmské osvobozené armády, ale také přední barmští politici nezávislé Barmy po roce 1948 [Callahan 2003: 40; Duus 1996: xxxv; Lebra 1975: 219–220]. Stejně jako v případě Malajsie byly i v Barmě po obsazení Japonci zrušeny všechny politické strany včetně těch pro-japonských a byly nahrazeny stranou *Dou Bama Shinyetha* (Národní servisní organizace), jejímž mottem byl slogan „jedna strana, jedna krev, jeden hlas, jedno vedení“. Cílem strany bylo zajistit japonské okupační správě a jí zřízeným barmským úřadům širokou podporu obyvatelstva, a proto se její osazenstvo skládalo ze všech barmských etnických a náboženských skupin, a v jejím čele přirozeně stanul barmský premiér Ba Maw [Jose 2001: 152]. Rovněž zde existovala japonská snaha o získání podpory od místních náboženských představitelů. To vedlo přestavitele japonské vojenské správy k vytvoření nové buddhistické náboženské asociace *Maha Sangha*, prostřednictvím které měla být zajištěna podpora místních buddhistů a v jejímž čele stanuli přední buddhističtí mniši [Pluvier 1974: 225].

Vojenská správa Barmy byla ustanovena 15. armádou 6. února 1942. Tato správa však byla de facto civilní vládou, protože třináct z patnácti jejích vrcholných představitelů byli civilisté. Výjimku tvořil jen stát Tenasserim na jihovýchodě Barmy, který byl z počátku spravován 25. armádou [Yoji 1982: 54]. Prvořadým úkolem vojenské správy bylo obnovení barmské vlády. Ta se však v mnohém odlišovala od své předválečné podoby. Významnou změnou byla skutečnost, že nedošlo k obnovení barmského parlamentu, což mělo za následek, že kontrola vlády a legislativní činnost byla vykonávána 15. armádou. Do čela této vlády byl dosazen předválečný ministerský předseda Bha Mo a většina důležitých postů byla obsazena členy *Thanschinu* [Pluvier 1974: 223]. Barmská vláda měla až do získání nezávislosti v srpnu 1943 jen velmi omezené pravomoci. Významné kompetence zastával velitel japonské armády v Barmě, pod jeho přímou kontrolu spadaly vojenské a diplomatické záležitosti Barmy, správa pohraničních horských území, kterou dříve vykonával britský guvernér, byl také vrchním velitelem Barmské obranné armády a podléhala mu správa konfiskovaného majetku [Bečka 1983: 106].

S obnovením barmské vlády byly rovněž zahájeny přípravy na vytvoření „nezávislé“ Barmy. 8. března 1943 zahájila svou činnost Komise pro přípravu nezávislosti složená z pětadvaceti členů, v jejímž čele stanul Bha Mo. Již v této přípravné fázi nastal konflikt mezi barmskými politickými elitami a japonskou vojenskou správou, která si nepřála, aby funkce budoucí hlavy státu byla vykonávána Bha Mo, a vyslovila se pro znovuoobnovení Barmského království. Armáda od případného obnovení monarchie rovněž očekávala výraznější podporu od konzervativního venkovského obyvatelstva pro nový režim. Z těchto představ však armáda pod tlakem ministerského předsedy Hidekiho Tója musela ustoupit [Bečka 1983: 114–118]. Nový stát byl následně vyhlášen 1. srpna 1943, lze ho však s obtížemi považovat za skutečně nezávislý. Barmská vláda prakticky nedisponovala žádnými významnými pravomocemi. Všechna důležitá rozhodnutí musela být buď kontrasignována velitelem 15. armády, anebo jím byla přímo vykonávána. V praxi se tedy Barma nikterak výrazně neodlišovala od japonského loutkového státu v Mandžusku [Seekins 2008: 17]. Tomu plně odpovídá i barmská ústava, která o Barmě hovoří jako o plně nezávislém a suverénním státě, který je rovnocenným členem společenstva suverénních států tvořících Východoasijskou sféru společné prosperity. Ústavní text rovněž dává veškerou výkonnou moc do rukou hlavy státu a od ní odvozené exekutivě. Výkonné pravomoci barmské vlády byly v podstatě anulovány podepsáním tajné Barmsko-japonské vojenské dohody přijaté v den ustanovení barmské nezávislosti [Bečka 1983: 121–124; Goto 2003: 65]. Hlavní důvod, proč byla Barmě nezávislost vůbec udělena, představovala snaha podpořit tímto krokem případné indické povstání proti britské vládě, neboť Japonsko přislíbilo indickým nacionalistům v čele se Subhášem Čandrou Bose podporu v boji za nezávislost [Ike 1967: 248].

Na japonské invazi do Barmy se rovněž podílela Barmská osvobozenecká armáda – BIA, v jejímž čele stanul člen skupiny „třiceti velitelů“ Aung Sun. BIA se svým složením výrazně odlišovala od Britské barmské armády, která byla tvořena převážně příslušníky etnických menšin a Indy, zatímco příslušníci BIA byli vesměs etničtí Barmánci představující 65 – 70 % jejího početního stavu, který před vstupem do Barmy dosahoval počtu 4000 mužů, v průběhu roku 1942 měla k dispozici přes 20 000 vojáků [Callahan 2003: 53]. Vztahy mezi BIA a 15. armádou se v průběhu obsazování Barmy ukázaly jako velmi napjaté. Výjimkou nebyly ani otevřené střety mezi oběma armádami. Jako problematická se rovněž ukázala politická činnost BIA, která ve městech, jež sama obsadila, začala vytvářet své vlastní správní orgány. Z tohoto důvodu

pak byla odsunuta na druhou kolej s cílem zabránit jí obsazovat významná barmská města. Snaha zabránit Barmské osvobozené armádě v získávání politické moci se rovněž projevila na urychleném vytvoření barmské vlády, po jejímž vytvoření měla BIA zakázáno vyvíjet jakoukoliv politickou činnost [Pluvier 1974: 105]. Vytvoření Barmské vlády pak následně posloužilo Japoncům k oslabení Barmské osvobozené armády, která byla nyní transformována na Barmskou obranou armádu, jejíž početní stav byl oficiálně snížen na 10 000 mužů, přičemž její reálná velikost byla zhruba poloviční. Po vytvoření nezávislé Barmy změnila barmská armáda svůj název na Barmskou národní armádu, tato změna se však neprojevila ani na struktuře armády, ani na jejím početním stavu [Seekins 2008: 17].

S příchodem BIA na barmské území došlo k eskalaci dlouhotrvajícího konfliktu mezi většinovými Barmánci na jedné straně a Šany, Kareny a dalšími národnostními menšinami na straně druhé. To přirozeně vedlo etnické menšiny zastávající pro-britské postoje k ozbrojenému odporu proti BIA a ostatním barmským institucím. Některé etnické menšiny zejména Karenové začaly s Japonci spolupracovat, neboť 15. armáda bránila BIA ve vstupu do pohraničních horských oblastí obývaných etnickými menšinami [Pluvier 1974: 226]. Tato skutečnost dokazuje, že japonská politika v obsazených územích kopírovala strategii evropských koloniálních mocností založenou na principu rozděl a panuj tím, že využívala místních sporů k upevnění své pozice.

5.7 Indočína od kondominia k Vietnamské říši

Francouzská Indočína byla tvořena pěti samotnými celky, z nichž Annam, Tonkin, Laos, Kambodža představovali království pod francouzským protektorátem a Kočínčína byla francouzskou kolonií. Tato území dohromady tvořila jeden vysoce centralizovaný celek [Jennings 2004: 133]. Po porážce své metropole v červnu 1940 se Francouzská Indočína stala jednou z priorit japonské zahraniční politiky, a to jak z vojenských, tak ekonomických důvodů. Vláda ve Vichy si byla vědoma skutečnosti, že se nemůže otevřeně postavit proti sérii japonských požadavků na získání hospodářských privilegií v Indočíně, stejně jako právům zřídit zde letecké a námořní základny. Byla tak nucena 30. srpna uzavřít s Japonskem smlouvu, ve které Japonsko uznalo francouzskou suverenitu v Indočíně výměnou za uznání japonských zájmů na Dálném východě. Smlouva pak byla záhy následována dalšími dohodami, které Japonsku umožňovaly rozmístit své jednotky v severním Tonkinu [Beasley 1991: 230].

Avšak přímé japonské angažování zde začalo již v roce 1939 s obsazením Spratlyho ostrovů, které byly integrální součástí Francouzské Indočíny od roku 1933 [Faure, Schwab 2008: 20–22]. Stejně se Japonsko zachovalo v roce 1943, když obsadilo Kantonské pobřeží, které měla Francie v nájmu a které bylo včleněné do Francouzské Indočíny [Shiraishi, Motoo 1992: 62]. Uzavření této dohody představovalo dílčí výhru pro „umírněné“ japonské představitele v čele s generálem Nishiharou, neboť zastánci tvrdé linie se zasazovali o vojenskou invazi do Francouzské Indočíny [Yoshizawa 1992: 11–12]. Za tímto účelem byla v Kantonu utvořena *Viet-Nam Kein Quoc Quan*⁴ (Armáda za obnovení Vietnamu), jejíž příslušníci se rekrutovali z řad Vietnamských emigrantů, a která měla japonské armádě asistovat při případném obsazování Francouzské Indočíny [Chiu 1986: 229].

Nicméně ani úplné splnění japonských požadavků z francouzské strany Tokio plně neuspokojovalo, a proto se rozhodlo Indočínu vojensky obsadit. K japonské invazi do Francouzské Indočíny došlo 26. července vyloděním japonských jednotek v Saigonu, které bylo následováno pozemní invazí 22. armády z jižní Číny. Přestože se japonské jednotky setkaly s odporem francouzských sil, bylo jasné, že Francouzská Indočina v podstatě bez spojení se svou metropolí, která ztratila svůj velmocenský statut, nemůže odolávat tlaku Japonského impéria. Z těchto důvodů a pod tlakem vlády ve Vishy podepsal 29. července generální guvernér admirál Decoux dohodu, podle které mohlo Japonsko v Indočíně dislokovat libovolné množství ozbrojených sil [Hamer 1956: 26–27; Pluvier 1974: 225]. Japonské počínání ve Francouzské Indočíně tedy nebylo ničím jiným, než diplomacií dělových člunů užitou proti upadající koloniální mocnosti.

V období od srpna 1941 do března 1945 zůstala Francouzská Indočina pod dvojitou kontrolou. Hospodářství Indočíny bylo nyní pod přímou kontrolou japonských úřadů, rovněž tak veškeré ozbrojené složky byly formálně podřízeny japonskému velení. Civilní správa pak podléhala francouzským úřadům, které měly pod kontrolou policii, přirozeně s výjimkou japonské vojenské policie *Kempeitai* [Pluvier 1974: 258]. V této době však byla systematicky podkopávána autorita francouzské koloniální správy ze strany japonských úřadů, které zde začaly budovat vlastní školství za účelem co největší japonizace místní populace a vietnamsky psaným tiskem byla hlásána japonská propaganda [Hammer 1956: 31]. Japonci rovněž navázali kontakty s nacionalisticky

⁴ V některých pramenech je možné skupinu nalézt pod jmény *Viet Nam Doc Lap Van Dong Dong Minh Hoi* (Liga pro nezávislý Vietnam) či *Viet Nam Phuc Quoc Dong Minh Hoi* (Liga za vietnamskou národní obnovu).

orientovanými skupinami, a to zejména těmi vietnamskými. Japonská propaganda měla rovněž za následek liberalizaci francouzského koloniálního režimu. Admirál Decoux vypracoval novou koncepci indočínské komunity, v rámci které měla vzniknout solidarita mezi místními národy a Francouzi, které měli následně splynout v Indočínský národ. Za tímto účelem se Francouzská Indočina měla transformovat na Indočínskou Federaci. Proto zde byla v červnu 1941 zřízena Federální rada složená z pětadvaceti domorodných členů. Nicméně tento krok byl o dva roky později vyhodnocen jako příliš odvážný, a proto byla Federální rada nahrazena Velkou radou Indočíny, do níž koloniální vláda nominovala padesát tři zástupců, z toho dvacet tři zastupovalo místní obyvatelstvo. Stále více úředníků na středních a vyšších postech pocházelo z řad místní populace, protože francouzský koloniální režim usiloval o získání podpory od místních elit a také zde prakticky neexistovala možnost získávání nových úředníků z metropole [Pluvier 1974: 264–265].

Skutečnost, že Japonsko prezentující sebe sama jako osvoboditele Asie, nechalo přežít francouzský koloniální režim v Indočíně, vedla k jeho kritice z řad místních nacionalistů, a to hlavně poté, co byla udělena nezávislost Barmě a Filipínám. Tato skutečnost však Tokiu spíše vyhovovala, protože mohlo neomezeně využívat místní zdroje a navíc nemuselo zbytečně vázat další množství vojáků a civilních pracovníků nutných pro správu země, kterých bylo zapotřebí jinde [Hammer 1956: 31]. Nicméně po roce 1943, kdy japonská armáda a námořnictvo utrpěly řadu porážek, se dalo očekávat, že francouzská koloniální správa, respektive armáda, se v příhodném okamžiku vojensky postaví proti japonské okupaci. Tyto obavy byly dále posíleny ochlazením vztahů s Thajskem, které opatrně zjišťovala možnost smíru se Spojenci. V období mezi 14. zářím 1945 a 24. lednem 1945 probíhala rozsáhlá jednání mezi jednotlivými složkami armády a vládními úřady o podobě Indočíny po svržení francouzské vlády. Předmětem sporu se stala otázka, zda má být území Francouzské Indočíny pod formální kontrolou armády, přičemž tato možnost byla přirozeně podporována armádou, nebo zda má být nezávislé, což naopak prosazovalo ministerstvo zahraničí. V případě udělení nezávislosti bylo také diskutováno, zda má být nezávislost udělena Indočíně jako celku, nebo zde mají vzniknout tři nástupnické státy. Ministerstvo zahraničí podporovalo vznik pouze jednoho státu, kterým měla být Vietnamská federace. Rozkol panoval rovněž ohledně hlavy budoucího vietnamského státu, zda jí má být princ Coung De, příslušník větve annamské vládnoucí dynastie žijící v japonském exilu, či zda má být nový císař vybrán z řad místních pro-japonsky orientovaných představitelů [Shiraishi, Motoo 1992:

78–79]. Nakonec však byla vybrána varianta, podle které byla nezávislost udělena třem státům.

Po provedení japonského vojenského puče 9. března 1945, po kterém byli nahrazeni všichni vysocí francouzští činitelé jak na centrální, tak i regionální úrovni, japonská vojenská správa převzala kontrolu nad policií, soudy, mládeží, sportem a poštovním systémem. Admirál Decoux byl na pozici generálního guvernéra nahrazen velitelem 38. armády generálem Tsuchihashi Yuitsu. Stejně tak byl jmenován i nový guvernér Kočičíny Minada Fujou [Chou 1986: 295]. O dva dny později byla udělena nezávislost Vietnamskému císařství, které tvořil Annam, Tonkin a Kočičína, a do jehož čela byl nakonec vybrán annamský císař Bao Dai, který okamžitě vypověděl všechny smlouvy s Francií a uzavřel smlouvu o přátelství s Japonskem [Nguyên 1985: 161]. Zároveň s tím byla nově ustanovena vietnamská vláda, jejímž předsedou se měl stát pozdější vládce Jižního Vietnamu Ngo Dinh Diem. Ten však tento post odmítl a do této pozice byl následně jmenován Trang Trong Kim. Udělení nezávislosti Vietnamu bylo bezprostředně následováno proklamací nezávislosti Laosu a Kambodže, které rovněž podepsali spojenecké smlouvy s Japonskem [Chou 1986: 300]. Vietnamské císařství však zaniklo těsně po japonské kapitulaci. Bao Dai byl 25. srpna donucen k abdikaci, po které 2. září následovalo pod Ho Či Minovým vedením ustavení Vietnamské demokratické republiky [Faure, Schwab 2008: 20–22].

5.8 Správa Filipín

Na Filipínách, které představují nejvíce poevropštěnou zemi v jihovýchodní Asii, se japonská invaze takřka nesetkala se sympatiemi místního obyvatelstva a také kontakty mezi místními politickými elitami s Japonci byly do té doby minimální. Důvodem bylo to, že japonská propaganda nemohla apelovat na filipínský nacionalismus a vydávat Japonsko za osvoboditele od amerického kolonialismu. Protože Filipíny se od roku 1935 těšili obdobnému stavu jako britská dominia, Američané kontrolovali pouze celní a zahraniční politiku, přičemž v roce 1946 se Filipíny měli stát plně nezávislými [Bastin, Benda 1968: 138–139; Jose 2003: 185; Goto 2003: 89–90; Pluvier 1974: 156–157]. Z toho důvodu zde nebyla japonská armáda vnímána jako osvoboditel, ale jako okupant. Navíc tady byla v roce 1940 proti-japonská legislativa. Nově přijatý imigrační zákon stanovoval kvóty pro imigranty z jednotlivých států s výjimkou USA na maximální počet pět set osob ročně, což se dotýkalo

především Japonců a Číňanů, na ty se však vztahovala výjimka umožňující imigraci z humanitárních důvodů [Jose 1999: 40–41]

Bezprostředně po obsazení země zde byla 14. armádou ustanovena vojenská administrativa, která následně jmenovala místní správu vykonávanou Filipínci. Rovněž byla nově vytvořena výkonná komise složená z filipínských politických elit ochotných spolupracovat s Japonci, která se měla podílet na správě země, jejímž vedením byl pověřen Jorge Varga, na post komisaře pro vnitřní záležitosti byl jmenován José Laurel [Jose 2003: 188; Steinberg 1965: 652–653]. Ve snaze zmírnit negativní vnímání japonské okupace ze strany filipínské populace byly Japonskem zahájeny přípravy na udělení nezávislosti Filipínám. Rozhodnutí budoucí nezávislosti Filipín bylo přijato na základě jednání mezi japonskou vládou a vrchním velením imperiální armády konaném 14. ledna 1943, jež mělo na programu schválení plánu o rozdělení jurisdikce nad okupovaným územím [Goto 2003: 67]. Brzy poté byla vytvořena Komise pro přípravu filipínské nezávislosti, jejímž hlavním úkolem bylo navrhnout ústavu nové Filipínské republiky. Nová ústava vycházela z textu předválečné ústavy, výrazně však byly posíleny exekutivní pravomoce prezidenta. Do přípravy textu se rovněž pokoušela zasáhnout i japonská vojenská správa, která požadovala, aby se v textu odkazovalo na Filipíny jako na integrální a přirozenou součást Východoasijské sféry společné prosperity. Stejně tak se měl v preambuli objevit odkazy na přátelství s Japonským císařstvím. [Jose 2003: 188].

V čele nové Filipínské republiky, která získala nezávislost v říjnu 1943, stanul Jose Laurel, kterému dle ústavy sice připadala většina rozhodovacích kompetencí, nicméně jeho počínání bylo vystaveno kontrole ze strany japonské vojenské správy [Steinberg 1965:656]. Důvodem, proč byl na post vybrán právě Laurel, byla mylná japonská představa, že zastává pro-japonské postoje. Tato představa vycházela z jeho studijního pobytu v Japonku ve 30. letech, neboť velká část nacionalisticky orientovaných elit v jihovýchodní Asii zde strávila svá studia, a dále pak z faktu, že na Laurela byl v době, kdy zastával post komisaře pro vnitřní záležitosti, spáchán atentát. Jeho označování za filipínskou variantu Vidkuna Quislinga, je poněkud obtížné, protože Laurel nebyl prostým vykonavatelem japonské vůle, naopak se často dostával s japonskou vojenskou správou do sporu, což bylo patrné při přípravě filipínské ústavy, kdy jednoznačně vystoupil proti tomu, aby se v ústavním textu objevily proti-americké pasáže, také odolával tlakům, aby Filipíny vyhlásily válku Spojeným státům americkým

a Velké Británii. Neúspěšně se také stavěl proti porušování smluv uzavřených s Japonskem ze strany 14. armády [Black 2010: 23–26].

Druhá Filipínská republika tedy nebyla ničím jiným než japonskou snahou vytvořit u místní populace dojem, že Japonci osvobodili souostroví od zbytků amerického kolonialismu, a měla rovněž za cíl legitimizovat japonskou okupaci. Na rozdíl od ostatních dobytých území v jihovýchodní Asii zde japonská vojenská správa neiniciovala vznik pomocné dobrovolnické armády, protože si byla dobře vědoma, že Japonskem vycvičení a vyzbrojení vojáci by se velkým počtu při první příležitosti přidali k místním odbojovým skupinám [Steinberg 1965:659].

S japonskou okupací byly rozpuštěny všechny do té doby existující politické strany, které měly být nahrazeny novou masovou organizací, jež měla sehrát klíčovou úlohu při zavádění nového řádu na Filipínách, s názvem *Kapisanan sa Paglilingakod sa Bagong Pilipinas – Kalibapi* (Asociace pro službu novým Filipínám). Post předsedy *Kalibapi* formálně zastával z titulu funkce předsedy filipínské výkonné komise Jorge Vargas. Většina rozhodnutí však byla v rukou místopředsedy a generálního ředitele v jedné osobě Benigda Aquina a všechna důležitá rozhodnutí musela být schválena vrchním velitelem japonských vojsk na Filipínách. *Kalibapi* zároveň představovala jednu z mála institucí vytvořených na obsazených územích, které se dostalo masového členství, když v dubnu 1943 dosahoval počet jejích členů 550 000. Nicméně počet členů této organizace silně kolísal, a tak je možné dojít k závěru, že oficiální čísla ohledně počtu členů byla za účelem propagandy značně nadhodnocena. Asociace byla jakožto jediná legální politická strana v zemi silně provázána se státem, což se přirozeně promítlo i do skladby nově zvoleného parlamentu složeného výhradně ze členů *Kalibapi*. Členství bylo také podmínkou, jak zastávat jakýkoliv úřednický či volený post, a to na všech možných úrovních. Na konci roku 1943 byla však pozice asociace značně oslabena, neboť její mládežnická organizace byla převedena pod kontrolu ministerstva školství. V posledních měsících byla nahrazena další Japonci zformovanou skupinou jménem *Kalipunam ng mga Makabayang Pilipino – Makapili* (Filipínská vlastenecká liga), v jejímž čele stanuli bývalí přední členové *Kalibapi* [José 2003].

Japonci vytvořená organizace se záhy ukázala jako nedostačující prostředek k získání podpory Filipínců. Poté se pokusila japonská vojenská administrativa naklonit si obyvatelstvo Filipín prostřednictvím spolupráce s místními křesťanskými církvemi. Zejména šlo o snahy donutit ke spolupráci místní katolickou církev, neboť podle sčítání lidu z roku 1939 se k ní hlásilo 78,8 % populace. Primárním cílem Japonců bylo, aby

katolická církev uznala japonskou okupaci souostroví za legitimní, k čemuž mělo dojít prostřednictvím uzavření řady smluv s japonskou vojenskou správou. Tato snaha však narazila na odpor nejvyššího představitele katolické církve na Filipínách arcibiskupa O'Dohettiho, který argumentoval tím, že charakter předkládaných smluv vyžaduje dohodu mezi Filipínským státem, který v té době v podstatě neexistoval, a Vatikánem, nikoli manilským arcibiskupem. Z těchto důvodů se pak po celou dobu války japonská vojenská správa snažila o nahrazení „amerického“ arcibiskupa O'Dohettiho biskupem Guerrem ochotným ke spolupráci s Japonci [Takemfumi 124–131]. Japonská vojenská správa spolu s jejími nadřízenými orgány v Tokiu rovněž zvažovala možnost odtržení katolické církve od Vatikánu na Filipínách a ostatních oblastech pod japonskou kontrolou a vytvoření Východoasijské katolické církve pod japonskou kuratelou [Pluvier 1974: 232].

5.9 Thajsko vazal nebo spojenec?

Thajsko představovalo jediného skutečně nezávislého člena Východoasijské sféry společné prosperity po vojenském převratu v roce 1932 znamenajícím konec absolutistické monarchie. Thajské království pod vládou maršála Songkhrama Phibuma se ve 30. letech stále více orientovalo na Japonsko, od čehož si slibovalo zamezení vměšování se do thajských vnitřních záležitostí ze strany Velké Británie a Francie. Japonská propaganda hlásající osvobození Asie od západního imperialismu zde našla u politických a zejména vojenských elit pozitivní odezvy [Reynolds 1996: 244]. S vypuknutím války v Evropě, která vedla k oslabení francouzské pozice na Dálném východě, hodlalo Thajsko využít této příležitosti a znovu získat území podstoupená Francii v 1863. Dokonce zašlo ještě dále, neboť pro sebe požadovalo přirozené hranice, tedy kompletní anexi Laosu a Kambodže [Stowe 1991: 180]. Přestože se Thajsku podařilo zvítězit nad francouzskými vojsky na souši, na moři utrpělo zdrcující porážku. Nebylo tak schopno plně prosadit své požadavky a to přesto, či spíše proto, že roli prostředníka při mírových jednáních započatých 7. února 1940 zastávalo Japonsko, které se nemohlo jednoznačně postavit na stranu Thajska, neboť si nechtělo znepřátelit Francii, se kterou hodlalo jednat o osudu Francouzské Indočíny. Druhým důvodem bylo, že v budoucnu chtělo většinu Thajskem požadovaných území získat pro sebe [Pluvier 1974: 118–119]. Výsledek mírových jednání byl jen částečnou realizací

thajských ambicí, nicméně se mu podařilo získat nejúrodnější části Kambodže, což dokazovalo limity spolupráce mezi Thajskem a Japonskem.

Se zahájením japonských vojenských operací proti Velké Británii bylo Thajsko požádáno o povolení přechodu japonských vojsk přes své území. Thajská vláda v čele s Songkhramem Phibumou tak byla nucena učinit zásadní rozhodnutí. První možnost znamenala odmítnout Japonsku právo na využití thajského území, což by mělo za následek japonskou okupaci. Tato varianta však měla podporu pro-britsky orientovaných členů vlády a části armády, kteří navrhovali, aby thajská armáda ustoupila do Barmy a posléze spolu s britskými silami vytlačila Japonce z Thajska [Stowe 1991: 227]. Přednost však dostala druhá varianta znamenající poskytnutí japonské Jižní armádě právo transferu přes thajské území.

Nicméně Japonci se s pouhým povolením přechodu přes Thajsko nespokojili a tlačili na něj, aby se do války více zapojilo. Ve stínu japonských úspěchů na asijském a tichomořském bojišti se možnost uzavření spojenecké smlouvy s Japonským císařstvím z 21. prosince 1941 jevila jako výhodná, zvláště když mu bylo přislíbeno opětovné získání území odstoupených Francii a Velké Británii. Uzavřením aliance si také Songkhram Phibum uchoval kontrolu na vnitřními záležitostmi své země [Pluvier 1974: 167–168; Reynolds 1996: 244]. Po celou dobu války bylo v Thajsku rozmístěno 50 000 japonských vojáků, kteří měli pod kontrolou klíčové thajské komunikace [Nomnonda 1977: 43; Stowe 1991: 227]. Jednotky rozmístěné na thajském území do jisté míry sloužily jako pojistka pokračování aliance, která poté, co Japonsko utrpělo řadu porážek, začínala být nejistá. Japonské aktivity v Thajsku nebyly pouze vojenského a hospodářského charakteru, v říjnu 1942 podepsaly obě země dohodu o kulturní spolupráci, která byla následována vznikem mnoha Japonci podporovaných institucí šířících japonskou propagandu a usilujících o šíření japonštiny mezi běžnými Thajci. Z Tokia také přicházely hlasy volající po zpřísnění proti-čínských opatřeních, která našla u proti-čínsky smýšlejících thajských politických elit pozitivní odezvy [Pluvier 1974: 266; Stowe 1991: 227].

Thajsko jako japonský spojenec bylo odměněno za svou pomoc při japonských výbojích v jihovýchodní Asii částí malajského a barmského území. V říjnu 1943 byly pod thajskou správou převedeny čtyři malajské státy Kelantan, Trengganu, Kedah a Perlis, které bylo Thajsko v roce 1909 nuceno podstoupit Velké Británii [Kratoska 1997: 85; Nomnonda 1977: 47]. Pravým důvodem, proč byly tyto severomalajské státy podstoupeny Thajsku, byla snaha uvolnit vojáky zabezpečující jejich okupaci pro boje

v Barmě. Thajsko de facto pokračovalo v japonské správě s tím rozdílem, že část vedoucích postů institucí, jakými byly pošty, byla zastávána Thajci. V čele jednotlivých států i nadále setrvali sultáni. Nejzávažnější rozdíl oproti předchozímu stavu představovalo opětovné zavedení thajštiny jako úředního jazyka a zákaz polygamie [Kheng 2003: 26–27]. Obdobně byla pod thajskou správu převedena část barmského území, konkrétně se jednalo o dva šanské státy Keng Tung a Mongpan [Reynolds 1996: 268; Seekins 2008: 28]. Na thajské domácí scéně mělo znovuzískání ztracených území za následek posílení prestiže Phibumova režimu [Pluvier 1974: 268]. Avšak s tím, jak se měnila situace na bojišti, sílila i opozice proti vojenské diktatuře. Opozici se ke konci roku 1944 podařilo sesadit maršála Phibuma, jenž byl na postu premiéra nahrazen Manuthamem Praditem. Primárním cílem nové vlády byla snaha o napravení vztahu se Spojenci, neboť chtěla zabránit, aby po japonské porážce bylo s Thajskem nakládáno jako s poraženým státem [Bastin, Benda 1968: 131; Nomnonda 1977: 52].

Thajsko v letech 1942 až 1945 nelze jednoznačně označit za japonského vazala, neboť vztahy mezi oběma zeměmi odpovídají asymetrické alianci utvořené pod japonským nátlakem. Silným argumentem proti tvrzení, že Thajsko bylo japonským satelitem, je skutečnost, že zde došlo ke svržení pro-japonsky orientované vlády Songkhrama Phibuma a jejímu nahrazení vládou, která měla odlišnou zahraniční politiku. To je v naprostém kontrastu s Mandžuskem, které bylo japonským satelitem a ve kterém se žádné klíčové rozhodnutí neobešlo bez japonského souhlasu.

5.10 Svobodná Indie

Přestože původní japonské plány nepočítaly se zahrnutím Indie do Východoasijské sféry společné prosperity, v průběhu války se ukázalo jako výhodné apelovat na indický nacionalismus a snahy o získání nezávislosti na Velké Británii. Za tímto účelem byla s japonskou pomocí v dubnu 1942 vytvořena Celomalajská liga za indickou nezávislost, která se na bankokské konferenci přeměnila v Indickou ligu za nezávislost – IIL, v jejímž čele stanul indický nacionalista Rash Behery Bose, který prožil část života v japonském exilu [Kratoska 1997: 103; Pelinka 2004: 238]. Kromě Indické ligy za nezávislost byla pod japonským vedením zformována Indická národní armáda – INA, v jejímž čele zpočátku stanul bývalý důstojník Britské indické armády Mohan Singh. Hlavním úkolem INA bylo bojovat po boku 15. armády v Barmě a případně se podílet na osvobození Indie. Etnické a náboženské složení armády bylo

v podstatě shodné s Britskou indickou armádou, z jejichž řad pocházela převážná většina vojáků INA, a tvořili ji převážně sikhové a muslimové ze severní Indie. Jen nepatrný zlomek příslušníků INA se rekrutoval z řad Indů usazených v jihovýchodní Asii, kteří byli z velké většiny Tamilové, což vedlo k jazykové bariéře, neboť většina z nich neovládala hindštinu. Další problém představovala skutečnost, že většina z nich nikdy předtím neprodělala vojenský výcvik [Lebra 1977: 25–28; Pelinka 2004: 237; Sareen 2004: 79]. Vztahy mezi oběma organizacemi byly v důsledku osobní nevráživosti mezi Mohanem Sinnghem a Rashem Beherim Bosem značně napjaté. Řešení tohoto problému bylo nalezeno v jejich nahrazení jedinou osobou. Jako ideální kandidát na obě pozice se záhy ukázal Subháš Čandra Bose, bývalý dvojnásobný předseda Indického národního kongresu, který na rozdíl od většiny jeho vrcholných představitelů zastával pro-japonské postoje [Lebra 2008: 60–61].

Pod vedením Subháše Čándry Bose byla transformací IIL vytvořena 21. října 1943 prozatímní vláda svobodné Indie, která nejprve sídlila v Singapuru a posléze se přesunula do Rangúnu [Lebra 2008: 128]. Funkci hlavy státu zde nezastával nikdo jiný než samotný Bose, který byl rovněž premiérem, ministrem války a ministrem zahraničních věcí. Prozatímní vládě se brzy dostalo uznání ze strany Nacistického Německa, Itálie, Chorvatska a členů Východoasijské sféry společné prosperity Mandžuska, Wāng Jīngwèijova režimu v Číně, Filipín, Thajska a Barmy. Následovalo rovněž i blahopřání od pozdějšího irského prezidenta Éanoma de Valery [Pelinka 2004: 240]. To bylo následováno japonským předáním správy nad Andamanským a Nikobarským souostrovím prozatímní vládě svobodné Indie k 8. listopadu 1943. Avšak i po tomto datu bylo toto území fakticky pod plnou japonskou kontrolou [Carlton 1992: 78; Lebra 1977: 30; Pelinka 2004: 41].

6. Závěr

Východoasijskou sféru společné prosperity a Nový řád ve východní Asii, které představovaly japonskou snahu stát se dlouhodobě dominantní mocností na Dálném východě, lze od počátku pokládat za nerealistické. K tomu, aby bylo dosaženo tohoto ambiciózního cíle, muselo neodvratně dojít k válečnému konfliktu s evropskými mocnostmi, které byly sice výrazně oslabeny, přesto však byly dost silné pro boj. Existovala také jedna mocnost, která měla eminentní zájem na udržení status quo, a tou byly Spojené státy americké. Ty několikanásobně předčily Japonské císařství ve všech ukazatelích, které jsou spojeny s válkou – ať je to produkce oceli, uhlí nebo zásoby strategických surovin, jakými jsou ropa a rudy [Kennedy 1988: 200–202]. Bylo tomu tak navzdory japonským plánům na využití zdrojů, které se nacházely v Japonci obsazených oblastech. Jak se následně ukázalo, tyto plány byly značně nadsazené a to zejména z důvodu, že byly založeny na předpokladu, že zařízení na těžbu a zpracování strategických surovin nebudou v důsledku války nikterak poškozeny, což se ukázalo jako nepřiliš prozíravé [Snyder 1991: 113].

Jak dokazuje příklad Spojených států amerických, pro které bylo poměrně náročné plně využít potenciálu, jehož bylo dosaženo teprve po skončení II. světové války, je velmi obtížné organizovat těžbu surovin, jejich zpracování a logistiku [Kearns 2009: 34]. Zde je třeba připomenout skutečnost, že USA měly tu výhodu, že jejich kontinentální území nebylo válkou dotčeno. Tudíž bylo jejich úsilí výrazně snazší než v případě Japonska, jehož základní problém spočíval v nedostatečné velikosti obchodního loďstva, obzvláště nedostatečného počtu tankerů na přepravu ropy a ropných produktů. K tomuto faktoru se navíc přidala skutečnost, že v důsledku války poklesla tonáž japonské obchodní flotily, přičemž většina z ní nebyla nahrazena, neboť japonský průmysl se přednostně soustředil na výrobu válečného materiálu. To se však ještě více projevilo v propadu japonské průmyslové výroby. To poté vedlo k sérii japonských porážek v roce 1943, protože do té doby mohlo Japonsko využívat zásoby strategických surovin uskladněných na japonském území ještě před vypuknutím války s evropskými mocnostmi a USA.

V důsledku těchto vojenských proher a materiálního nedostatku začalo být části japonských představitelů zřejmé, že konečná japonská porážka je neodvratitelná a je pouze otázkou času, kdy k ní dojde. To se záhy ukázalo jako výrazný stimul pro udělování nezávislosti oblastem pod japonskou kontrolou v jihovýchodní Asii, protože

japonští představitelé, zejména vysoce postavení činitelé ministerstva zahraničí, očekávali, že nové státy přežijí Východoasijskou sféru společné prosperity, což mělo vést k tomu, že by po válce začaly spolupracovat s Japonskem. Jako problematická se však ukázala představa, že se Japonsku dostane spravedlivého míru, tedy že si stejně jako Francie po napoleonských válkách bude moci ponechat část svých válečných zisků. To bylo posíleno přesvědčením, že Velká Británie a Spojené státy americké nemají na kartaginském míru s Japonskem zájem, protože jen silné Japonsko může vyvážit vliv Číny a Sovětského svazu na Dálném východě [Tarling 2001: 139]. Tato představa se však stejně jako většina japonských představ v průběhu II. světové války ukázala jako mylná, protože Rooseveltova administrativa dávala přednost Číně pod vedením Kuomintangu. Teprve po komunistickém vítězství v čínské občanské válce a s propuknutím války na Korejském poloostrově mělo Japonsko plnit roli stabilizujícího prvku na Dálném východě [Araky 2007: 18]. Japonské plány na poválečnou hospodářskou spolupráci se státy jihovýchodní Asie se realizovaly na konci 50. let 20. století ve formě vývozu japonských technologií, přímých zahraničních investic a oficiální rozvojové spolupráce. Nicméně vše probíhalo v návaznosti na americkou strategii zadržování komunismu, protože příliv japonských investic, technologií a ODA měl hospodářsky stabilizovat režimy v jihovýchodní Asii. Vedlejším produktem tohoto úsilí byl nárůst japonského vlivu v tomto regionu, přístup ke zdejšímu nerostnému bohatství a pozice hospodářského vůdce východní Asie [Hatakeyama 2008: 347; Trinidad 2007 101–102].

Japonský vnitropolitický vývoj, ke kterému došlo v důsledku jeho imperiální politiky, se velmi odlišoval od většiny států, které budovaly své vlastní impérium. Pro ně bylo typické, že z metropole byl exportován její politický systém. V případě Japonského císařství tomu však bylo právě naopak. V říjnu 1940 vzniklo *Taisei Yokusan Undo* (Hnutí na pomoc imperiální vládě), které nahradilo stávající systém politických stran a znamenalo japonský přechod k monopartismu. Primárními úkoly *Taisei Yokusan Undo* byla mobilizace mas a zajištění lidové podpory jak vládě, tak i japonskému válečnému úsilí. V čele této organizace stanul z titulu své funkce úřadující japonský premiér [Jose 2001: 150–151]. Někteří autoři uvádějí, že *Taisei Yokusan Undo* představuje japonskou snahu o vytvoření totalitní strany po vzoru Nacistické strany v Německu [Yagami 2006: 85]. Nicméně svou strukturou a zaměřením daleko více odpovídala dvěma Japonci vytvořeným organizacím *Xié Hé Hui* (Konkordátní společnost) a *Xīn Mǐn Hui* (Společnost nového lidu) působících v Mandžusku a severní

Číně, které měly za cíl zajistit podporu a legitimitu Japonskem vytvořeným režimům a rovněž jejich prostřednictvím měly být obsazovány pozice ve státní správě. Po obsazení jihovýchodní Asie byly v jednotlivých zemích pod japonskou vládou vytvořeny jejich kopie. V Indonésii bylo vytvořeno hnutí *Gerakan Tiga A* (Hnutí tří), které bylo následně nahrazeno *Pusat Tenaga Rakyat - Putera* (Centrum Lidové moci). Rovněž tak v Barmě a na Filipínách byly vytvořeny organizace, které nahradily dosud existující politické strany a hnutí vystupující pod názvy *Dou Bama Shinyetha* (Národní servisní organizace) a *Kapisanan sa Paglilingakod sa Bagong Pilipinas – Kalibapi* (Asociace pro službu novým Filipínám) nahrazená v roce 1944 *Kalipunam ng mga Makabayang Pilipino – Makapili* (Filipínská vlastenecká liga).

V této souvislosti je třeba zmínit odlišný osud politických elit, které se v době Východoasijské sféry společné prosperity podílely na správě Japonci obsazených zemí. Sukarno a Muhammad Hatta stanuli v čele nezávislého Indonéského státu. Obdobně skončil i vietnamský císař Bao Dai, který v letech 1949 až 1955 vykonával post hlavy státu v Jižním Vietnamu. V případě Barmy, Malajsie a Thajska se pro-japonské politické elity po několikaleté odluce vrátily zpět do nejvyšších pater politiky. Na Filipínách taktéž nebyli členové Japonci vytvořené vlády nijak zvláště perzekuováni, o čemž svědčí skutečnost, že Jose Laurel zastávající prezidentský post v období tzv. druhé filipínské republiky byl sice krátce ve vězení, nicméně mu nebylo bráněno, aby pokračoval ve své politické kariéře [Goto 1996a: 297]. To výrazně kontrastuje s osudem nejvyšších představitelů Mandžuska a Reorganizované národní vlády Číny.

S japonskými okupačními úřady spolupracovala část politických elit na jimi obsazeném území a to z důvodů osobního prospěchu či z vlastního přesvědčení. Podpora z řad místního obyvatelstva však byla o mnoho slabší a to zejména v Číně a na Filipínách, kde byli japonsští vojáci v drtivé většině případů vnímáni jako okupanti a ne jako osvoboditelé. Negativní postoje vůči japonské okupaci se dále stupňovaly v průběhu války s tím, jak docházelo k materiálnímu strádání obyvatelstva, které nebylo ničím jiným než důsledkem faktického přerušení obchodu s ostatním světem a úpadkem vnitroasijského obchodu, ke kterému došlo kvůli nedostatečné kapacitě námořní přepravy a jejímu primárnímu využití k přepravě surovin do Japonska a dále přednostnímu satureování potřeb japonských armád. Tyto faktory pak byly v ostrém kontrastu vůči předcházejícímu období relativního dostatku. To se mimo jiné projevilo tím, že zde vnikaly proti-japonské gerilové skupiny. Jistým překvapením je pak skutečnost, že navzdory ideologii panasianismu docházelo v celé jihovýchodní Asii

k perzekuci čínských komunit. Důvodem, proč tomu tak bylo, byla japonská obsedantní představa, že každý Číňan je buď tajným členem Kuomintangu, nebo komunistou. V průběhu okupace však japonské úřady od pronásledování Číňanů ustoupily, neboť usoudily, že mnohem lepší je kontrolovat čínské obyvatelstvo prostřednictvím spolupracujících čínských organizací. Japonské úřady rovněž dospěly k závěru, že jimi vytvořené kolaborantské instituce nejsou schopny zajistit tolik potřebou legitimitu, proto se za tímto účelem snažily získat podporu náboženských institucí.

Protože se japonským úřadům nepodařilo dosáhnout podpory prostřednictvím jimi vytvořených či s nimi spolupracujících organizací, hodlaly dosáhnout tohoto cíle prostřednictvím spolupráce s náboženskými organizacemi. Nejvýraznější byla tato snaha v Indonésii, kde byla navázána spolupráce s *Mahummadiyah*, *Nahdatul Ulama*, *Madjilsul Islamil A'laa Indonesia* M.I.A.I., která však byla rozpuštěna a nahrazena *Madjlis sjuro muslimin indonesia* vystupující též pod jménem *Masjumi* (Indonéský muslimský poradní výbor). Za stejným účelem byla v Barmě vytvořena buddhistická náboženská asociace *Maha Sangha*. Obdobného cíle hodlali Japonci dosáhnout také na Filipínách, respektive u všech křesťanských komunit v celé východní Asii. Toto úsilí však bylo komplikováno faktem, že vysocí představitelé křesťanských církví byli převážně Evropané a nebyli nakloněni idejím panasianismu. Proto vznikl plán na odluku místních katolíků od Vatikánu a následné vytvoření Východoasijské katolické církve. Výsledkem snah o spolupráci s náboženskými organizacemi byl nárůst podpory především u venkovského obyvatelstva, což spolu s udělováním nezávislosti pro většinu zemí v jihovýchodní Asii vedlo k oživení místního nacionalismu.

K výše zmíněným problémům lze rovněž přičíst i rivalitu mezi jednotlivými japonskými složkami – ministerstvem zahraničí, ministerstvem pro velkou východní Asii, ministerstvem vnitřních záležitostí a ozbrojenými silami. V rámci japonské branné moci nebyly spory pouze mezi armádou a námořnictvem, ale také existovaly rozpory v rámci obou složek, a byly přítomny jak na vertikální, tak horizontální úrovni. To výrazně komplikovalo jak koordinaci hospodářské politiky, tak i válečné úsilí. Boj o moc v rámci jednotlivých japonských mocenských složek výrazně připomíná tzv. polykracii známou z prostředí Nacistického Německa s tím rozdílem, že v japonském případě nebyl tento stav záměrem.

Summary

Trough the New Order in East Asia and the Greater East Asia Co-Prosperity Sphere Japan sought to establish regional hegemony in East Asia. However, the two projects turned out to be too ambitious for a „middle power" like Japan. Japanese empire clearly did not possess necessary resources. It was, in particular, lack of resources which represented the driving force of the Japanese expansion to continental Asia. In case of Korea and Manchuria, Japan met with resistance from Russian empire, and China respectively.

However, Japan soon realized, that the conflicts could not be solved by military means only. Thus it sought to find a political solution. After the Kuomintang government declared, that it would never accept Japanese conditions, Japan employed a strategy based on a creation of puppet regimes. In northern China, Japan established the Provisional Government of the Republic of China with Beijing as a capital, in central China the Reformed Government of the Republic of China was created with Nanking as a capital, and similarly Inner Mongolia saw installation of the Mongol United Autonomous Government. All the governments suffered from lack of legitimacy and ineffectiveness and in 1940 were de facto replaced by the Reorganized National Government of China led by Wang Jing-Wei.

The New Order in East Asia declared in 1938 to legitimize Japanese rule in China was strongly influenced by Pan-Asianism. The ideology called for liberation of Asian nations from European rule and presented Japan as a leader of Asia willing to defeat Western imperialism. However, Chinese population saw Japan as merely the replacement of Western aggressors. Japanese „liberation" won better reputation in South East Asia, with exception of the Philippines. In the region, Japan enjoyed sympathy of local political elites and populations. Thus after the military takeover of South East Asia by Japan, the political elites participated in administration of occupied territories, and some of them, like Indonesia's Muhhamad Hatta and Sukarno, even controlled high political positions in newly established states.

The Greater East Asia Co-Prosperity Sphere represented an extension of New Order in East Asia to South East Asia. However, the concept emphasizes economic ties between Japan and South East Asia, since the region's richness of strategic materials vital for the

Japanese war economy. The Achilles heel of the Japanese wartime empire was a merchant marine, which was unable to accommodate the needs of military industries and the inter-Asian trade. Indeed, its limited capacity, which was further weakened by war operations, caused the collapse Japanese and Japanese-controlled economies and many anti-Japanese uprisings.

However, it was fanaticism of Pan-Asianists who ignored material aspects of war, which led Japan to the war with China, and later with the United Kingdom and the United States of America. It considerably influenced unrealistic plans of using material resources in occupied countries and favoured Japanese Bushido over American material superiority.

Použitá literatura

AHMAD, Abu Talib. (2002). Japanese Policy Toward Islam in Malaya During the Occupation: A Reassessment. *Journal of Southeast Asian Studies*. 1/2002, s. 107-122

ALLEN, George. (1946). *A Short Economic History of Modern Japan: 1967 – 1937*. London: Allen and Undin

ALLEN, Richard. (1970). *A Short Introduction to the History and Politics of South East Asia*. New York: Oxford University Press

ARAKI, Mitsuya. (2007). Japan's Official Development Assistance: The Japan ODA Model That Began Live in Southeast Asia. *Asia-Pacific Review*. 2/2007, s. 17-29

BARNHART, Michael. (1987). *Prepares for Total War: The Search for Economic Security, 1919-1941*. Ithaca: Cornell University Press

BASTIN, John; BENDA, Harry. (1968). *A History of Modern Southeast Asia: Colonialism, Nationalism and Decolonization*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall

BEASLEY, William. (2001). *Collected writings of W. G. Beasley*. London: Curzon Press

BEASLEY, William. (1991). *Japanese Imperialism 1894 – 1945*. Oxford: Clarendon Press

BEASLEY, William. (2000). *The Rise of Modern Japan: Political, Economic and Social Change since 1850*. London: Palgrave Macmillan

BEČKA, JAN. (1983). *The national liberation movement in Burma during the Japanese occupation period*. Praha: Publishing House of the Czechoslovak Academy of Science

BENDA, Harry. (1958). *The crescent and the rising sun : Indonesian Islam under the Japanese occupation 1942-1945*. Hague: W. van Hoeve

BENNETT, Michael. (1951). International Disparities in Consumption Levels. *The American Economic Review*. 4/1951, s. 632-649

BENDA, Harry. (1966). The Pattern of Administrative Reforms in the Closing Years of Dutch Rule in Indonesia. *The Journal of Asian Studies*. 4/1966 s. 589-605

BERGER, MARK. (2003). *The battle for Asia: From decolonization to globalization*. London: RoutledgeCurzon

BERGER, Mark. (2003). The New Asian Renaissance and Its Discontents: National Narratives, Pan-Asian Visions and the Changing Post-Cold War Order. *International Politics*. 2/2003, s. 195-121

- BLACK, Jonathan. (2010). *Jose P. Laurel and Jorge B. Vargas: Issues of Collaboration and Loyalty during the Japanese Occupation of the Philippines*. Claremont: Mckenna College Senior Thesis
- BRIGDE, Brian. (1986). Britain and Japanese Espionage in Pre-War Malaya: The Shinozaki Case. *Journal of Contemporary History*. 1/1986, s. 23-35
- BRUDNOY, David. (1970). Japan's Experiment in Korea. *Monumenta Nipponica*. 1/1970, s 155-195
- BOOTH, Anne. (2003). Four Colonies and a Kingdom: A Comparison of Fiscal, Trade and Exchange Rate Politics in South East Asia in the 1930s. *Modern Asia Studies*. 2/2003, s. 429-460
- BOYLE, John. (1972). *China and Japan at war, 1937-1945: the politics of collaboration*. Stanford: Stanford University Press
- BOYLE, John. (1978). Peace Advocacy during the Sino-Japanese Incident. In: COOX, Alvin; CONROY, Hilary (eds.). *China and Japan: Search for Balance since World War I*. ABC-Clio, Santa Barbara, s. 245-261
- BOYLE, John. (1970). The Road to Sino-Japanese Collaboratin. The Background to the Defection of Wang Ching-Wei. *Monumenta Nipponika*. 3/1970, s. 267-301
- BRATTER, Herbert. (1931). The Role of Subsidies in Japan's Economic Development. *Pacific Affairs*.5/1931, s. 377-393
- BROOK, Timothy. (2001). The Creation of the Reformed Government in Central China. In: BARRETT, David; SHIU, Lawrence (eds.). *Chinese collaboration with Japan, 1932-1945: the limits of accomodation*. Stanford: Stanford University Press, s. 79-101
- CALDER, Kent; YE, Min. (2010). *The Making of Northeast Asia*. Stanford: Stanford University Press
- CALLAHAN, Mary. (2003). *Making enemies: war and state building in Burma*. Ithaca: Cornell University Press
- CARLTON, Eric. (1992). *Occupation: The politics and practice of military conquestors*. London: Routletge
- COBLE, Parks. (1991). *Facing Japan: Chinese politics and Japanese Imperialism, 1931 – 1937*. Cambridge: Harvard University Press
- COLE, Allan. (1943). Japan's Populations Problems in War and Peace. *Pacific Affairs*. 4/1943 s. 397-417
- COHEN, Jerome. (1946). The Japanese War Economy: 1940 – 1945. *Far Eastern Survey*. 4/1946, s. 361-370

- CROWLEY, James. (1966). *Japan's Quest for Autonomy: National Security and Foreign Policy*. Princeton: Princeton University Press
- DENNEHY, Kristine. (2007). Overcoming colonialism at Bandung, 1955. In: SALER, Sven; KOSCHMANN, Victor (eds.). *Pan-Asianism in modern Japan History: Colonialism, regionalisms and borders*. New York: Routledge, s. 200-212
- DINMORE, Eric. (2006). *A Small Iceland Poor in Resources: Natural and Human Resources Anxieties in Transwar Japan*. Nepublikovaná disertační práce. Princeton: Princeton University
- DUUS, Peter. (1984). Economic Dimensions of Meiji Imperialism: The Case of Korea, 1895 – 1910. In: MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Colonial Empire, 1895 – 1945*. Princeton: Princeton University Press, s. 128-171
- DUUS, Peter (1996) Japan's Wartime Empire: Problems and Issues. In: DUUS, Peter; MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Wartime Empire 1931 – 1945*. Princeton: Princeton University Press, s. xi-xlvi
- DŨNG, Bùì Minh. (1995). Japan's Role in the Vietnamese Starvation of 1945-46. *Modern Asian Studies*. 3/1995, s. 573-618
- ECKERT, Carter. (1996). Total War, Industrialization, and Social Change in Late Colonial Korea. In: DUUS, Peter; MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Wartime Empire 1931 – 1945*. Princeton: Princeton University Press, s. 3-40
- ECKSTEIN, Alexander; CHAO, Kang; CHANG, John. (1974). The Economic Development of Manchuria: The Rice of Frontier Economy. *The Journal of Economic History*. 1/1974, s. 239-265
- ERSELCUK, Muzzafer. (1947). Iron and Steel Industry in Japan. *Economic Geography*. 2/1947, s. 105-129
- FAURE, Guy; SCHWAB, Laurent. (2008). *Japan-Vietnam: a relation under influence*. Singapore: NUS Press
- FISHER, Charles. (1967). Economic Myth and Geopolitical Reality in Indonesia. *Modern Asia Studies*. 2/1967, s. 155-189
- FISHER, Charles. (1950). The Expansion of Japan: A Study in Oriental Geopolitics: Part II. The Greater East Asia Co-Prosperity Sphere. *Geographical Journal*. 4/1950, s. 179-193
- FISHER, Charles. (1954). The Role of Korea in the Far East. *The Geographical Journal*. 3/1954, s. 282-298
- FLATH, David. (2006). *The Japanese Economy*. Oxford: Oxford University Press
- GRAJDANZEV, Andrew. (1942). Formosa (Taiwan) Under Japanese Rule. *Pacific Affairs*. 3/1942, s. 311-324

GRAJDANZEV, Andrew. (1946). Manchuria as a Region of Colonization. *Pacific Affairs*. 1/1946, s. 5-19

GOTO, Kenichi. (1996a). Cooperation, Submission, and Resistance of Indigenous Elites of Southeast Asia in the Wartime Empire. In: MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Colonial Empire, 1895 – 1945*. Princeton: Princeton University Press, s. 274-301

GOTO, Kenichi. (1996b). Modern Japan and Indonesia The dynamics and legacy of wartime rule. *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*. 4/1996, s. 536-552

GOTO, Kenichi. (2003). *Tensions of Empires: Japan Southeast Asia in colonial and postcolonial world*. Singapore: Singapore University Press

HAMASHITA, Takeshi. (1997). The Inter-regional System in East Asia in Modern Times. In: KATZENSTEIN, Peter; SHIRAISHI, Takashi (eds.). *Network power: Japan and Asia*. Ithaca: Cornell University Press, s. 113-135

HAMMER, ELLAN. (1956). *The Struggle for Indochina 1940-1955: Viet Nam and the French Experience*. Stanford: Stanford University Press

HAN, Wing-tak. (1982). Bureaucracy and the Japanese Occupation of Hong Kong. In: YOJI, Akashi; MAKO, Yoshimura (eds.). *New perspectives on the Japanese occupation in Malaya and Singapore, 1941-1945*. Singapore: NUS Press, s. 7-24

HATAKEYAMA, Kyoko. (2007). Japan's Aid to Vietnam: Becoming an Intellectual Leader?. *Japanese Studies*, s. 335-364

HE, Baogang. (2004). East Asia idea of regionalism: a normative critique. *Australian Journal of International Affairs*. 1/2004 s. 105-125

HENDERSHOT, Clarence (1942). Burma's Value to Japan. *Far Eastern Survey*. 16/1940, s. 176-178

HO, Samuel. (1984). Colonialism and Development: Korea, Taiwan and Kwantung. In: MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Colonial Empire, 1895 – 1945*. Princeton: Princeton University Press, s. 347- 398

HO, Samuel. (1975). The Economic Development of Colonial Taiwan: Evidence and Interpretation. *The Journal of Asian Studies*. 2/1975, s. 417 – 439

HOTTA, Eri. (2006). Rash Behari Bose and his Japanese supporters: An Insight into Anti-Colonial Nationalism and Pan-Asianism. *International Journal of Postcolonial Studies*. 1/2006, s. 116-132

HUNSBERGER, Warren. (1938). The Yen Bloc in Japan's Expansion Program. *Far Eastern Survey*. 22/1938, s. 251-258

CHANG, John. (1967). Industrial Development of Mainland China 1912 – 1949. *The Journal of Economic History*. 1/1967, s. 56-71

CHEN, Jerome. (1968). Defining Chinese Warlords and Their Factions. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London*. 3/1968, s. 563-600

CHEN, Ching-Chin. (1975). The Japanese Adaptation of the Poa-Chia System in Taiwan, 1895-1945. *The Journal of Asian Studies*. 2/1975, s. 391-416

CHIU, Vu Ngu. (1986). The Other Side of 1945 Vietnamese Revolution: The Empire of Viet-Nam (March-August 1945). *The Journal of Asian Studies*. 2/1986 s. 293-328

CHRISTIAN, John; IKE, Nobutake. (1942). Thailand in Japan's Foreign Relations. *Pacific Affairs*. 2/1942, s. 195-221

IKE, NOBUTAKA. (1967). *Japan's decision for war: records of the 1941 policy conferences*. Stanford: Stanford University Press

JENNINGS, Eric. (2004). *Vichy in the Tropics Vichy in the Tropics Pétain's National Revolution in Madagascar, Guadeloupe, and Indochina, 1940-44*. Stanford: Stanford University Press

JUO-JUNG, Lo. (2001). Survival as Justification for Collaboration, 1937-1945. In: BARRETT, David; SHIU, Lawrence (eds.). *Chinese collaboration with Japan, 1932-1945: the limits of accommodation*, Stanford: Stanford University Press, s. 116-155

JOSE, Linda. (1999) *Japanese views Philippines, 1900 – 1944*. Manila: Ateneo de Manila University Press

JOSE, Ricardo (2003). *Test of Wills: Diplomacy between Japan and the Laurel Government*. In: SETSUHO, Ikehata; JOSE, Lydia (eds.). *Philippines-Japan relations*. Manila: Ateneo de Manila University Press.

JOSE, Ricardo. (2001). The Association for Service to the New Philippines (KALIBAPI) during: the Japanese Occupation: Attempting to Transplant a Japanese Wartime Concept to the Philippines. *Journal of Sophia Asian Studies*. 19/2001, s. 149-189

JUANG-SUN, Han. (2005). Rationalizing the Orient: The "East Asian Cooperative Community" in Prewar Japan. *Monumenta Nipponica*. 4/2005, s. 481-514

KA, Chin-Ming. (1998). *Japanese Colonialism in Taiwan: Land Tenure, Development and Dependency, 1895 – 1945*. Boulder: Westview Press

KAHN, Winston (1978). Doihara Kenji and the North China Autonomy Movement, 1935-1937. In: COOX, Alvin; CONROY, Hilary (eds.). *China and Japan: Search for Balance since World War I*. Santa Barbara: ABC-CLIO, s. 177-201

- KEARNS, Gerald. (2009). *Geopolitics and empire: the legacy of Halford Mackinder*. Oxford: Oxford University Press
- KENNEDY, Paul. (1989). *The Rise and Fall of the Great Powers. Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. New York: Vintage Books
- KERKHOF, Jasper van de. (2005). Indonesisasi of Dutch economic interests, 1930 – 1960 The Case of Internatio. *Bijdragen tot de Taal-, Land-en Volkenkunde*. 2/2005, s. 181-209
- KHENG, Cheah. (2003). *Red Star over Malaya: resistance and social conflict during and after the Japanese occupation of Malaya, 1941-1946*. Singapore: Singapore University Press
- KHENG, Cheah. (1979). The Japanese Occupation of Malaya, 1941-45: Ibrahim Yaacob and the Struggle for Indonesia Raya. *Indonesia*. 2/1979, s. 85-120
- KIMITADA, Miwa (2007). Pan-asianism in modern Japan: Nationalism, regionalism and universalism. In: SALER, Sven; KOSCHMANN, Victor (eds.). *Pan-Asianism in modern Japan History: Colonialism, regionalisms and borders*. New York: Routledge, s. 21-33.
- KIMURA, Mitsuhiro. (1995). The economics of Japanese imperialism in Korea, 1910 – 1939. *Economic History Review*. 3/1995, s. 555-574
- KOSCHMANN, Victor. (2007). Constructing destiny: Rōyama Masamichi and Asian regionalism in wartime Japan. In: SALER, Sven; KOSCHMANN, Victor (eds.). *Pan-Asianism in modern Japan History: Colonialism, regionalisms and borders*. New York: Routledge, s. 185-199
- KOŘAN, Michal (2008). Jednopřípadová studie. In: DRULÁK Petr. (eds.). *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, s. 29-60
- KOSCHMANN, Victor. (1997). Asianism's Ambivalent legacy. In. KATZENSTEIN, Peter; SHIRAISHI, Takashi (eds.). *Network power: Japan and Asia*. Ithaca: Cornell University Press, s. 83-112
- KRATOSKA, Paul. (1997). *The Japanese Occupation of Malaya: A Social and Economic History*. Honolulu: University of Hawai'i Press
- LATTIMORE, Owen. (1937). The Phantom of Mengkukuo. *Pacific Affairs*. 4/1937
- LEBRA, Joyce. (1975). *Japan's Greater East Asia Co-Prosperity Sphere in World War II: Selected Readings and Documents*, Kuala Lumpur: Oxford University Press
- LEBRA, Joyce. (1977). *Japanese-trained armies in Southeast Asia*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies

- LEBRA, Joyce. (2008). *The Indian National Army and Japan*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies
- LEBRA, Joyce. (1975). The Significance of the Japanese Military Model for Southeast Asia. *Pacific Affairs*. 2/1975, s. 215- 229
- LOCKWOOD, William. (1954). *The economic development of Japan: Growth and structure change*. Princeton: Princeton University Press
- LU, David. (1997). *Japan: a documentary history*. New York: M.E. Sharpe
- MACKINDER, Halford. (2004). The geographical pivot of history (1904). *The Geographical Journal*. 4/2004, s. 298-321
- MAKO, Yoshimura. (2008). Japan's Economic Policy for Occupied Malaya. In: YOJI, Akashi; MAKO, Yoshimura (eds.). *New perspectives on the Japanese occupation in Malaya and Singapore, 1941-1945*. Singapore: NUS Press, s. 113-134
- MARR, David. (1997). *Vietnam 1945: the quest for power*. Berkeley: University of California
- MATSUSAKA, Tak. (1996). Managing Occupied Manchuria, 1931-1934. In: DUUS, Peter; MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Wartime Empire 1931 – 1945*. Princeton: Princeton University Press, s. 97-135
- MYERS, Ramon. (1996). Creating of Modern Enclave Economy: The Economic Integracion of Japan, Manchuria and North China. In: DUUS, Peter; MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (ed.), *The Japanese Wartime Empire 1931 – 1945*. Princeton: Princeton University Press, s. 137-170
- MICHAEL, Franz; TAYLOR, Georgie. (1964). *The far East in the modern world*. London: Methuen
- NAKAMURA, Takafusa. (1996) The Yen Bloc, 1931 – 1941. In: DUUS, Peter; MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Wartime Empire 1931 – 1945*. Princeton: Princeton University Press, s. 171-187
- NARANGO, Li. (2004). Japanese Geopolitics and the Mongol lands, 1915-1945. *The Journal of Asian Studies*. 1/2004, s. 45-66
- NGUYỄN, Thé Anh. (1985). The Vietnamise Monarchy under French Colonial Rule 1884-1945. *Modern Asian Studies*. 1/1985, s. 147-162

NOMNONDA, Thamsook. (1977). *Thailand and Japanese presence 1941 – 1945*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies

O'Loughlin, John; WUSTEN wan der Herman. (1990). Political Geogrephy of Panregions. *The Geographical Review*. 1/1990, s. 1-20

OII, Keat Gin. (1999). *Rising sun over Borneo: the Japanese occupation of Sarawak, 1941-1945*. London: Palgrave Macmillan

PARRISH, John. (1956). Iron and Steel in the Balance of World Power. *The Journal of Political Economy*. 5/1956, s. 369-388

PEATTIE, Mark. (1986). Introduction. In: DUUS, Peter; MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Wartime Empire 1931 – 1945*. Princeston: Princeton University Press, s. 3-60

PEATTIE, Mark. (1996). Nanshin: The “Southward Advance,” 1931 – 1941, as a Prelude to the Japanese Occupation of Southeast Asia. In: DUUS, Peter; MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Wartime Empire 1931 – 1945*. Princeston: Princeton University Press, s. 189-242

PELINKA, Anton. (2004). *Democracy Indian stile: Subhas Chandra Bose and the creation of India's political culture*. New Dehli: Viva Books

PHILLIPS, Robert. (1980). The Japanese Occupation of Hainan. *Modern Asian Studies*. 1/1980, s. 93-109

PLUVIER, Jan. (1974). *South-East Asia from colonialism to independente*. Oxford University Press, London

REID, Anthony. (1975). The Japanese Occupation and Rival Indonesian Elites: Northern Sumatra in 1942. *The Journal of Asian Studies*. 1/1975, s. 49-61

REINOLDS, Bruce. (1996). Anomaly or Model? Independent Thailand's Role in Japan's Asian Strategy, 1941 – 1943. In: DUUS, Peter; MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Wartime Empire 1931 – 1945*. Princeston: Princeton University Press, s. 243-273

ROSEN, George. (1953). Japanese Industry since the War. *The Quartely Journal of Economics*. 3/1953, s. 445-463

RYŪHE, Hatsuse. (2007). Pan-Asinism in international relations: prewar, postwar and present empire. In: SALER, Sven; KOSCHMANN, Victor (eds.). *Pan-Asianism in modern Japan History: Colonialism, regionalims and borders*. New York: Routledges, s. 226-245

SAALER, Sven. (2002). *Pan-Asianism in Meiji and Taishō Japan – A preliminary Framework*. Tokio: Philipp Frantz Von Siebold Stiftung Deutches Institut fur Japanstudien

- SAALER, Sven. (2007a). Pan-Asianisms in Modern Japanese History: overcoming the nation, creating a region, forming an empire. In: SALER, Sven; KOSCHMANN, Victor (ed.) *Pan-Asianism in modern Japan History: Colonialism, regionalisms and borders*. New York: Routledge, s. 1-19
- SAALER, Sven. (2007b). The Construction of Regionalism in Modern Japan: Kodéry Kenkichi and his "Treatise on Greater Asianism" (1916). *Modern Asian Studies*. 6/2007, s. 1261-1294
- SAREEN, Tilak Raj. (2004). Subhas Chandra Bose, Japan and British Imperialism. *Journal of Southeast Asia Studies*. 1/2004, s. 69-97
- SATO, Shigeru. (2006). Indonesia 1939 – 1942: Prelude to the Japanese occupation. *Journal of Southeast Asia Studies*. 2/2006, s. 225-248
- SEEKINS, Donald. (2008). *Burma and Japan since 1940: from 'co-prosperity' to 'quiet dialogue'*. Copenhagen: NIAS Press
- SHIGERU, Sato. (1996). The pangreh praja in Java under Japanese military rule. *Bijdragen tot de Taal-, Land-en Volkenkunde*. 4/1996, s. 586-608
- SHIRAISHI, Masaya; FURUTA, Motoo. (1992). Two Features of Japan's Indochina Policy During the Pacific War. In: SHIRAISHI, Takashi; FURUTA, Motoo (eds.). *Indochina in the 1940s and 1950s: translation of contemporary Japanese scholarship on Southeast Asia*. Ithaca: Cornell University Press, s. 55-86
- SICAT, Gerardo. (2004). *The Philippine Economy During the Japanese Occupation, 1941 – 1945*. Manila: University of the Philippines
- SNYDER, Jack. (1991). *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition*. Ithaca: Cornell University Press
- SPIKMAN, Nicholas. (1938). Geography and Foreign Policy, II. *American Political Science Review*. 2/1938, s. 213-236
- STUBBS, Richard. (2002). ASEAN Plus Three: Emerging East Asian Regionalism? *Asian Survey*. 3/2002, s. 440-455
- SZPILMAN, Christopher. (2007). Between Pan-Asianism and Nationalism: Mitsukawa Kametarō and his campaign to reform Japan and liberate Asia. In: SALER, Sven; KOSCHMANN, Victor (eds.). *Pan-Asianism in modern Japan History: Colonialism, regionalisms and borders*. New York: Routledge, s. 83-100
- STEINBERG, David. (1965). Jose P. Laurel: A "Collaborator" Misunderstood. *The Journal of Asian Studies*. 4/1965 s. 651-665
- STEGEWERNS, Dick. (2007). Forgotten leader of interwar debate on regional integration. In: SALER, Sven; KOSCHMANN, Victor (eds.). *Pan-Asianism in modern*

Japan History: Colonialism, regionalisms and borders. New York: Routledge, s. 101-114.

STEWART, John. (1939). Japan's Strategic Settlements in Manchoukuo. *Far Eastern Survey*. 4/1939, s. 37-43

STOWE, Judith. (1991). *Siam becomes Thailand: A Story of Intrigue*. London: C. Hurts & CO.

SWAN, William. (1989). Thai – Japan Monetary Relations at the Start of Pacific War. *Modern Asia Studies*. 2/1989, s. 313-347

TABUCHI, Yukichika. (1992). Indochina's Role in Japan's Greater East Asian Co-Prosperity Sphere: A Food-Production Strategy. In: SHIRAISHI, Takashi; FURUTA, Motoo (eds.). *Indochina in the 1940s and 1950s: translation of contemporary Japanese scholarship on Southeast Asia*. Ithaca: Cornell University Press, 87-112

TARLING, Nicholas. (2001). *A sudden rampage: the Japanese occupation of Southeast Asia, 1941-1945*. London: C. Hurst & Co.

TAKEFUMI, Terada. (2003). Christianity and the Japanese Occupation. In: SETSUHO, Ikehata; JOSE, Lydia (eds.). *Philippines-Japan relations*. Manila: Ateneo de Manila University Press, s. 223- 254

TAKEUCHI, Keiichi. (2000). Japanese Geopolitics in the 1930s and 1940. In: DODDS, Klaus; ATKINSON, David (eds.). *Geopolitical traditions: a century of geopolitical thought*. London: Routledge, s. 72-92

TATSOU, Nakami. (2003). Mongol Nationalism and Japan. In: NARANGO, Li; CRIBB, Robert (eds.). *Imperial Japan and national identities in Asia, 1895-1945*. London: RoutledgeCurzon, s. 90-105

THOMPSON, Virginia. (1941). The Japan-Indochina Trade Pact. *Far Eastern Survey*. 10/1941, s. 116-118

TRINIDAD, Denis. (2007). Japan's ODA At The Crossroads: Disbursement Patterns of Japan's Development Assistance To Southeast Asia. *Asian Perspectives*, s. 95-125

TOSHIYUKI, Mizoguchi; YŪZŌ, Yamamoto. (1984). Capital Formation in Taiwan and Korea. In: MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Colonial Empire, 1895 – 1945*. Princeton: Princeton University Press, s. 400-419

WRIGHT, Tim. (1984). *Coal mining in China's economy and society, 1895-1937*. Cambridge: Cambridge University Press

WU, Tien-wei. (1992). Contending Political Forces during the War of Resistance. In: HSIUNG, James; LEVINE, Steven (eds.). *China's bitter victory: the war with Japan, 1937-1945*. New York: M. E. Sharp, s. 51-78

YOJI, Akashi. (1982). *Bureacracy and the Japanese Military Admistration, with Specific Reference to Malaya*. In: NEWELL, William (eds.). *Japan in Asia*. Singapore: University Singapore Press, s. 46-82

YOJI, Akashi. (2008). Colonel Watanabe Wateru: The Architect of the Malayan Military Administration, December 1941 – March 1943. In: YOJI, Akashi; MAKO, Yoshimura (eds.). *New perspectives on the Japanese occupation in Malaya and Singapore, 1941-1945*. Singapore: NUS Press, s. 33-57

YAGAMI, Kazuo. (2006). *Konoe Fumimaro and the Failure of Peace in Japan, 1937-1941: A Critical Appraisal of the Three-time Prime Ministr*. Jefferson: McFaren

YOSHIKAWA, Yukie. (2009). *Japan's Asianism, 1868-1945: Dilemmas of Japanese Modernization*. Washington D.C.: Asia-Pacific Policy Perers Series, No. 8, Edwin O. Reischaur Center for Asian Studies, John Hobkins University

YOSHIZAWA, Minami. (1992). The Nishihara Mission in Hanoi, July 1940. In: SHIRAIISHI, Takashi; FURUTA, Motoo (eds.). *Indochina in the 1940s and 1950s: translation of contemporary Japanese scholarship on Southeast Asia*. Ithaca: Cornell University Press, s. 9-54

YOUNG, Louise. (1996). *Imagened Empire: The cultural Construction of Manchukuo*. In: DUUS, Peter; MYERS, Ramon; PEATTIE, Mark (eds.). *The Japanese Wartime Empire 1931 – 1945*. Princeston: Princeton University Press, s. 71-96

YOUNG, Louise. (1999). *Japan's Total Empire: Manchuria and the culture of wartime imperialism*. Berkley: University of California Press

YŌKO, Katō. (2007). Pan-Asianism and national reorganization: Japan perceptions of China and the United States, 1914 – 1919. In: SALER, Sven; KOSCHMANN, Victor (eds.). *Pan-Asianism in modern Japan History: Colonialism, regionalims and borders*. New York: Routledge, s. 67-82

Seznam příloh

Příloha č. 1: Japonský podíl na celkovém importu ve vybraných zemích jihovýchodní Asie (tabulka)

Příloha č. 2: Využitelné zásoby železa na Japonci ovládaném území (tabulka)

Příloha č. 3: Mandžuský vývoj HDP, 1924-41 (tabulka)

Příloha č. 4: Průměrné roční nároky na rýži v zemích Východoasijské sféry společné prosperity (Tabulka)

Příloha č. 5: Indočínský export do Japonska v letech 1913 až 1945 (graf)

Příloha č. 6: Složení populace v Malajsku včetně Singapuru v roce 1936 (tabulka)

Přílohy

Příloha č. 1: Japonský podíl na celkovém importu ve vybraných zemích

Japonský podíl na celkovém importu ve vybraných zemích jihovýchodní Asie (v procentech)					
Rok	Thajsko	Filipíny	Francouzská Indočína	Holandská východní Indie	Barma
1923	neuveveno	9,2	0,6	7,6	5,0
1924	neuveveno	7,9	1,4	9,6	6,7
1925	neuveveno	9,1	2,7	10,4	7,9
1926	neuveveno	9,7	2,9	8,9	6,7
1927	neuveveno	9,6	2,4	9,7	6,4
1928	2,8	9,6	2,1	9,1	6,5
1929	8,1	8,1	1,8	10,4	8,4
1930	11,2	10,5	1,1	10,9	8,9
1931	8,4	11,1	1,6	15,2	8,9
1932	14,4	7,8	1,1	19,1	11,6
1933	19,2	8,4	2,2	29,8	9,4
1934	25,3	12,4	2,2	31,9	9,3
1935	29,1	14,2	3,3	29,5	10,9
1936	28,3	13,3	3,1	26,2	10,6
1937	21,5	14,8	3,2	24,2	8,3
1938	15,6	9,6	3,1	14,5	6,6
1939	9,6	6,2	1,7	16,1	7,1

Zdroj: Booth: 2003

Příloha č. 2: Využitelné zásoby železa na Japonci ovládaném území (tabulka)

Využitelné zásoby železa na Japonci ovládaném území (v tunách)		
	Množství rud	Množství čistého železa
Japonsko	415 000 000	157 000 000
Korea	1 100 000 000	360 000 000
Tchaj-wan	10 000 000	5 000 000
Mandžusko	3 100 000 000	1 290 000 000
severní Čína	225 000 000	127 000 000
střední Čína	100 000 000	50 000 000
jižní Čína a Hainan	15 000 000	8 000 000
Indočína	68 000 000	35 000 000
Malajsko a Thajsko	50 000 000	30 000 000
Britské Borneo	25 000 000	14 000 000
Indonésie	1 050 000 000	521 000 000
Filipíny	1 010 000 000	476 000 000
Celkem	7 168 000 000	3 093 000 000

Zdroj: Erselcuk: 1947

Příloha č. 3: Mandžuský vývoj HDP, 1924-41 (tabulka)

Mandžuský vývoj HDP, 1924-41 (hodnota v juanech)			
	Populace	HDP (v miliónech)	HDP per capita
1924	31 030 000	2 348	75,7
1926	32 477 000	2 639	81,3
1929	35 759 000	2 986	83,5
1934	38 668 000	2 677	69,2
1936	39 984 000	3 289	82,3
1939	43 035 000	4 174	97,0
1941	45 755 000	4 733	103,4

Zdroj: Eckstein, Chao, Chang: 1974

Příloha č. 4: Průměrné roční nároky na rýži v zemích Východoasijské sféry společné prosperity (Tabulka)

Průměrné roční nároky na rýži v zemích Východoasijské sféry společné prosperity (v tunách)				
Země	Produkce	Spotřeba	(+) přebytek (-) deficit	Období (průměr mezi lety)
Japonsko*	14 140 214	14 088 383	(+) 51 831	1937–38; 38–39;39–40
Mandžusko	769 666	826 291	(-) 56 625	neupřesněno
Čína	45 069 933	45 618 486	(-) 532 553	1934–35; 35–36;36–37
Francouzská Indočína	6 386 033	5 116 469	(+) 1 419 564	1936–37; 37–38;37–39
Thajsko	4 720 033	3 304 410	(+) 1 415 623	1938–39; 39–40
Malajsko	502 633	1 216 877	(-) 714 244	1936–37; 37–38;39–40
Filipíny	2 171 200	2 228 580	(-) 57 380	1935–36; 36–37;38–39
Britské Borneo	168 166	226 717	(-) 57 551	1936–37; 37–38;38–39
Holandská východní Indie	6 103 600	6 370 183	(-) 266 583	1936–37; 37–38;37–39
Barma	7 416 333	4 379 604	(+) 3 036 729	1936–37; 38–39;39–40
Celkem	87 643 811	83 506 000	(+) 4 137 811	

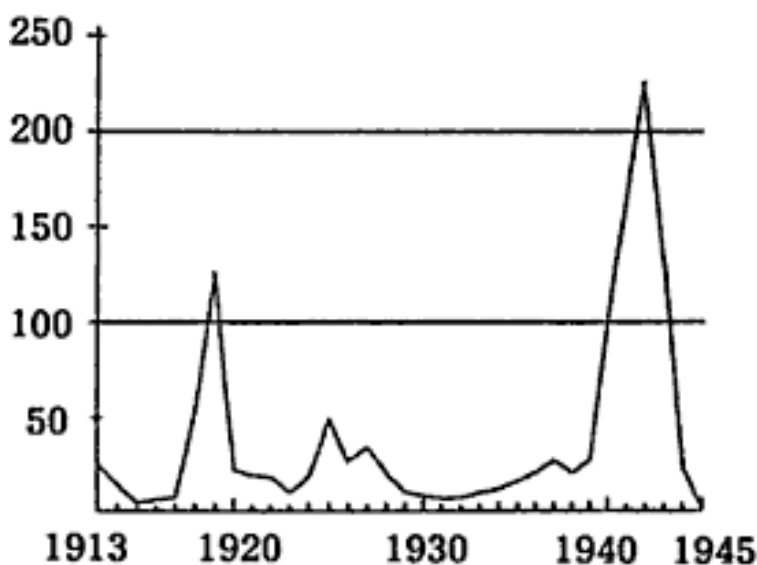
Zdroj: Dűng: 1995

* Japonsko včetně Tchaj-wanu a Koreje

Příloha č. 5: Indočínský export do Japonska v letech 1913 až 1945 (graf)

Indočínský export do Japonska v letech 1913 až 1945

(v milionech jenů)

Zdroj: Tabuchi: 1992

Příloha č. 6: Složení populace v Malajsku včetně Singapuru v roce 1936 (tabulka)**Složení populace v Malajsku včetně Singapuru v roce 1936 (odhad)**

Malajci	2 095 217	44,6 %
Číňané	1 821 750	38,8 %
Indové a ostatní etnika	779 299	16,6 %

**Složení populace v Malajsku včetně Singapuru v 1945 bez čtyř severních států
podstoupených Thajsku (odhad)**

Malajci	1 210 718	34,3 %
Číňané	1 699 594	47,7 %
Indové a ostatní etnika	651 948	18,0 %

Zdroj: Kheng: 2003